

קונטרס

שערי דעה

על ליקוטי מוהר"ן

תורה ב תנינא

מכון
שערים

ספר

שערי דעה

על ליקוטי מוהר"ן

ובו יפתחו שני שערים

דעה והשכל

ביאור מעמיק בקשרי המאמר
ומקורותיו מיניה וביה
לעובדא ולמעשה

פתחי שערים

שאלות וקושיות
לפתיחת הבנת המאמר
ולעורר לב המעיין

אשר חנני אל ברוב חסדו ואמתו
שלום מייקוף

תורה ב' תנינא

בני ברק שבט ה'תשפ"ה

ספר

שערי דעה

על
ליקוטי מוהר"ן

©

כל הזכויות שמורות
למכון 'שערים'
להוצאת שיעורי
הרה"ח ר' שלום מייקוף שליט"א

לשמיעת שיעורים:

073.321.16.16

הואיל ומושקע במהדורה זו
הוץ רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ
דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות
בכל המדינות, אנו אוסדים בכל
תוקף כל הדפסה. הספר נמכר רק
על מנת שלא יעשה בו שימוש
שלא כדין. ושארית ישראל לא
יעשו עולה.

תודתינו נתונה למכון 'תורת הנצח'
על הרשות להשתמש
בליקוטי מוהר"ן המפואר שבהוצאתם

סדר ועימוד:

א.י. 058.3219400

עיצוב לוגו, כריכה ושערים:

איצ' // אומנות בעיצוב
0534.125398

הארות והערות יתקבלו בברכה

053.3107641

n3107641@gmail.com

שיעור א
סעיף א

מזמור לתודה

שני חלקים יש בהודיה, הודיה של עולם הזה, על הטובות ועל ההרחבה בצרה, והודיה של עולם הבא, על הרע שעתיד להתגלות כטוב, כאשר יתאחדו הפעולות המשתנות, ויהיה ה' אחד, אמנם אי אפשר לבוא למדריגת עולם הבא, עד שיתחיל תחילה במדרגה של עולם הזה

הודאה על הטוב ועל כפרת היסורים ◊ כולו הטוב והמטיב ◊ אחדות פשוט ופעולות משתנות ◊ מזמור לתודה ◊ מעין עולם הבא ◊ ימי חנוכה ◊ האם נכון להודות על הרע במקום תפילה ◊ דברי מוהרנ"ת ◊ כל מאורעותיו לטובתו ◊ שירה והודאה טרם הישועה ◊ האם הורה רביז"ל להודות כסגולה לישועה ◊ ביאור מהלך המאמר

פתחי שערים

א הנה המאמר מיוסד על מזמור לתודה, ולכאורה סדר הפסוקים במזמור מורה, שעניין 'תודה' בא רק לבסוף, אחרי הלכה [הריעו לה' כל הארץ], ושמחת שבת [עבדו את ה' בשמחה], וגילוי אחדות פשוט [דעו כי ה' הוא אלוהים], כי רק בסוף נאמר 'בואו שעריו בתודה', אבל מה שנאמר בתחילה 'מזמור לתודה' זה רק שם המזמור, ולכאורה זה להיפך מהמבואר בפנים שמתחיל בתודה, וממשיך בהלכה והולדה בנקל, ומשם בא לאור האמת המאיר בדיבור, והמשכת שמחת שבת לימות החול, וגילוי אחדות פשוט בתוך הפעולות המשתנות.

וכמו כן צ"ב במזמור 'אל אלוהים הוי"ה דיבר', שהמזמור מתחיל בעניין שלימות הדיבור ואור האמת, וכל המשך המזמור הוא, על עניין התודה 'זבח לאלוהים תודה', 'זובח תודה יכבדני', והרי זה היפך הסדר המבו"פ.

ב עוד צ"ב למה הביא ראיה שימי חנוכה הם ימי הודאה, מלשון התפילה 'וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל', שאין זה דבר מצוי כ"כ להוכיח מנוסח התפילה, ולמה לא הביא מדברי הברייתא בגמ' (שבת כא:) קבעום ימים טובים בהלל והודאה.

ג והנה הביא בפנים את לשון חז"ל שכל הקרבנות יתבטלו חוץ מקרבן תודה, ולשון זה נמצא במדרש בכמה מקומות, ובפרשת אמור (פכ"ז יב) אמרו בזה הלשון 'לְעֵתִיד לְבֹא כָּל הַקְּרָבָנוֹת בְּטָלִין וְקָרְבַּן תּוֹדָה אֵינָה בְּטֻלָּה לְעוֹלָם, כָּל הַהוֹדֵיוֹת בְּטָלִין וְהוֹדֵיוֹת

תּוֹדָה אֵינָהּ בְּטֶלְהָ לְעוֹלָם, ויש להבין מה הכוונה שכל ההודיות יתבטלו, חוץ מהודיית קרבן תודה.

[ד] עוד יש להתבונן בפסוק שהביא בסוף 'כי מלאה הארץ דעה', שהרי פסוק זה הוא המשך הפסוקים הקודמים לו 'וגר זאב עם כבש וגו' כי מלאה הארץ דעה, ומה זה שייך לכאן.

דעה והשכל

שנאמר (משלי ו) 'ודרך חיים תוכחות מוסר', ואמרו (שם פ"ח) על פסוק 'קומי רני בלילה' וגו' אין רוני זו אלא הודאת היסורין, כיצד, עושה אדם כל מה שהוא עושה ובאו עליו יסורין יעמוד בחצי הלילה וישבח ויברך וירומם ויגדל ויקדש לשמו של מי שאמר והיה העולם ברוך הוא שנאמר (תהלים קיט) 'חצות לילה אקום להודות לך' וגו'.

כולו הטוב והמטיב

אולם יש עוד חלק של הודיה, שיתגלה לעתיד, כאשר יראו שכל מה שנעשה עם האדם היה רק לטובה, ואז יודו על הכל, גם על מה שהיה נראה בעולם הזה כדבר רע ובירכו עליו 'דיין האמת', וכמו שמפורש בגמ' (פסחים ג.) על פסוק 'ביום ההוא יהיה ה' אחד', וכי האידנא לאו אחד הוא, אלא כי האידנא מברכים על הרעה 'דיין האמת' ועל הטובה 'הטוב והמטיב', ולעתיד יברכו על הכל 'הטוב והמטיב', ואין הכוונה שלעתיד יברכו רק 'הטוב והמטיב' משום שלעתיד ישתנה הדבר שיהיה רק טוב, כי אם כן אין הברדל בין עוה"ז לעוה"ב, אלא

הודאה על הטוב ועל כפרת היסורים

ונראה בע"ה, כי יש שני חלקים בעבודת ההודיה, חלק ראשון, ההודיה על הטוב הנראה לעיניים, אם טוב ממש, או הרחבה שבתוך הצרה, אם טוב שיש עכשיו, או טוב שהיה בעבר, וחלק זה כולל גם את ההודיה שאדם מודה להשי"ת גם על מה שנראה כעת כדבר רע, כי היסורים מקרבים את האדם אל השי"ת, ומכניעים לב האדם, ועל זה גופא צריך להודות, וכמו שביאר המשנ"ב (סי' רכב) דבר זה בביאור דין השו"ע שיש לברך דיין האמת בשמחה, וכל זה נחשב לחלק אחד של הודיה.

וזה עניין קבלת יסורים באהבה, שאמרו בגמ' (שבת פח.) שעל השמחים ביסורים ועושים מאהבה נאמר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', ואמרו (תענית ח.) שיש לשמוח ביסורים ועל ידי זה הקב"ה מושיעו, ואמרו במדרש (תנחומא יתרו) לעולם ישמח אדם ביסורים יותר מן הטובה, כי כל זמן שיש לו טובה לא מתכפר לו כלום, ואמרו (תדב"ר סוף פ"ג) 'כל המודה ביסורין ושמח בהם נותנין לו חיים בעוה"ז ובעולם שאין לו סוף

מתגלה האחדות הפשוט שבתוכם, הרי מתגלה שהכל אחד, וממילא מתגלה שהכל טוב, וזה ממש כלשון הגמ' שהבאנו, שכאשר יהיה ה' אחד, שיברכו על הכל הטוב והמטיב, וזה על ידי בחינת שבת, שהוא מעין עוה"ב (שבת נו.), ובמאמר זה בא רביז"ל לבאר, איך זוכים להשיג דבר זה.

וזה גופא הגילוי שיהיה לעתיד שיגור זאב עם כבש, ונמר עם גדי, שנאמר בתחילת הפסוק שהביא רביז"ל, כי זה עניין גילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, שהרי זה שהזאב טורף את הכבש, הוא משום שהם הפכים זה לזה, וכשמתגלה האחדות שבהם, נעשה שלום ביניהם, ויש בזה גם רמז לחסד ודין, כי הטורף הוא הרע והנטרף הוא הטוב, ולעתיד יהיה שלום בין הטוב ובין הרע, כי מלאה הארץ דעה את ה'.

מזמור לתודה

וע"כ יש במזמור לתודה, שני פעמים עניין התודה, כי תודה שבתחילת המזמור 'מזמור לתודה', היא כנגד התודה הפשוטה, להודות על הטוב, ותודה שבסוף המזמור 'בואו שערינו בתודה', היא כנגד התודה על הרע, שבאה אחרי גילוי האחדות, שמרומז בפסוק 'דעו כי ה' הוא אלוהים', ובאמת שזה גופא הכוונה בפסוק 'דעו כי הוי"ה הוא אלוהים', כי שם 'הוי"ה' הוא שורש מידת הרחמים, ושם 'אלוהים' שורש מידת הדין (רש"י בראשית א א).

הכוונה היא שלעתיד יברכו 'הטוב והמטיב' גם על הרעות שהיו בעוה"ז, ומשום שאז יראו שהכל היה לטובה (עיי"ש בצל"ח), ונראה שזו היא השגת הדעת שמבאר רביז"ל, שישגו לעתיד דעת עלין זו.

ואולם בעולם הזה, אין אנו רואים את הטוב הזה, וע"כ מברכים 'דיין האמת', ובכל זאת נצטוונו לברך בשמחה, כמו שמברך על הטובה, כמ"ש בגמ' (ברכות ט:): חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר 'חסד ומשפט אשירה', חסד אשירה ומשפט אשירה, אלא דשם מדובר בשמחה שישמח האדם על זה שהשי"ת מכפר לו ביסורים אלה, ולא שישמח עם הרעה והצרה עצמה, וממילא אין זו שמחה שלימה, ולא תודה גמורה, כי הרי נפשו עדיין מרה עליו, למה היה צריך להגיע לזה שיצטרך לכפרה וליסורים, אבל לעתיד יתגלה שהכל לטובה, ולדוגמא, דמשום שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים עומדים (ברכות לד:), וזרונות נהפכים לזכויות (יומא פו:), א"כ היה זה לטובה, וזה מקרא מפורש שנאמר (ישעיה יב) 'ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי, ישוב אפך ותנחמני'.

אחדות פשוט ופעולות משתנות

וזו היא הבחינה של גילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, שמבאר בפנים בסוף העניין, כי יש טוב ורע, חסד ודין, והם פעולות משתנות, אבל כאשר

מעין עולם הבא

ועל אף שבעוה"ז אין אנו במדריגה זו, וע"כ אסור לאדם לברך 'הטוב והמטיב' על הרעות, בכל זאת יתכן שיהיה גם בעולם הזה, מעין עוה"ב, ומי שזוכה לזה, יכול להודות לה' גם על הרע, מתוך אמונה שזה טוב.

וזה עניין קרבן תודה, שמקריבים בו חמץ, שרומז אל הדין החמוץ (עי' רמב"ן ויקרא כג יז), והרע שהוא שאור שבעיסה (ברכות יז.), וגם את זה אפשר לקרב להשי"ת, מעין עוה"ב, וכל מי שמביא קרבן תודה, מאיר עליו מעין עוה"ב שתהיה עליה שחיטה ותיקון גם ליצר הרע ולשאור שבעיסה, ויהיה ה' אחד.

וזה ביאור מה שהביא בפנים את לשון חז"ל שכל הקרבנות יתבטלו חוץ מקרבן תודה, ולשון זה נמצא במדרש בכמה מקומות, ובפרשת אמור (פכ"ז יב) אמרו בזה הלשון 'לְעֵתִיד לְבֹא פְּלֵ הַקְּרָבָנוֹת בְּטָלִין וְקָרְבַּן תּוֹדָה אֵינָה בְּטֻלָּה לְעוֹלָם, פֶּלֶ הַהוֹדִיּוֹת בְּטָלִין וְהוֹדִיּוֹת תּוֹדָה אֵינָה בְּטֻלָּה לְעוֹלָם, ויש להבין מה הכוונה שכל ההודיות יתבטלו, חוץ מהודיית קרבן תודה.

אבן עתה מבואר הדבר, שלעתיד תתבטל המדריגה שמודים רק על הטוב, ותתגלה המדריגה שבה מודים גם הרע.

ימי חנוכה

והנה ימי חנוכה הם ימי הודאה, ואין הכוונה להודות על הטוב גרידא,

אלא גם להגיע למדריגה שמודה גם על הרע, כי שם 'חנוכה' רומז על הבחינה של שבת שמאירה לימות החול, כמבואר בפנים, ובוזה נוכל להבין אולי, למה מביא רביז"ל ראייה שימי חנוכה הם ימי הודאה, מנוסח התפילה ולא מדברי הגמ', כי בגמ' אמרו ש'קבעום ימים טובים בהלל והודאה', ובסידור נאמר 'וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל', הרי שבגמ' הקדימו 'הלל' ל'הודאה', כאילו שההלל הוא העיקר, ואילו בנוסח התפילה תיקנו לומר 'הודאה' לפני 'הלל', כלומר שההודאה היא העיקר, כי המתבונן יראה שפרקי 'הלל' מדברים על הטוב הגלוי, אם שבחו של מקום אם הלל על הישועות, אבל הודאה היא על מה שמתגלה שגם הרע הוא טוב, וע"כ שם 'הלל' הוא מלשון אור, כמ"ש (איוב כט א) 'בהילו נרו על ראשי', ואילו 'תודה' הוא מלשון הודאה, כמי שמודה לחבירו את מה שהכחיש עד כה, כי עלינו להודות על האמת, שמה שהיה נראה כהיפך הטוב, וכנלחם נגד הטוב, באמת גם הוא טוב, וגם הרע עצמו מודה על האמת אל הטוב.

האם נכון להודות על הרע במקום תפילה

ועתה נבוא לברר יותר בע"ה עניין עבודת ההודאה, כי הנה בדור האחרון נעשה מורגל בפי רבים, להודות על הרע, וכל מי שקורה אצלו חלילה מקרה רע, עוד לפני שמתפלל, מיד אומר מזמור לתודה, והגדילו אחרים לעשות וקבעו, שעניין ההתבודדות, הוא שעה של הודיה, ורק בסוף אפשר להתפלל קצת, כי

במדריגה שבה נמצא האדם, זה הדיבור שמאיר לו בחושך למצוא הפתח, ואמרו בגמ' (יומא טו.) שבעת שלא השיגו שהשי"ת גיבור ונורא, לא אמרו שבחים אלה, כי מתוך שאמיתי הוא לא כזבו בו.

ובפרט, כי אם יודה אדם על הרע, טרם עמדו להתפלל על ישועה, יקשה עליו להבין על מה הוא מתפלל, שהרי אם הוא מודה על הרע, כי זה מכפר ומקרב, למה עליו לבקש שישנה הקב"ה את ההנהגה מעתה שיהיה לו טוב גלוי, נואף שיש בזה הסבר למי שיעמיק בדבר זה, כי אף שהדבר טוב, אבל יש לבקש שיתגלה בגלוי כבוד שמים, ויראו כי טוב ה', אבל אין זה דבר מובן לרוב בני אדם], ועל כן בוודאי שלא זו הדרך, להודות על הרע במקום תפילה, וגם לא כהקדמה לתפילה.

דברי מוהרנ"ת

ועניין זה מבואר היטב למי שיעיין בדברי מוהרנ"ת בליקו"ה על מאמר זה, בהלכות כלאי בהמה ה"ד אות ד ואילך, והלכות פריקה וטעינה ה"ד אות יב, שהאריך לבאר את דרך ההודיה, ולא נשמט מתחת קולמוסו לכתוב אפילו פעם אחת לומר שיש להודות על הרע, לא על הרע כמו שהוא, ולא על הרע כמקרב אל השי"ת וכמכפר על החטאים, אלא כל דבריו הם לומר שגם בעת צרה יש להאמין שזה לטובה, וזה יתן לו כח להודות להשי"ת, ומבאר שההודיה היא בשני אופנים, או להודות על הטובות שכבר היו לו בעבר,

אם אדם רק מבקש לקבל, אין זו קרבת אלוהים ואין בזה שלימות, ואין סיבה שיקבל מה שמבקש, אבל כשמודה, הרי זה מעין עוה"ב עכ"ד, ולא נהירא, כי כבר נתבאר, שמדרגה זו 'להודות על הרע', היא מדריגת עולם הבא, ואי אפשר לזכות אליה מיד, כי אם אחרי כל הבחינות שנאמרו במאמר, שהם תודה הלכה והולדה, אור האמת ושלימות הדיבור, המשכת שמחת ונחמת שבת לימות החול, וגילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, ורק לפרקים אפשר להכניס גם הודיה כזו בתוך שאר הודיותיו ותפילותיו.

ואפילו ההודיה שאדם מודה להשי"ת על היסורים מצד מה שהם שמכפרים, ועל הרעות משום שמכניעים לבו של אדם, גם בזה אין לעסוק יותר מדי, ולא אמרו חז"ל לעשות כן אלא בשעה שנזדמנה לו צרה, שיברך ברכת דיין האמת בשמחה משום שמכפרת עליו, וכמו שהבאנו דברי הגמ' שלמדה מהפסוק 'חסד ומשפט אשירה', אבל לא זה עיקר עבודת ההודיה, וקל וחומר שאין זה עומד במקום עבודת התפילה, ואין בזה אפילו דרך כדי להתחיל בה את התפילה, כי עניין זה רחוק מכליותינו, שהרי האדם מר לו וצר לו בעת היסורים, ואף שמאמין שהכל לטובה, ושהיסורים מכפרים, אבל קשה לו לשמוח בזה באמת, וממילא כשמדבר אל השי"ת, דיבורים שבהם מודה על היסורים, עלול להיות שמדבר בשפת שקר, ואין זה דיבור של אמת שנצטוונו עליו, וכבר מבואר בתורה ט ותורה קיב שרק דיבור של אמת

בדברי רביז"ל תמיד רק אחרי מהלך שלם שמבאר איך זוכים לזה, בכל מאמר לפי עניינו, ולא שכל אדם המתחיל בעבודה יקפוץ מיד אל המדריגה ההיא.

שירה והודאה טרם הישועה

והנה בתורה זו נתן רביז"ל סגולה למקשה לילד, לומר מזמור לתודה לפני הלידה, ומזה יש להבין שאכן זו היא דרך ישועה וסגולה, על ידי שמודה על הישועה לפני הצרה, אולם אין זה שייך כלל אל העניין והנידון שכתבנו מעניין הודיה על הצרה, כי זה עניין אחר, להודות על הישועה שעתידיה לבוא, מתוך בטחון שלם שאכן כך יהיה, וזה דבר המבואר ברש"י (תהלים יח) ע"פ 'מהולל אקרא ה' ומן אויבי איוושע', שהיה דוד המלך אומר שירה עד לפני הישועה, מתוך בטחוננו בצור ישועתו, ועל ידי זה נושע, ובספר קדושת לוי (פרשת בשלח ד"ה במדרש אז ישיר) כתב על פסוק 'אז ישיר משה ובני ישראל', שכתוב בלשון עתיד, כי עוד לפני הישועה הכינו את השירה לאמרה, אמנם אין הכוונה שאמרוה לפני הישועה, כי א"כ למה נאמר בלשון עתיד, אלא כוונתו שהכינו לאמרה מתוך תוקף האמונה, אבל לומר שירה בפועל היא מדריגה גבוהה יותר, מדריגת דוד המלך, ואף על פי כן מותר גם לכל אדם להודות על הישועה שעתידיה לבוא באמירת 'מזמור לתודה' לפני הלידה, כיוון שאין זה אמירת שירה שלו אלא מה שכבר תיקן דוד המלך, וזה נחשב כאילו אמרו דוד המלך, והרי זו היתה מדריגתו.

או למצוא את ההרחבות שבתוך הצרה, כמו שפירש רביז"ל (תורה קצה) על פסוק 'בצר הרחבת לי'.

ובן מבואר בלשון ראבר"נ בספר כוכבי אור (שיחות וסיפורים סי' כח) שכתב 'הזהיר רביז"ל לשיח ולספר לפני השי"ת וכו', ויתפלל בפרטיות על על דבר, ומדברי מוהרנ"ת ז"ל מבואר, שיש לצרף לזאת התפילה, גם תהילה ותודה על העבר' ע"כ, הרי שעיקר ההודאה היא על העבר.

כל מאורעותיו לטובתו

ואמנם אף שכתבנו שאין עיקר העבודה להודות על הרע, ואין זה חלק עיקרי מהתפילה, בכל זאת כבר הבאנו שאם בא על האדם מקרה רע חלילה, עליו לברך להשי"ת דיין האמת בשמחה, על זה שהצרות מכפרים ומקרבים, ויאמין שזה לטובה, וידועה השיחה אשר שח רביז"ל (שיש"ק החדש ח"ג סי' שפט) שאם שואלים אדם מה נשמע, ועונה ברוך ה' טוב מאוד, אזי אומר לו השי"ת וכי זהו טוב, עוד אראך מהו טוב, ולהיפך אם אדם מתאונן ומתלונן, ואומר רע רע, אומר לו השי"ת וכי זהו רע, עוד אראך מהו רע, חלילה.

ורביז"ל בכמה תורות מבאר את הדרך הגבוהה שהיא מעין עולם הבא, להכיר שכל מאורעותיו הם לטובתו, וזה הוא עיקר המאמר הזה שלנו, כמו שעוד יתבאר בשיעורים הבאים בע"ה בעומק וברוחב, וכן בחלק א תורה ד ותורה סה, אבל עניין זה בא

נולד הוולד, או ההלכה, ואח"כ חוזרים הדמים תרתי משמע אל מקומם הראשון, וא"כ ממילא יש קשר בין תודה להולדה, דרך ה'הלכה' שמקשרת ביניהם, ובאמת הולדה קשורה לתודה, גם מצד שבשניהם חוזרים תהלוכות הדמים, [ויש עוד קשר בין הולדה להלכה מהפסוק 'תולדות השמים והארץ בהבראם', ועוד קשר בין תודה והלכה להולדה מצד מילוי החסרון שיש אחרי הלידה, וישנו גם בשעשוע עוה"ב, שקשור לתודה וקשור להלכה].

ונמצא, שעניין יציאה מהצרה לחוד ועניין הולדה לחוד, ורק הולדה באה על ידי תודה, כי זה סגולה המיוחדת לעניין צרת מקשה לילד, אבל איך יוצאים מהצרה לא ביאר רביז"ל לכאורה, [רק בסוף המאמר ביאר איך יוצאים מצרת הריאה שבאה בעקבות צרת הלב, שזה על ידי השמן, שזה בחינת אור האמת, ויבואר בשיעור יא], אבל זה פשוט שכל רפואה על ידי תשובה, ורביז"ל רמזו בסוף המאמר, שהרי הפסוק שמביא רביז"ל בסוף המאמר על רפואת הצדיק, הוא פסוק שמדבר על תשובה כמ"ש (ישעיה נז) 'פי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף פי רוח מלפני יצטוף ונשמות אני עשיתי: בצון בצעו קצפתי ואפהו הסתר ואקצף וילף שוכב בדרך לבו: דרכיו ראיתי וארפאהו ואנחהו ואשלם נחמים לו ולאבליו: בורא גיב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר יהוה ורפאתיו'.

האם הורה רביז"ל להודות כסגולה לישועה **ואמנם,** מה שיש אומרים שכוונת רביז"ל במאמר זה ללמדנו, שזו דרך לכל צרה, להודות טרם הישועה, ועל ידי התודה תבוא הישועה, ומוכיחים זאת מזה שמזמור לתודה מביאה הולדה בנקל, לא נהירא [אף שיתכן שהיסוד אמת כמו שהבאנו, אבל דברי רביז"ל כאן אינם ראייה לזה], כי יש לשים לב שיש במאמר זה בסעיף ב-ג שני עניינים שנראים דומים אבל הם נפרדים, וזה עניין היציאה מהצרה, ועניין ההולדה בנקל, כי אף שבשבניהם יש את העניין של עליית הדמים למעלה וחזרתם ללכת כסדר, אבל הם שני עניינים.

ביאור מהלך המאמר

ומהלך דברי רביז"ל כך הוא, שהתודה מביאה הולדה בנקל, כמו שמבאר בפסוק 'מזמור לתודה', אותיות 'תולדה', ובנוסף לרמז זה, מבאר זאת גם בעוד קשר, והוא הקשר של 'הלכה', שכיוון שתודה הוא בחינה של הלכה, מצד שהתודה מביאים כשיוצאים מצרה, שזה בזמן שחוזרים הדמים ללכת בשבילי הגוף [ויש עוד קשרים ביניהם כמו 'עולם הבא' והפסוק 'זיתבוננו חסדי ה''], ומאידך 'הלכה' זה בחינה של הולדה, כי גם בחירושי הלכות יש את הבחינות שישנם בהולדה, כלומר עליית הדמים תרתי משמע, שעי"ז

שיעור ב
סעיף א

סמוכים וקרובים אליו יתברך

אף שאנו נבראים המתהלכים בעולם הזה, אבל לאמיתו של דבר, אנו תמיד קרובים וסמוכים אליו יתברך, אלא שבעולם הזה אין הדבר ניכר, וזה מגילויי שעשוע עולם הבא, ובכל זאת אפשר לזכות קצת מעין עולם הבא, להשיג דבר זה ולהתבטל אל השי"ת

ה' הוא אלוהים ◊ אין עוד מלבדו ◊ שימוש חכמים ◊ מים שאין להם סוף ◊ כמים לים מכסים ◊ סמוכים וקרובים אליו יתברך ◊ שעשוע עוה"ב ◊ רצוא ושוב ◊ עיקר השעשוע ◊ הקב"ה עמך אתך ואצלך ◊ אחדות בתוך פעולות משתנות ◊ בר בי רב דחד יומא ◊ חמץ בקרבן תודה

פתחי שערים

א] יש להתבונן, איך יתכן שכל שעשוע עולם הבא יהיה בעניין ההודיה, והרי עולם הבא אין לו גבול וקץ, והוא עומד לנצח נצחים, ואילו התודה יש לה גבול, כי תודה היא מה שמביאים כשיוצאים מהצרה כמבואר בפנים, והרי יש גבול לצרות.

ב] עוד צ"ב, מה מוסיף לנו העניין שכותב שעל ידי התודה שקשורה אל ידיעת והכרת השי"ת, האדם קרוב וסמוך אליו יתברך, וגם כשאמר בדוד שהלכה כמותו, הוסיף עניין זה 'וה' עמו' שהיה סמוך וקרוב אליו יתברך.

ג] ובכלל צ"ב, כי לא ביאר איך באמת נעשה האדם קרוב אל השי"ת על ידי הידיעה, [ואם הכוונה היא על דרך שהביא בתורה כא בלקו"מ קמא 'כי אילו ידעתיו הייתי' היה צריך להביא זה כאן], ולמה ההודאה קשורה להכרה, והרי להכיר את ה' ולדעת את ה', היא הכרה וידיעה רחבים בהרבה מהדעת שיודע את הישועה וההצלה, שעל זה מודה ומהלל.

ד] גם צ"ב מה שמסיים בפסוק 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים', למה הביא את סוף הפסוק.

ה] גם צ"ב הלשון שאמר 'כי שאר כל הדברים יתבטלו לעתיד כולם, בבחינת 'כל הקרבנות בטלין, חוץ מקרבן תודה', שלא ישאר לעתיד רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו יתברך' ע"כ, וצ"ב דאף שלא יהיו קרבנות אחרים, ולא תהיינה עבודות אחרים, אבל איך שייך לומר ש'כל הדברים כולם יתבטלו' דמשמע שלא יהיה שום דבר, לא אדם ולא מלאך ולא כלום.

[ו] גם ראוי לעמוד על דיוק הלשון שבתחילה אמר 'כי זה עיקר שעשוע עולם הבא - להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך ולהכיר אותו יתברך', ובסוף אמר 'שלא ישאר לעתיד, רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו יתברך, שזה כל שעשוע עולם הבא', פתח בעיקר שעשוע עוה"ב וסיים בכל שעשוע עוה"ב, ואח"כ בסעיף ב אמר שוב שהדעת הוא עיקר שעשוע עוה"ב.

[ז] עוד יש להתבונן, בעניין 'שימוש חכמים' שזה מושג חדש שהכניס כאן, כדי לבאר את הקשר בין 'חסדים' לבין 'הלכות', והנה זה ש'הלכות' הם בחינת שימוש חכמים, זהו כמבואר ברש"י על מ"ש (סוטה כב.) איזהו עם הארץ, אפילו קרא ושנה ולא שימש ת"ח, ופרש"י שלא למד גמרא שממנה פוסקים את הלכות, משא"כ מקרא ומשנה, שלא פוסקים מהם הלכות ע"כ, אולם על הקשר בין שימוש חכמים לבין חסדים, הביא לשון חז"ל שהשימוש הוא חסד שעושה הרב עם התלמיד, ועדיין צ"ב מה השייכות בין 'שימוש חכמים' לבין החסדים של השי"ת שעליהם מדובר כאן.

[ח] ובסוף המאמר, ע"פ 'ויהי מקץ שנתיים ימים', ביאר כי 'שנתיים ימים' רומז על ההלכות, כי מצינו שהיה בר בי רב דחד יומא שלמד יום אחד בשנה והיה נחשב לו כאילו למד כל השנה, וכמו שדרש לו רבי יוחנן מהפסוק 'ואותי יום יום ידרושון' ע"כ, ולכאורה זה דבר פלא, למה רמז את עניין לימוד ההלכה ברמז רחוק כל כך, מומעשה שהיה פעם אחת לפני אלפי שנה.

דעה והשכל

ה' הוא אלוהים

ועל דרך שנאמר (דניאל ד לב) 'וכל דיירי ארעא כלא חשיבין', ואמרו (זוה"ק בראשית יא.) 'וכלא קמיה כלא חשיבין', וזהו הביטול הגמור.

אין עוד מלבדו

ואיתא בליקו"ה (הלכות מתנת שכי"מ ה"ב אות ב בשם השל"ה, ועי' בליקו"ה הלכות שלוחין ה"ב וה"ג), על פסוק שנאמר (דברים ד לה) 'אין עוד מלבדו', שאין הכוונה שאין שולט בעולם מלבדו, אלא הכוונה היא שאין עוד מלבדו שום מציאות, וזה לשונו: 'עיקר התכלית שצריכים לידע כי אין עוד מלבדו' אין

הנה רביז"ל הביא בפנים את הפסוק 'דעו כי ה' הוא אלוהים', שזה מורה על גילוי אחדות פשוט בתוך הפעולות המשתנות, והנה שם בפסוק נאמר מיד אחרי זה 'הוא עשנו ולא אנחנו', והכתיב הוא 'ולא אנחנו' והקרי הוא 'ולו אנחנו', ואמנם אין אצלינו הבדל בין אם קוראים באל"ף או בוא"ו, ובעל כרחינו שהכתיב והקרי לדרשה ניתן, שאם אדם מבטל עצמו ומרגיש עצמו כ'לא', אז הוא שייך אל השי"ת 'ולו אנחנו'.

וביאור מדריגת הביטול, 'ולא אנחנו' היינו להרגיש כאילו אינו קיים,

בעולם גבוה יותר כך מתאחדים שם הכלים והאורות, ובאצילות 'איהו וגרמוהי וחייהי חד בהון'.

ונראה שזה פירוש מ"ש כאן, שלעתיד כל הדברים יתבטלו, והיינו כפשוטו, שיתגלה ש'אפס זולתו ככתוב בתורתו וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד', וכמו שתיקנו בפיוט 'אדון עולם' 'ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא'.

שימוש חכמים

ונראה שאולי זו היא הבחינה של 'שימוש חכמים' כלפי השי"ת, כי שימוש היינו ביטול, שכבוש תחת ידו לשמשו (עי' חלק א תורה כח), וא"כ הבחינה של שעשוע עולם הבא, שהיא הידיעה וההשגה שיתגלה לעתיד, היא בחינה של שימוש חכמים.

מים שאין להם סוף

וזהו ביאור הפסוק 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים', וצ"ב למה הביא הכתוב דוגמאות אל הדעת ממשלים גשמיים, והרי אין המשל דומה לנמשל, וגם למה הביא רביז"ל כאן את המשל של 'כמים לים מכסים', אכן נראה ביאור הדבר, כי מבואר בכתבים (ע"ח שער א ענף ב) שבתחילת הבריאה היה כל העולם מלא מאור אין סוף המכונה בשם 'מי אין סוף' [ועי' ברמב"ן תחילת פרשת מקץ, שהמים רומז לאור, וגם בלשון חז"ל (יבמות קכא.) מצינו

עוד' ממש דהיינו שאין שום דבר נמצא בעולם כלל רק הוא ית' לבדו כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, אין עוד ממש, כי אין שום דבר נמצא בעולם כלל לא, רק הוא לבדו יתברך, כי הכל הבל, וכולא כלא קמיה, כלא ממש, וכן ראיתי בשל"ה שפירש כן הפסוק הנ"ל 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד', ולפי פשוטו הכוונה שאין עוד אלוהים זולתו יתברך, אבל הוא ז"ל פירש שהכוונה, שצריך לדעת ולהשיב אל לבו שרק ה' הוא האלוהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, ואין עוד שום נברא ושום נמצא כלל כי הכל אין ואפס ממש, והכל בטל במציאות ממש נגדו ית', והן למעלה והן למטה בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, הכל הבל ואפס ממש, רק ה' הוא האלהים ואין עוד שום דבר כלל, ודבר זה אי אפשר להסביר, רק כל חד לפום מה דמשער בלביה, נמצא שע"פ האמת, הכל בטל נגדו יתברך' עכ"ל.

ובליקו"מ קמא סוף תורה ד מבאר את הפסוק 'אין עוד' שהכוונה היא שכל הבריאה תתעלה אל בחינת אין סוף, ועי' גם בסוף תורה נא, ובסוף תורה סד הביא את הלשון של המקובלים שהעולם הוא 'כהוא קמצא דלבושיה מניה וביה', כלומר כמו חגב שהלבוש הוא חלק ממנו בעצמו, כן הוא העולם אשר הוא לבוש לאורו יתברך, אבל הלבוש מתאחד בו יתברך ע"כ, ומבואר בתיקו"ז (ג:) שככל שמדובר

וההכרה את ה', יהיו סמוכים וקרובים אליו יתברך, והערנו שרביז"ל לא מבאר היאך זה מביא לזה, אכן עתה נראה שאין הכוונה שעל ידי ההשגה יהיו קרובים, אלא הכוונה היא שזה גופא תהיה ההשגה, שנשיג שאנחנו סמוכים וקרובים אל השי"ת תמיד, כי ההשגה תהיה להשיג ולדעת כי אין עוד מלבדו, לא למעלה ולא למטה, ולהבין שהכלים הם האור.

שעשוע עה"ב

וביוון שהשגה זו היא דבר שאין לו סוף, ממילא מובן ולא קשיא מה שהקשינו, דהיות שהתודה היא מה שמביאים כשיוצאים מצרה כמבואר בסעיף ב, והצרות יש להן גבול, א"כ גם ההודאה יש לה גבול, ומה יהיה העסק והשעשוע לעולם הבא לנצח נצחים, אבל עתה נתבאר ביאור חדש בענין ההודאה, שנהיה מכירים את ההתאחדות שלנו עם השי"ת כביכול, ואת הבחינה של אין עוד מלבדו, שיש בזה מדריגות לאין סוף, אין סוף ממש.

ואף שרביז"ל אמר כאן, שכל תודה היא כשיוצאים מצרה, אבל גם עניין זה נחשב יציאה מצרה, כי 'צרה' זה המיצר והצמצום, וכאשר האדם יוצא משם אל בחינת אין סוף שמעבר לצמצום, הרי הוא יוצא אל המרחב ממש שאין בו גבול, כי הוא אין סוף.

ונראה עוד שלפי זה יתפרש עניין ההודאה באופן חדש, לא הודיה על שיצאו מהצרות הגשמיות גרידא, אלא

שנקטו על מים שם 'מים שאין להם סוף', וזהו שאמר הכתוב 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים', שלעתיד תהיה הדעת שלמה, וזו גופא תהיה ההשגה, שישגו את הבחינה של מים שאין להם סוף, כי הבריאה תתאחד באור אין סוף.

כמים לים מכסים

ובעומק יותר יש לפרש, כי הנה יש להתבונן מי הוא הנקרא בשם 'ים', האם המים של הים או הבקעה שבתוכה המים, ומפסוק זה נראה שהים היינו הבקעה, כלומר הכלי של המים, שהרי נאמר 'כמים לים מכסים', אבל יש פסוקים שמראים שה'ים' היינו המים של הים, ככתוב 'ויגער בים סוף ויחרב' (תהלים קו ט), 'גוער בים ויבשהו' (נחום א ד), והכרעת הדבר נראה, שזה גופא סוד הים, שבו מתאחדים הכלים והאור, הבקעה והמים, ועל דרך שהבאנו מהתיקון"ז שבתכלית ההשגה משיגים שהכלים והאור הם אחד, וע"כ הכלי של המים, והמים עצמם שרומזים לאור, שניהם מכונים בשם 'ים', כי הים רומז על תכלית ההשגה והידיעה, בחינת 'אין סוף', וע"כ הפסוק 'מלאה דעה את יקו"ק כמים לים מכסים' הוא ר"ת כל"ם, כי כאן נמצא סוד הכלים.

סמוכים וקרובים אליו יתברך

וזה מה שרצה רביז"ל בהביאו פסוק זה, לגלות לנו מה תהיה ההשגה והידיעה לעתיד, וזה ביאור מ"ש שעל ידי הידיעה

עיקר השעשוע

ובזה נבוא ליישב מה שלפעמים כותב רביז"ל שהתורה והידיעה הם כל שעשוע עוה"ב, ולפעמים כותב שזה יהיה עיקר השעשוע, והנה חוץ מהסתירה בין הלשונות, עוד צ"ב, דאם זה יהיה רק עיקר השעשוע, א"כ מה יהיה החלק הטפל של השעשוע.

ואמנם כשנדייק בלשונו נראה, שיתכן לחלק בין לשונות, שכאשר דיבר על הודאה, אמר שזה עיקר השעשוע לעתיד, וכשיברר על הידיעה אמר שזה יהיה כל השעשוע, שהרי בתחילת העניין אמר 'כי זה עיקר שעשוע עולם הבא - להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך ולהכיר אותו יתברך', ובסוף אמר 'שלא ישאר לעתיד, רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל, ולדעת אותו יתברך, שזה כל שעשוע עולם הבא', ואולי הסיום 'כל שעשוע עוה"ב' מדבר על הידיעה דווקא, והיינו כמו שנתבאר, שכל השעשוע יהיה מהידיעה, אבל הידיעה כוללת שני חלקים, הודאה שהיא ביטול, וחזרה מהביטול, ומשניהם יחד נעשה השעשוע.

[**ואמנם** אח"כ בסעיף ב, כתב שהידיעה תהיה עיקר השעשוע, וזה משום שכבר גמר להודיע מה יהיה העסק בעוה"ב, ושם כבר מדבר על הלכה שהיא הידיעה, ע"כ חזר ואמר שהידיעה תהיה עיקר השעשוע, כי ההלכה היא רק חלק מהידיעות שתהיינה בעולם הבא, וכמו שיתבאר בשיעור הבא, ש'הלכה' היא בחינת האחדות הפשוטה, והסוגיא שממנה יוצאת ההלכה, היא בחינת הפעולות המשתנות,

הודאה מלשון מודה על האמת, שכל עוד עולם הזה קיים, והגוף חוצץ, האדם מרגיש את עצמו למציאות, ובכוא היום שיהיה ה' אחד, אז יהיה האדם מודה על האמת, בהודאה של ביטול מבלי הכחשה.

רצוא ושוב

ואמנם זה דבר שאי אפשר בפעם אחת לבוא עד סופו ותכליתו, ע"כ אף שיהיה כל שעשוע עוה"ב בעסק הידיעה, בכל זאת לא יהיה האדם תמיד בבחינת ביטול, אלא יהיה האדם תמיד בבחינת 'והחיות רצוא ושוב' (כמבואר בח"א סוף תורה ד על עניין זה), להתבטל ולהתכלל באור ה', ומיד לשוב לעצמינו, ואח"כ לעלות יותר, ונמצא אם כן כי הידיעה שהיא כל שעשוע עוה"ב, מתחלקת לשני חלקים, חלק ראשון, הידיעה שאנו מבוטלים אליו יתברך, שזהו ההודאה כמו שנתבאר, וזה עצמו השגת האחדות הפשוטה שמבוארת להלן במאמר, וחלק שני הוא, לשוב אל המציאות שלנו, שגם זה הוא חלק מהידיעה, וזה גופא הבחינה של פעולות משתנות שמבואר במשך המאמר.

ובזה נראה לפרש תיבת 'שעשוע' עוה"ב, כי שעשוע"ע הוא שני פעמים ש"ע, כי ש"ע מלשון פניה, כמו 'וישע ה' אל הבל' (בראשית ד ד), 'ישעו ואין מושיע' (תהלים כב, שמואל א כב), 'שעה מעליו ועבור' (איוב י ד), והשעשוע שלעתיד יהיה בנוי משני אופנים של פניות, פניה אל ה' ופניה לעצמו, רצוא ושוב ממש.

בר בי רב דחד יומא

ובזה יש לפרש מ"ש בסוף המאמר, ע"פ ויהי מקץ שנתיים ימים, וביאר כי 'שנתיים ימים' רומז על ההלכות, משום שמצינו שהיה בר בי רב דחד יומא שלמד יום אחד בשנה והיה נחשב לו כאילו למד כל השנה, וכמו שדרש לו רבי יוחנן מהפסוק 'אותי יום יום ידרושון' ע"כ, ולכאורה זה דבר פלא, למה רמז הכתוב את עניין לימוד ההלכה ברמז רחוק כל כך, ממעשה שהיה בפעם אחת לפני אלפי שנה.

אבן עניין זה הוא יסוד גדול בעבודת ה', לדעת שכל עוד שהאדם דורש ומבקש, גם אם עדיין אינו מצליח לעשות ולהוציא לפועל, הרי זה נחשב לו כאילו עשה, וגם אם לא הצליח אלא יום אחד בשנה, כל השנה נחשבת לו לעבודת ה', אם היה מדורשי ה', לקיים 'אותי יום יום ידרושון', ועניין זה הוא סוף עניין התודה, שגם מצבים שאדם רואה את עצמו רחוק מהשי"ת, הוא באמת תמיד קרוב וסמוך אליו יתברך, וכשיתבונן בזה, יודה להשי"ת גם על המצב הזה ומעט הקירבה אשר בו, וכמו כן עניין 'הלכה' שהוא כעניין התודה, [וכמו שיתבאר יותר בשיעור הבא, שהוא הבנת המסקנא של כל הסוגיא של הבריאה], גם הוא כולל הבנה זו, שכל עוד שהוא דורש ומבקש ורוצה וחותר ומנסה ומשתדל להתקרב, גם אם אינו מצליח להוציא את רצונו מן הכח אל הפועל, הרי זה נחשב בעיני ה' כאילו עשה ופעל והצליח והגיע, כמ"ש (שמואל א טז ז) 'האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב',

וההשגה שלעתיד היא, גילוי אחדות הפשוט מתוך הפעולות המשתנות, וממילא נמצא, שדיעת ההלכה היא רק עיקר השעשוע].

הקב"ה עמך אתך ואצלך

והנה כל עניינים אלו הם דברים רמים נשגבים, מה שנשיג לעתיד את הביטול הגמור של הבריאה אליו יתברך, ונדע שאנו סמוכים וקרובים אליו יתברך, סמוכים ממש, וכהיום בעוה"ז קשה לתפוס במחשבה את הדבר, אבל בכל זאת יש דבר מעשי שהוא התוצאה מעניין זה, והיינו ענין הריחוק והקירוב, שידע אדם שאין מקום פנוי מאלהותו, וע"כ גם אם אדם נופל חלילה ממדרגתו, ואפילו נופל למקומות רעים, השי"ת עמו ויכול לשוב, וכל תנועה שעושה למען הקדושה לא נאבדת, כמבואר בכל ספרי רביז"ל ומוהרנ"ת, ורביז"ל אמר 'הקב"ה עמך אתך ואצלך, אל תפחד' (על"ת מכתב רפו), כלומר שהוא סמוך וקרוב אל השי"ת תמיד, כמו שיתגלה לעתיד בגילוי גמור.

אחדות בתוך פעולות משתנות

וע"כ מתבאר להלן בסעיף ו שהגילוי של האחדות פשוטה בתוך הפעולות המשתנות, הוא עניין הנחמה של שבת לקיים מ"ש 'זה ינחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו', כדי שתהיה נמשכת שמחה על המצוות, כלומר שהשגה זו מביאה לידי שמחה בעבודת ה', ולבלי להיות שבור לב מהריחוק שאנו רחוקים ממנו יתברך, אלא לדעת שהוא איתנו עימנו ואצלינו.

רומז על השאור שבעיסה, שהוא היצר הרע, אבל בקרבן תודה יש מקום גם לחמץ, כי תכלית השגה של התודה היא, להביין שגם הרע מצטרף אל הטוב, כלומר שגם בזמני ירידה האדם סמוך וקרוב אל השי"ת, אם אכן את ה' הוא דורש, ואז יוכל להודות גם על ההסתר פנים, כמ"ש (ישעיה יב) 'ואמרת ביום ההוא, אודך ה' כי אנפת בי, ישוב אפך ותנחמיני'.

ובשיעור ז נבאר עוד בזה, בענין הפסוק זה ינחמינו ממעשינו'.

ומי שיודע לראות ולהביט על ההלכה והמסקנא, הרי הוא מביין את מה שיתגלה לבסוף, שמי שחפץ בטוב ומקושר אל הטוב ודורש את הטוב, כל עוד שהוא בדרך אל הטוב, הרי זה נחשב שהוא אצל הטוב, [ויעויין עוד בסוף שיעור יב].

חמץ בקרבן תודה

ואבן קרבן תודה מיוחד בזה, שמקריבים בו גם חמץ, שבדרך כלל אסור להקריבו כמנחה, כמ"ש (ויקרא ב יא) 'כי כל שאור לא תקריבו, וזה משום ששאור

שיעור ג
סעיף ב

הלכה שכל זידיעה

הלכות התורה, הם המסקנא של סוגיות רחבות, מלאות בשיטות ופרטים, וע"כ העוסק בהם, מעורר את העולם הבא, שהוא גם כן המסקנא העולה מתוך כל הסוגיא של עולם הזה.

התורה והעולם ◊ עולם הזה ועולם הבא ◊ ביאור הדרש 'הליכות הלכות' ◊ הלכה כדוד ◊ חסדי דוד הנאמנים ◊ ויתבוננו חסדי ה'

פתחי שערים

- א**] למה דווקא לימוד הלכה היא מעין עולם הבא, אשר שם תתרבה הידיעה וההכרה שיכירו את השי"ת, והרי כל ידיעה וידיעה בתורת ה' היא ידיעה חדשה.
- ב**] ולמה הוסיף ואמר שסגולת לימוד ההלכה היא 'בפרט כשזוכה לחדש בהם', והרי גם בלי זה, כל השונה הלכה עוסק בבחינת עולם הבא.
- ג**] ומה השייכות של הלכה לתודה, כי רביז"ל מבאר את הדבר רק בדרך רמז.
- ד**] ומה שהביא ראה ממ"ש 'כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב', הנה בגמ' למדו דבר זה מפסוק 'הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות', והנה הפסוק 'הליכות עולם לו' נאמר על השי"ת, שכל תהלוכות העולם הם שלו ועל ידו, וצ"ב מה השייכות בין הליכות עולם של השי"ת לבין לימוד ההלכות שלנו.
- ה**] ובסוף העניין הביא את הפסוקים הכתובים אצל דוד המלך 'חסדי דוד' 'וה' עמו' ופירש שזה בחינה של הלכות, וצ"ב מה הוסיף בזה שביאר ענין דוד המלך, והרי היסוד כבר נאמר בלי זה.
- ו**] וגם בפסוק 'ויתבוננו חסדי ה'' יש להבין את השייכות של הדרש של רביז"ל שמדובר על לימוד הלכות, לפשוטו של מקרא.

דעה זהשכל

התורה והעולם
הנה אמרו במדרש (ב"ר א א) שהיה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם, ואמרו שם שהתורה היא כלי אומנתו של

יתגלה לעתיד כאשר ה' ימלוך לעולם ועד, וביום שיהיה ה' אחד ושמו אחד, ויברכו על הכל הטוב והמטיב (פסחים נ.), שזה שעשוע עולם הבא, אבל בעולם הזה עדיין לא ניכרת אחדותו יתברך וטובו יתעלה, ולהלן בהמשך המאמר סעיף ו, הרי מביא רביז"ל את העניין של גילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, שזה בחינת המשכת שבת לימות החול, וידוע מדברי חז"ל (משנה סופ"ז דתמיד, סנהדרין צו.) כי שבת היא יום השביעי וזה כנגד עולם הבא יום שכולו שבת ומנוחה, וימות החול הם ששה כנגד ששת אלפי שני עולם הזה, וממילא מובן שעולם הזה הוא מקום הפעולות המשתנות ואיננו מקום הגילוי האחדות הפשוטה, וע"כ הרבה מתוך מה שנעשה בעולם הזה סותר את הבחינה של אחדות ה' וטובו, אבל בכל זאת כל הפעולות הרבות והמשתנות, הם הכנה והקדמה לעולם הבא, כמו שבלימוד הסוגיא משמשים כל הצדדים השונים ומשונים אל המטרה לבוא אל המסקנא, וזה החידוש הגדול שבמאמר זה, שיש לראות את האחדות מתוך הפעולות המשתנות, ויש להשיג את שעשוע עולם הבא בתוך עולם הזה, והרי זה כמו לימוד הלכה מתוך הסוגיא, עד אשר הסוגיא עצמה משמשת את ההלכה אשר בסופה.

וע"כ אמר רביז"ל, שדווקא מי שלומד הלכה, מקשר עצמו אל בחינת עולם הבא, שהוא המסקנא הברורה מתוך עולם הזה, משא"כ מי שלומד סתם ידיעה בתורה, אין זה מקביל אל הדעת של עולם

הקב"ה, שברא את העולם בתורה, וממילא מובן שכל מה שיש בתורה יש בעולם, והנה בתורה יש הלכות פסוקות, של עשה ואל תעשה, אולם הם יוצאים מתוך לימוד הסוגיא בגמרא וראשונים ופוסקים, וכל מי שעוסק לחדש הלכות, על ידי שמסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, יודע שאין אפשרות להוציא הלכה בדבר שלא מפורש, אלא כאשר נכנסים לכל מרחבי הסוגיא ולומדים את כל השיטות המנוגדות זו לזו, ומעלה את כל הצדדים שיכולים להיאמר בסוגיא, עד שמתבררת האמת מתוך מה שאינו אמת, ומכריעים את ההלכה מתוך מה שאינו להלכה.

ונבאר יותר, שהמטרה בלימוד ההלכה היא, להגיע לצד אחד ברור, אבל עד שבאים אל המסקנא וההלכה, יש הכרח להיכנס וללמוד את כל הצדדים ההפוכים זה מזה, וכולם מאירים ומחזקים את המסקנא שבסוף, ע"ד שנאמר (קהלת ב יג) 'כי יש יתרון לחכמה מן הכסילות, כיתרון האור מן החושך', ואמרו בזה"ק (תצוה קפד. תזריע מח.) 'לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא', כי דווקא כאשר נאמרת סברא שאינה נכונה, זה מבאר יותר את הסברא הנכונה, ודווקא מתוך שיש כמה צדדים שאינם להלכה, זה מחזק יותר את הראיות של הצד שהוא להלכה, כי זה מראה מה אינו אמת ומה אמת.

עולם הזה ועולם הבא

וביוצא בזה יש בעולם, שנבאר על ידי התורה, כי המסקנא של כל העולם הזה, ושל כל מה שנעשה בעולם,

נאמר (דברים ד לה) 'אתה הראת לדעת כי הוי"ה הוא האלוהים', שזו היא הבחינה של גילוי אחדות שבפעולות המשתנות, ועל זה אמרו 'אל תקרי הליכות אלא הלכות', שהקב"ה מנהיג עולמו, ומוליך הליכות עולם שלו על ידי התורה ולימוד ההלכות, שגם הם בחינת האחדות המתגלה בתוך הפעולות המשתנות שבסוגיא, כמו שנתבאר.

הלכה כדוד

ובזה נבוא לבאר בע"ה, למה הוסיף לכאן עניין דוד המלך, שהלכה כמותו, ועניין חסדי דוד.

כי הנה דוד המלך אמר על עצמו את הכתוב 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה', כי במשך כל ימיו היה נרדף על ידי רשעים ועל ידי צדיקים, על ידי אבשלום דואג ואחיתופל שאול ושמעיה בן גרא, ובעולם הזה לא היה נראה שהלכה כמותו, כי בתחילה לא היה כשר לבוא בקהל, ואחרי כן היה מבוזה על ידי אחיו שחשדוהו כממזר, ולבסוף היה מבוזה על ידי אלה שחשבוהו לעובר על רצון ה', אבל השי"ת בחר בו ובזרעו אחריו, ושמו לראש פינה, וזה נכלל במ"ש שהיה הלכה כמותו, כי מאמר זה 'זה עמו שהלכה כמותו' הוא דרש חז"ל על הפסוק שאמר דואג לפני שאול, כשרצה לגרום לשאול לקנאות בדוד, כדי שלא יקרבו למלוכה, כי שאול לא זכה שיהיה הלכה כמותו ודוד זכה [שעל כן היה מקנא בדוד על זה שהלכה כמותו, כמ"ש בגמ'

הבא, אולם מי שזוכה לחדש בהלכות, שזה על ידי שלומד את כל הסוגיא ומתוכה מוציא את ההלכה, אז זוכה לא רק לבחינת שבת, ושעשוע עולם הבא, אלא יותר מזה, שזוכה להכיר את האחדות בתוך פעולות המשתנות, ולהמשיך את שמחת וקדושת שבת לתוך ששת ימות החול, שזוהי התכלית שמבוארת להלן במאמר.

ואבן בסעיף ו מבואר עומק נוסף בעניין הלכה, שיחיד ורבים הלכה כרבים, משום שזה עניין גילוי אחדות פשוט בתוך הפעולות המשתנות, אבל יש לשים לב, שלא כל הלכה מושתתת על הכלל של יחיד ורבים הלכה כרבים, כי יש שהלכה כיחיד, ויש שחולקים שתי תנאים והלכה כאחד מהם, אכן לפי מה שנתבאר, נמצא שכל הלכה היא בחינת אחדות היוצאת מתוך הרבים, דהיינו הלכה ברורה מתוך כל הצדדים והסברות והשינויים שבסוגיא.

ביאור הדרש 'הליכות הלכות'

וזו פירוש דברי חז"ל 'כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב שנאמר הליכות עולם לו', כי הפסוק 'הליכות עולם לו' נאמר על השי"ת שכל תהלוכות העולם הם שלו, כמ"ש (חבקוק ג ו) 'אלוה מתימן יבוא וגו' ראה ויתר גוים, ויתפוצצו הררי עד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו', כלומר שכל הפעולות המשתנות שהם 'הליכות אלי מלכי בקודש', הם כולם שלו, והם כולם באמת על ידו, וזה נתגלה במתן תורה, אשר אז

ברינה ויתגלה לעין כל, וכמו כן יתנהג השי"ת עם כל ישראל בחסדים כאלה, ויכרות להם ברית עולם.

ויתבוננו חסדי ה'

וזה ביאור הפסוק שהביא בפנים מ'מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה', כלומר מ'מי חכם וישמר' בלבו את הבחינה של התודה שנאמרה בפסוקים שקודם לזה, שהם ה'ארבעה שצריכים להודות', שהם אלה שהשי"ת מתנהג עמם בטוב גלוי, ואז כשישמור אלה, אז יוכל גם לקיים ויתבוננו חסדי ה', היינו ההלכות כמבואר בפנים, כלומר להבין את החסדים הנסתרים שהם בחינת ההלכה שהיא המסקנא של הסוגיא, שבעת לימוד הסוגיא הכל מבולבל, ולבסוף ההלכה יוצאת מלובנת וברורה, וכמו כן הנהגת העולם נקראה בלי משפט, צלמוות ולא סדרים, צדיק ורע לו, אבל לבסוף יתגלה שהכל אמת וטוב, ויזכו להשיג רצון ה' באחרית הימים, וע"כ מי שזוכה לעסוק בעוה"ז בעבודת ההודיה על הטוב, הוא יזכה בעודו בעוה"ז לבחינה של 'מעין עולם הבא' להתבונן בחסדי ה', במידת הבינה שבה מבינים 'דבר מתוך דבר' (רש"י שמות לא ג), ובה משיגים את הטוב מתוך הרע, וכמו שידוע שבמידת הבינה נמתקים הדינים בשורשם (עי' ע"ח שער יג פ"א ווזה"ק ויקרא יא.).

סנהדרין צג:], ובזה טמון עניין נוסף, שזכה דוד שיהיה הלכה כמותו כלפי שאול, וכלפי כל שונאיו ואויביו, כי השי"ת גילה כי בחר ה' בדוד, וזה גם מה שיהיה לעתיד עם כל כנסת ישראל, שדוד המלך הוא משל להם, וגם עליהם נאמר הכתוב 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה', שבעולם הזה נראה שאין הלכה כמותם, כי הם נרדפים ומושפלים ומעופרים בעפר, אבל ביום ההוא יהיה ה' אחד, ויצמיח קרן לדוד וקרן ישועה לעמו, ויתגלה שהלכה כמותם.

ואף במצבים שנראה לאדם כי רחוק הוא, עתיד להתגלות כי קרוב הוא, וכמו שנתבאר בסוף שיעור ב, ועוד יתבאר בשיעור ז מעלת בעלי התשובה השופכים לבם אל השי"ת, ועוד יתבאר בשיעור ח שזה ינחמינו מעצבון ידינו גם ברוחניות.

חסדי דוד הנאמנים

ועל זה נאמר 'הטו אזנכם ולכו אלי וגו' ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים', שזהו הפסוק שהביא רביז"ל לעניין שהלכה כמותו, כי החסדים שנעשו עם דוד הם חסדים נאמנים, כלומר שיש להאמין בהם, ולא רואים אותם מיד אבל הם נאמנים ולא מכזבים, כי גם אם בתחילה הם מוסתרים, לבסוף בוא יבואו

שיעור ד
סעיף ב

תהלוכות הדמים

גם בעוד לא הגיעה הישועה, הלב מבין שהכל לטובה, וידיעה זו, נחשבת כאילו כבר נושע, ועל כן הדמים חוזרים למקומם

ביאור המשל של הדמים והלב ◊ המתקת הדינים בשורשם ◊ מי יתן טהור מטמא ◊ ספר ליקוטי מוהר"ן איננו ספר רפואה ◊ פקוד פקדתי

פתחי שערים

א איזו הוספה יש בעניין הלב ושטיפת הדמים על עניין התודה שהוא יסוד המאמר, שלכאורה זה רק רמז נוסף בקשר בין תודה והלכה, וכיוון שזה רק רמז, ולא פשט, שהרי בפשטות 'הלכה' לא קשורה לתהלוכות הדמים, א"כ מה הרווח בכל תוספת זו.

ב הנה רביז"ל נתן תיאור גשמי לפעולת הלב בעת צרה ובשעה שיוצאים מהצרה, וכיוצא בזה יש בעניין הריאה בסוף המאמר, וכהיום מסבירים אחרת את עניין דפיקת הלב בעת צרה, לא שהדמים עולים לבקש עצה ועזרה, ולא שהלב דופק כדי לנענע אותם מעליו, אלא שבעת צרה, הגוף צריך יותר חמצן כדי להגן על עצמו, וכיוון שהחמצן נמצא בדם, ע"כ מחזור הדם פועל אז ביתר שאת, וממילא גם הריאה פועלת אז במהירות יותר בנשימה ונשיפה, כי האויר שמכניס לריאה הוא מביא את החמצן אל הדם, ועל ידי דפיקות הלב, הדם מתפשט לכל הגוף.

וממילא יש לשאול האם אכן בא רביז"ל לתאר את המצב הגשמי שנעשה בעת צרה, בשונה ממה שמתארים היום, או שיש בדברי רביז"ל כוונה אחרת.

ג עוד צ"ב למה הזכיר את העניין, שיש ללב ולחכם צרה כפולה, צרה בתוך צרה, ולמה נכנס לעניין זה.

ד ובעיקר צ"ב, כי הרי אם הדמים באים לקבל עצה מהלב כמו שבאים העם אל החכם, א"כ מה שהם חוזרים לתהלוכות הדמים, הוא ברגע שמקבלים עצה, והרי זה עדיין בזמן שלא יצאו מהצרה, וא"כ למה 'הלכה' שרומזת ל'תהלוכות הדמים', קשורה לתודה שמביאים כשיוצאים מהצרה כלשונו בפנים.

ה עוד צריך לבאר מ"ש, שהדמים באים לבקש עצה מהלב, והלב דופק בדפיקות גדולות לנענע את הדמים מעליו, והיכן העצה שהלב נותן לאלו שבאים לבקש ממנו עצה.

דעה זהשכל

יכולים להפוך את ההסתר פנים להארת פנים, בהכרה והבנה מעין עולם הבא, שהכל זה לטובה.

וע"ב תודה היא בחינת הלכה ותהלוכות הדמים, אף שהצרה קיימת עדין, כי אם הדמים חוזרים למקומם, זה מורה שהלב מבין את הדרך לישועה.

ועוד דמה שאמר רביז"ל שבעת צרה הדמים מבקשים עצה, ובבוא העצה הם כבר שבים למקומם, זה מלמדינו כי בין הצרה ובין הישועה, הכל נמצא בלבו של אדם, ולא המציאות שבעולם קובעת אם זו צרה או ישועה, אלא הלב הוא הקובע, שהרי אם מבין שזה טוב, כבר אינו בצרה, והדמים כבר חוזרים לתהלוכות הדמים, וזה כבר נחשב שיצא מהצרה, עד כדי ש'הלכה' זה בחינת 'תודה', אף שעדיין הצרה בתוקפה, כי כבר יכול להודות.

המתקת הדינים בשורשם

ועי"ז שמבין דבר זה, אז נמתק הדין לגמרי, כי מה שהלב מבין את הצרה יותר מכולם, ושם יש דוחק כפול, ושם גם מתקבלת העצה לישועה, הוא משום שהלב הוא עולם הבינה (תיקו"ז יז). שהוא שורש הדינים, אבל מצד שני, שם נמצאת בחינת המתקת הדינים בשורשם (עי' ע"ח שער יג פ"א וזוה"ק ויקרא יא.), ועניין המתקת הדינים בשורשם הוא, שכאשר מבין שהדינים מושרשים בטובה, זה מה

ביאור המשל של הדמים והלב

הנה הדמים השוטפים בעת צרה, רומזים להתגברות הדינים שהם אדומים, ודמים רומזים לגבורות ושפיכות דמים ח"ו, [וגם מ"ש בפנים ש'דמים תרתי משמע' והממון הוא בחינת דם, הוא גם כן מחמת ש'מצפון זהב יאתה' וכמ"ש בגמ' ב"ב כה:], ועי' בתורה נט ותורה סח, שהממון שרשו בגבורות ובצד שמאל], וכאשר הדמים חוזרים לילך כסדר, זה רומז על הישועה בשיכוך הדינים.

אולם מדברי רביז"ל אנו למדים, כי הישועה קיימת כבר לפני זה, כי הרי גם בעוד הדמים שוטפים על הלב כבר יש ישועה, כשהחכם מבין את העצה, וע"כ הדמים כבר חוזרים למקומם, ולא עוד אלא שתודה נקראת הלכה על שם תהלוכות הדמים, שחוזרים אחרי העצה עוד לפני הישועה בפועל.

וביאור הדבר, ע"פ מה שנתבאר בשיעור הראשון, שיש שתי בחינות בהודאה, ההודאה על הטוב הגלוי, וההודאה על הטוב שעדיין נסתר, כי באמונה אנו יודעים שהכל לטובה, ככתוב במזמור לתודה 'כי טוב ה' לעולם חסדו, ועד דור ודור אמונתו', וממילא יתכן שיעברו כמה דורות עד שיראו את הטוב, אבל 'טוב ה' לעולם חסדו', וכבר נתבאר שעל כן מקריבים בתודה גם חמץ שרומז על החלק הרע, בגשמי ורוחני, כי

'ל"א אח"ד', משום שהדמים רומזים אל הריבוי שהם ההיפך מהאחדות, וע"כ ד"ם הוא מספר ארבע באחדים ובעשיריות, כי מספר ארבע הוא מספר הריבוי, וכמוכן בהמשך המאמר שהכנסת האמת בדיבור, מגלה את האחדות בפעולות משתנות, והרי האמת היא אחד (עי' תורה נא), וממילא הדיבור הוא ריבוי, ושורש הפעולות משתנות, וכיוון שיש ריבוע הדיבור, ע"כ גם דם הוא מספר ארבע באחדים ובכפולת העשיריות.

וביוון שהישועה מתחלת בזה שמבין את העצה ואת הטובה גם בעוד הצרה בתוקפה, וכבר חוזרים הדמים למקומם, ע"כ קרא רבינו"ל לדבר זה בשם שהדמים חוזרים ללכת 'כסדר', כי כסדר עם האותיות כמניין ריבוע, וכמניין חס"ד גבור"ה, היינו לגלות את החסד שבגבורה ובדינים, כי טוב ה' לעולם חסדו.

ספר ליקוטי מוהר"ן איננו ספר רפואה

ובזה נבוא ליישב מה שהערנו, על התיאור והביאור שרבינו"ל מבאר את פעולת הלב והריאה, שאין זה כמו שמתארים ומבארים היום, וכמו שהבאנו, שלפי מה שמבארים היום, הרי אדרבא, עליית הדמים אל הלב זה לטובה, לתת כח לגוף בזמן הצרה, דכיוון שזה עת צרה, על כן הגוף צריך יותר חמצן כדי שיוכל לפעול בשעת מצוקה, ולצורך זה הריאה פועלת במהירות, לנשום אויר שמזה נעשה חמצן בדם, והלב פועל במהירות לפשט את הדם בגוף, נמצא

שממתק את הדין, ואכן 'בינה ליבא', הוא בחינת עוה"ב כידוע, ולכן בלבו של אדם מתנוצצת הבחינה של שעשוע עוה"ב, להשיג את הישועה גם בעוד הדמים שוטפים והדינים קיימים.

ובלל הדברים, שגם התיאור הגשמי של פעולת הלב, מורה שהישועה תלויה בהבנת האדם, והיא הקובעת אם זה טוב או לא, ושאפשר להביא קרבן תודה על פי תהלוכות הדמים, גם מבלי שיצא מן הצרה בפועל, ובנוסף לזה, הלב והדמים רומזים על המתקת הדינים בשרשם, שהוא הבינה, וזהו הרמז שרמז כאן בעניין הדמים, וזו היא ההוספה על עניין התודה שכבר נתבאר לפני כן, כי כאן מוסיף שיש למצוא את החסד גם בעוד הדין בתוקפו, ועל דרך שמבאר במשך המאמר בסעיף ו, שהתכלית היא למצוא את האחדות בתוך הפעולות המשתנות, ואת שמחת שבת בתוך ימות החול, וכמו כן הדבר בעניין הדמים.

מי יתן טהור מטמא

ועוד עומק יש בזה, כי הדמים עצמם רומזים לפעולות המשתנות, וכמ"ש בליקו"ה הלכות פריקה וטעינה ה"ד י, משום שהדמים מתפשטים בכל אברי הגוף, שהם אברים משונים זה מזה, ויש להוסיף לזה מ"ש בספר המידות (נדה ח"א ס"ב) שסגולה להיטהר מריבוי דם, שיכתוב 'לא אחד', ונראה שהרמז הוא מהפסוק 'מי יתן טהור מטמא לא אחד', אולם עומק הדבר הוא, כי 'ד"ם' כמניין

והעם חוזרים למקומם, והלב משלח את הדמים למקומם, ונתבאר שמוזה ילמד אדם להבין כי טוב ה' בכל מצב, ואז כבר יבוא להודות, ממילא נראה לומר, שאין הבדל איך מתארים את פעולת הלב, כי גם לפי איך שמתארים בימינו את פעולת הלב, גם כן יוצא אותו יסוד, כי הרי ידוע שהלב דופק רק אם האדם מפחד ולחוזן ומתוח, ולא הצרה בעצמה גורמת לדפיקת הלב, וברגע שמבין האדם שיש דרך לצאת מצרה ורואה פתח ישועה, כבר אין הלב דופק.

פקוד פקדתי

ועתה נבאר מ"ש, שהלב דופק בדפיקות גדולות לנענע את הדמים מעליו, והיכן העצה שהלב נותן לאלו שבאים לבקש ממנו עצה, ונראה שרמז גדול רמז בזה, כי הנה סוד הדופק, מבואר בטעמי המצוות לאריז"ל (פרשת וירא), שזה כמניין אחרונים של שם הוי"ה במילוי יודיין שעולה קפ"ד, ושם הוי"ה במילוי זה הוא השם של מידת החכמה, ובליקו"ת (פרשת שמות) מבואר ששם זה הוא סוד 'פקד פקדתי' (שמות ג טז) שהוא הסימן לגאולה, כי פק"ד הוא אחרונים דמידת החכמה כנ"ל, והיינו, ששם הוי"ה מרמז שהקב"ה נמצא עם ישראל גם בזמן הגלות, אלא דמה שהשם בא באופן של אחרונים, מרמז שהוא נמצא בהסתר פנים, ופונה עורף.

ונמצא שעניין הדופק שמנענע את הדם, רומז על הארת שם החכמה העליונה בצורה נסתרת בתוך בני ישראל

שעליית הדם אל הלב, והדפיקות הגדולות שדופק, זה הכל לטובה, ואילו לפי רביז"ל, אדרבא זה מה שמביא את הצרה.

אבן יש להקדים דבר פשוט, שספר ליקוטי מוהר"ן איננו ספר רפואה ולא ספר טבע, ולא בא רביז"ל לתאר לנו מה נעשה בפועל בגוף בעת צרה, אלא לרמז לנו סתרי תורה בלבושים שונים, ורביז"ל משתמש עם הלבוש הזה, של מה שהיה ידוע בזמנו בדרכי הרפואה, כמשל וכלבוש לסוד תורה, ואין הבדל בין תיאור זה של פעולת הלב והריאה, לבין מעשה של רבב"ח שמתאר דברים מופלאים ומופלגים שאינן במציאות, אלא משל היו לסתרי תורה, וכן הדבר גם בתיאורים טבעיים אלו שרביז"ל מביא, ויסוד זה מבואר בכמה אחרונים כלפי עניינים של טבע הנמצאים בגמרא, בפרט בענייני תכונה ותהלוכות הרקיע שהחוש מכחישם, ועל זה כתבו שהגמ' אינה ספר תכונה, אלא שחז"ל השתמשו במה שהיה ידוע בזמנם, להלביש בזה סתרי תורה (עי' בספר באה"ג למהר"ל באר ו, ובחדא"ג ב"ב כה, ואדיר במרום לרמח"ל דף רנה, ובמאמר על הגדות המודפס בע"י).

ואחרי הקדמה זו, נוסף ונאמר, דכיוון שנתבאר לעיל, שעיקר מה שבא רביז"ל ללמדנו כאן הוא, שהישועה תלויה בהבנת האדם, ורק לכן יכול אדם להיות נושע עוד לפני בוא הישועה, כמו במשל החכם והעם, ובעניין הלב והדמים, שמאז שמבינים את העצה והדרך לישועה, נחשב כבר כאילו באה הישועה,

ויעי"ז בא האדם לתודה ולשעשוע עולם
הבא, בעודו בעולם הזה, ובתוך
הגלות החל הזה, כמו שמשה רבינו בא
לישראל, והודיעם כי פקד ה' את עמו,
ויעי"ז האיר את עיניהם, בעודם בגלות,
באתחלתא דגאולה.

[ויעויין בסוף שיעור יא, שם יתבאר שהחכם
שהוא הלב משיג את סוד ההתרחקות,
אבל את העם שהם הדמים, הם מרחיקים
ומנענעים בדרך ההתעוררות].

הנמצאים בצרה ובצוקה, והנענוע שמנענע
את הדמים, היינו מה שהחכמה העליונה
מאירה אל תוך הדמים את אור החכמה,
וזה מה שרמז כאן באמרו שהלב 'דפ"ק
דפקו"ת גדולות', שזה אותיות 'פקו"ד
פקד"י', ועניין פקוד פקדתי הוא הסוד
שהקב"ה זוכר את ישראל גם בעת גלותם,
וכשיודעים ומרגישים דבר זה, הוא הוא
העניין שה'לב מביין' נותן עצה ומחזיר את
הדמים ללכת כסדר.

שיעור ה
סעיף ג

צעקת היולדת וישועתה

בכל לידה מתאחדים הפעולות משתנות לאחדות פשוט, כי משפחות האב מתאחדים עם משפחות האם בלידת ילד זה, וע"כ יום הגאולה אשר בו יהיה ה' אחד, נקרא גם הוא בשם לידה, אלא שכדי לגלות גילוי זה, יש להקדים צעקה ותפילה כצעקת היולדת טרם הלידה

גילוי הרע שהוא טוב ◊ הצטננות הרגליים ומילויים ◊ ביום עשות הוי"ה אלוהים ◊ והיו לבשר אחד ◊ חזרת הדמים והממון אל הרגליים והתומכים ◊ הגאולה בחינת הולדה ◊ גילוי אחדות בפעולות המשתנות ◊ משפט שלמה ◊ הקליפה הנקראת 'גם' ◊ צעקת היולדת ◊ שתי בחינות של קישוי לילד רח"ל

פתחי שערים

א צ"ב בכל עניין ההולדה שהכניס במאמר זה בסעיף ג ובסוף המאמר, מה זה מוסיף על יסוד המאמר, ואם כל העניין הוא רק להוציא מזה סגולה ללידה, הרי לכאורה מקום הסגולות אינו בליקוטי מוהר"ן, אלא בספר המידות.

ב גם צ"ב מה השייכות בין 'הולדה' לתודה ולעוה"ב ולהלכה, כי רביז"ל מבאר רק בדרך רמז, שתולד"ה אותיות לתוד"ה ועוד רמזים, אבל מה השייכות הפשוטה.

ג ומהו הקשר בין הולדה לבין תולדות השמים והארץ, שלפי הפשט אין הכוונה בזה כלל להולדה.

ד ובעיקר צריך לברר מהי הישועה שבהולדה, שמקבילה ליציאה מהצרה שעל זה מביאים תודה, כי מצד אחד נראה שהישועה זו הלידה בעצמה, שנולד בן ויש רווח בעולם שעוד לא היה, ובמקביל לזה יש גם את ההולדה שביאר בס"ג שנולדים הלכות, ובפרט ששני ישועות אלו באים דווקא על ידי הצרה והחיסרון.

אולם מצד שני נראה קצת מדבריו, שעיקר הישועה הוא מילוי החסרון, כשנעשה אור הלבנה כאור החמה, דהיינו מה שחוזרים הדמים לילך כסדר בתוך הרגליים אחר שנצטננו, שהרי אמר שהלכה זה בחינת לידה, והלכה הרי רומזת על מה שהדמים חוזרים ללכת כסדר אחרי הלידה, והנה זה ברור, שאם לא היו חוזרים הדמים לרגליים, והיתה האם מתה חלילה, לא היה נחשב ללידה ורווח, כי מתה האם בלידת הבן, אבל בעניין לידת הלכות, לא מובן למה חזרת דמים והממון אל תומכי התורה היא גמר הישועה והלידה של ההלכות.

[ח] ובסוף המאמר צ"ב, למה רמוזים שבעים קולות צעקת היולדת במזמור לתודה, והרי צעקות ותפילה הם היפך התודה.

[ו] ומה העניין שהקליפה טוענת ואומרת בנוסח מיוחד 'גם לי גם לך לא יהיה', [שמקורו במשפט שלמה אשר זה מה שהוכיח לישראל על חכמתו לעשות משפט], והרי הקליפה יכולה סתם למנוע מהולדה ח"ו, או חלילה להמית את הילד, ואינה צריכה לטענות, ועוד צ"ב למה המלחמה בקליפה זו, רמוזה במזמור לתודה במספר 'גם' שהוא שם הקליפה עצמה.

[ז] ולמה הרמז במזמור לתודה על החסד, הוא ברמז רחוק מאוד של קס"ח אותיות, שקס"ח הוא חסד רק בחילוף של אתב"ש, וזה לא אתב"ש של איזה תיבה מהמזמור, אלא של המספר של האותיות, ועוד שלא כל התיבה בדרך אתב"ש, אלא רק הדל"ת נהפכת להיות קו"ף, וזה מפליא, או שיהיה הכל באתב"ש או כלום.

דעה והשכל

גילוי הרע שהוא טוב

כבר נתבאר בשיעורים הקודמים, שבתחילת המאמר רביז"ל מדבר על תודה שאדם מודה על הטוב הגלוי, ובהמשך המאמר מרמז על עומק נוסף שיש בעבודת הודאה, להודות על הטוב הגנוז בתוך הרע, שזה מתגלה רק כאשר מגלים את האחדות שבתוך הפעולות המשתנות, ועל זה בא כל המשך המאמר, לגלות את אחדות, שע"ז מחבר בין החסד והגבורה.

אם רק חוזר ומתמלא מה שהיה, אין זה נחשב לישועה, ולא מתגלה הטוב שברע, אבל באמת שבשעת הלידה, החיסרון עצמו נהפך לכלי אל האור, ודווקא על ידי שעלו הדמים, ונתרוקנו ונצטננו הרגליים, ע"ז נולדים מוחין חדשים, כמו שיתבאר.

הצטננות הרגליים ומילויים

כי הנה פשטות העניין של 'אשה הכורעת ללדת, ירוחיה מצטננות כאבנים', זה רק שנצטננים הרגליים ומתקשים כאבנים, אבל לא שהדם יוצא משם, שאם כן היו הרגליים מתים, אכן רביז"ל מבאר שהדמים יוצאים, שזה לא מוכח בגמ', אלא נראה מזה שכוונת רביז"ל לדברי האריז"ל (ע"ח שער כ פ"ג), שמבאר סוד עניין התרוקנות רגלי האם כדי להוליד את

ונראה שגם בזמן הולדה, שהוא בחינת התודה כמבואר בפנים, ישנן שתי ישועות, האחת היא עצם הלידה שנולד ילד, וזו היא טובה גלויה שיש בזמן הלידה, ובנוסף לזה יש ישועה נוספת, כאשר החיסרון עצמו נהפך למילוי, וכמבואר בפנים עניין זה, אמנם

הדין בשרשו, עד שיביא תודה גם בתוך הצרה.

וזה שורש העניין המתבאר בהמשך המאמר בסעיף ה, ע"פ 'ויולד בן ויקרא שמו נח לאמור זה ינחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו', שבחינת לידת בן שהוא ז"א, הוא בחינת שבת ושמחה ומנוחה.

ביום עשות הוי"ה אלוהים

ובל זה מתבאר היטב בהפסוק שמביא בפנים 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם', וכיאר שכאן רמוז הקשר בין החסד לבין הלידה, והתקשינו מה שייך לידה לתולדות השמים והארץ, ומה הרמז בפסוק.

אבן הנה שם בפסוק נאמר 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות הוי"ה אלוהים ארץ ושמים', ופירש"י, שכאן נאמר לראשונה שם שלם 'הוי"ה אלוהים', שרומז על שיתוף חסד ודין, נמצא שהפסוק הזה בא לומר שיש חיבור בין הדין והרחמים, עד שיבינו שכל מה שנעשה בעולם הוא לטובה, כמו שביום ההוא שיהיה ה' אחד ושמו אחד, יתגלה שם הוי"ה בשלימות ויברכו על הכל הטוב והמטיב (פסחים נ.), ו'ביום עשות הוי"ה אלוהים ארץ ושמים', כלומר ביום שנתגלה הבחינה של הוי"ה אלוהים, אז נקראת הבריאה בשם 'תולדות השמים והארץ', דהיינו בחינת לידה שהוא המתקת הדין בחסד כנ"ל, וזה מה שבא רבינו"ל להוכיח מפסוק זה.

הבן, שהדמים עולים ודוחקים את הוולד, וסוד עניין חזרת הדמים אל הרגליים, שהכל מרמז על מה שנעשה בעולמות העליונים, שבתחילה אימא עילאה צריכה ללדת את זעיר אנפין, ואז עולים האורות מרגלי אימא אל מקום התפארת שהוא מקום הוולד, ודוחקים את הוולד לחוץ, ואח"כ הרגליים של אימא מתמלאים במוחין של הבן - זעיר אנפין, ורגלי אימא נהפכים להיות כלי המוחין של ז"א, ואימא מקבלת רגליים חדשים עי"ש, נמצא שהרגליים שמתרוקנים מהדמים, לא חוזרים ומתמלאים במה שהיה, אלא מתמלאים במוחין לצורך הבן, וממילא נמצא שהצרה נהפכה לישועה.

ופנימיות הדבר הוא, כי זעיר אנפין הוא מקור הדינים כידוע, ואימא היא מקור הרחמים, כי בינה היא אימא והיא שורש הדינים, ואין הדין נמתק אלא בשורשו, וכמו שידוע שבמידת הבינה יש המתקת הדינים בשורשם (עי' ע"ח שער יג פ"א וזהו"ק ויקרא יא.), וע"כ בהולדת הבן נוסף אור אצל רחמי האם, שזה עניין מה שעולים הדמים מרגלי (נה"י) דאימא שהם מקום הדינים (עי' ח"א תורה קסט), אל מקום הולד שברחם (התפארת) שהוא מקור הרחמים, וכך נולד הילד, כי מהות הלידה היא גילוי הרחמים והחסד כמבואר בפנים, ואח"כ נהפכים אותם רגליים שהיו מקום הדינים, להיות מוחין לבן, שיבין את הסוד של אימא שהיא 'בינה' בבינתו ובדעתו, כדי להמתיק את

והיו לבשר אחד

ועומק הדבר הוא, כי הנה בכל לידה יש גילוי אחדות פשוט מתוך פעולות משתנות, שהרי האב והאם הם שני הפכים, ובאב מתגלה אות יו"ד ובאם אות ה"י (סוטה יז.), ועוד שהאב הוא החסד והאם היא הגבורה, וכמ"ש בגמ' (נד לא:) שהוא נוח לרצות והיא לא, וע"כ אמרו ז"ל (שם לא.) שהלובן בא מהאב והאודם מהאם, כי לובן זה החסד ואודם זה הדין, אבל הילד הנוולד מחברם לבשר אחד, וכמ"ש רש"י (בראשית ב כד) על פסוק ע"פ 'יעזב איש את אביו ואת אמו וגו' והיו לבשר אחד' - על ידי הוולד, ולא רק את האב והאם הוא מחבר, אלא אלפי משפחות שמצד האב ואלפי משפחות שמצד האם, שכולם מתחברים בילד זה, וע"כ כל לידה היא דבר פלא מנפלאות עולם האחדות, בחינת שבת, וע"כ נאמר 'ויולד בן ויקרא שמו נח' כמבואר בפנים, כי כל לידה היא בחינת שבת.

חזרת הדמים והמזון אל הרגליים והתומכים

ובזה יש ליישב מה שצ"ב מהי הישועה שבהולדה, שמקבילה ליציאה מהצרה שעל זה מביאים תודה, כי מצד אחד נראה שהישועה זו הלידה בעצמה, שנוולד בן ויש רווח בעולם שעוד לא היה, ובמקביל לזה יש גם את ההולדה שביאר בס"ג שנוולדים הלכות, ובפרט ששני ישועות אלו באים דווקא על ידי הצרה והחיסרון.

אולם מצד שני נראה מדבריו, שעיקר הישועה הוא מילוי החסרון, כשנעשה אור הלכנה כאור החמה, דהיינו מה שחוזרים הדמים לילך כסדר בתוך הרגליים אחר שנצטננו, שהרי אמר שהלכה זה בחינת לידה, והלכה הרי רומזת על מה שהדמים חוזרים ללכת כסדר אחרי הלידה, והנה זה ברור, שאם לא היו חוזרים הדמים לרגליים, והיתה האם מתה חלילה, לא היה נחשב ללידה ורווח, כי מתה האם בלידת הבן, אבל בעניין לידת הלכות, לא מובן למה חזרת דמים והמזון אל תומכי התורה היא גמר הישועה והלידה של ההלכות.

אכן אחר שנתבאר שעיקר החידוש של הלידה הוא, מה שנתגלה האחדות מתוך הפעולות המשתנות, א"כ גם בעניין לידת הלכות כך הוא, וזה ע"פ מה שנתבאר בשיעור ג, שכל חידוש הלכה הוא גילוי אחדות מתוך הפעולות המשתנות של התורה, ומעין מה שמובא בהמשך המאמר ס"ו שיחיד ורבים הלכה כרבים, וממילא מובן שכדי לגמור גילוי זה צריך שישוב השפע לתומכי התורה, ביתר שאת יתר עז.

כי מבואר בס"ו שתומכי התורה נקראים בשם 'כותלי בית המדרש', כי כל ההשפעה באה מדורשי ה' שלא יחסרו כל טוב, אבל העשירים עלולים לחשוב שהשפע שלהם הוא, וגם כאשר הם תומכים את התורה, עדיין לא נתבטלו הכתלים אל בית המדרש, כל עוד הם 'שרי גאים' (כמב"פ) המתגאים וחושבים

ועומק הדבר הוא כי כבר נתבאר שלידיה היא החיבור של האב ואם, וכמו כן הקדוש ברוך הוא, הוא האב, וכנסת ישראל היא האם, והתולדה של חיבור זה הוא שעשוע העוה"ב, כי הקב"ה כולו טוב, ואנו מלאי חיסרון, ומשילוב שני אלה יצא דבר נאה ומתוקן, שהוא הגילוי שלעת"ל, שיתמלא החסרון, ויהיה 'אור הלבנה כאור החמה', ויתגלה פנים חדשות בבריאה, אחדות ה' ורוב טובו.

ואכן בסעיף ג מביא רביז"ל על עניין מילוי החיסרון, את הפסוק 'והיה אור הלבנה כאור החמה', ובאותו פסוק מתבאר, שלעתיד יתגלה כי הוי"ה אחד, ויברכו על הכל הטוב והמטיב, ככתוב שם באותו פסוק (ישעיה ל) 'והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים, ביום חבוש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא', הרי מפורש שבאותו זמן יהיה הכל הטוב והמטיב.

גילוי אחדות בפעולות המשתנות

וע"כ ליד"ה כמניין מ"ט, שהוא מספר שבעתיים, שבעה פעמים שבעה, שהוא בחינת פעולות משתנות, ואילו האחדות היא משער הנו"ן אשר היא למעלה מכל הפעולות המשתנות, וע"כ חבלי לידה כמניין נו"ן, כי ליד"ה בלי חבלים ויסורים, מעוררים רק מ"ט שערים, כי אינם מביאים יותר מאשר פעולות משתנות, ודווקא הקושי שיש בלידה, מעורר את הבחינה של האחדות שבתוך הפעולות משתנות, ומגלה את השער החמישים של שערי הבינה אשר שם

שהם אלה שמעמידים את בית המדרש, עד שיבינו, שהאמת היא להיפך, שהשפע שלהם בא מבית המדרש, ודורשי ה' הם אלה התומכים את העשירים, בבחינת 'ארון נושא את נושאי' (המיוחס לרש"י דה"א טו כו), וע"כ כאשר הממון והדמים חוזרים אל תומכי התורה, בזה מתגלה האמת שכל השפע מהשי"ת.

וזה גופא גילוי אחדות מתוך הפעולות המשתנות, שמבואר בסעיף ה-ו שזה בחינת גילוי אור השבת בששת ימות החול, דהיינו גילוי אמונת היחוד בתוך כל ההשתדלות של 'מעשינו ועצבון ידינו' להכיר כי כל השפע מאתו יתברך, שזה עניין ההלכה, וע"כ גמר הלידה הוא דווקא בחזרת הדמים אל התומכים.

הגאולה בחינת הולדה

ונמצא שכל לידה היא בחינת שבת בגילוי האחדות, ואכן מבואר בהרבה מקומות, שהגאולה שהיא יום שכולו שבת (תמיד סופ"ז), היא בחינת לידה, והגלות וחבלי משיח הם בחינת חבלי לידה, וכמ"ש בגמ' (סנהדרין צח:) שעתידה המלכות להתפשט וכו' תשעה חדשים, ונאמר (ירמיה ל ו) 'שאלו נא אם יולד גבר' וגו', ונאמר (ישעיה סו ח) 'כי חלה גם ילדה ציון את בניה', ונאמר (שם ט ה) 'כי ילד יולד לנו בן ניתן לנו' וגו', שזה קאי על משיח, כי אז יתגלה הבחינה של אחדות מתוך כל אלפי ריבואות הפעולות המשתנות שבמשך כל ימות עולם, כי עולם הבא בחינת שבת, ושנות עולם הן בחינת ימות החול (סנהדרין צז.).

הנוגע לכנסת ישראל, שהיא נלחמת עם שרי האומות, בנו של מי חי ובנו של מי מת, וכאשר אמרה אחת 'תנו לה את הילד החי', והשניה אמרה 'גם לי גם לך לא יהיה גזור', הבין שדווקא אשה זו שמרחקת את הבן היא אמו, אף שזה היפך השכל, אבל שם גילה שלמה, שיש התרחקות שכולו התקרבות (עי' ליקו"מ ח"ב תורה מח), וזה רומז על השכינה הקדושה שהיא אמנו, והיא מרחקת את כנסת ישראל, כי היא אומרת למקטרג שיקח את הילד החי, וירדו ישראל בגלות בין האומות, והרי זה נראה כאילו שאין היא אמו, אבל שלמה אמר להיפך, שאדרבא, זה סימן שהיא אמו, וחז"ל אמרו (מכות כג:) שיצאה 'בת קול' ואמרה 'היא אמו', לרמוז על השכינה הקדושה, שנקראת 'בת קול' בחינת מלכות כמבואר במאמר זה.

הקליפה הנקראת 'גם'

והנה מבואר בפנים, כי שם הקליפה היא 'גם', על שם שאומרת 'גם לי גם לך לא יהיה', ונראה כי בפסוק זה יש שתי פעמים 'גם', שהם ביחד שם אלהיים שהוא מקור הדין, אבל בעת התיקון, ושלמות הדיבור, יתקיים הפסוק שהביא בסעיף ד, 'גם תמול גם משלשום גם מאד דברך', שהם ג' פעמים 'גם' כמניין 'הוי"ה' הוא האלהים' שנאמר אצל אליהו, ומעין זה נאמר במזמור לתודה 'דעו כי הוי"ה הוא אלהים', שמבאר רביז"ל בפנים שזה עניין גילוי אחדות בפעולות המשתנות.

ועתה נבאר יותר, מה עניין הקליפה שטוענת ואומרת בנוסח מיוחד

יתבוננו חסדי ה', בבניה שהיא אימא, וע"כ חבל"י כמניין חמישים.

וע"כ אחרי הלידה, 'דם נעכר ונעשה חלב' (נדה ט). שהוא הלובן שנהפך מהאודם, והחסד המתגלה בדין, ועוד כי חל"ב ר"ת להגיד בבוקר חסדך, שנאמר במזמור שיר ליום השבת (תהלים צב), אשר ביום השבת מתגלה החסד שבגבורה, אחדות שבפעולות המשתנות, ככתוב שם, 'בפרוח רשעים כמו עשב להשדמם עדי עד, ואתה מרום לעולם ה'.

משפט שלמה

ומזמור זה אמרו שלמה המלך, וכמ"ש האריז"ל (פע"ח בכוונת קבלת שבת) כי שלמ"ה ר"ת מזמור שיר ליום השבת, והוא שלמה שעשה את המשפט בשני הנשים, אשר שם נאמר הפסוק 'גם לי גם לך לא יהיה' שהביא רביז"ל וזה היה המשפט שממנו ראו כולם כי חכמת אלוהים בקרבו לעשות משפט, ולכאורה לא מובן מהי החכמה הגדולה שיש בזה.

אכן ביאור הדבר הוא, כי שלמה הוא בנו של דוד היושב על כסאו, הוא דוד שהלכה כמותו וה' עמו, ועמו עשה השי"ת 'חסדי דוד הנאמנים', שנתבאר בשיעור ג שזה עניין של חסדים מכוסים בתוך דין, ועתה כשהגיעה שעתו של שלמה למלוך על כסא זה, ע"כ בחנוהו אם יודע גם הוא להכיר את הקירוב שבתוך הריחוק, ובאו לפניו שתי נשים, שכל אחת אומרת 'בני החי ובנך המת', והבין שמנסים אותו במשפט זה, בדבר

גם לי גם לך לא יהיה, עד כדי כך, שהכנעת קליפה זו רמוזה במזמור לתודה במספר 'גם' שהוא שם הקליפה עצמה, ולכאורה הרי הקליפה יכולה סתם למנוע מהולדה ח"ו, או חלילה להמית את הילד, ולמה היא צריכה לומר 'גם לי גם לך לא יהיה'.

אבן הביאור הוא, כי אחרי שאנו יודעים, מה שעתיד להתגלות בעולם שכל הפעולות המשתנות הם אחדות הבורא, וממילא הכל טוב מאוד, כי טוב ה' לעולם חסדו, א"כ עלול אדם לטעות ולחשוב שאם הרע הוא טוב, א"צ אלא להודות, ואין צורך להתפלל להפוך את הרע לטוב גלוי, וזו היא טעות גדולה, שעלולה להביא לקלקול גדול, עד שיאמר אדם גם על רע רוחני כי טוב הוא, כי הרי נתבאר (בשיעור ב, ג, ז,ח,יא) שגם הצרות שיש לאדם ברוחניות, עתידים להתגלות כטוב, וכי השי"ת נמצא עם האדם בכל הפעולות המשתנות שלו, וזה ינחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו, ובוה יש להזהר ביותר, לבלי לומר על רע טוב הוא.

צעקת היולדת

וע"ב מבואר בסוף המאמר שגם שבעים קולות צעקת היולדת רמוזים בראשי תיבות מזמור לתודה, ולכאורה זה פלא, כי הרי צעקות ותפילה הם היפך התודה, אבל עתה מבואר הדבר, כי אכן המזמור בא לרמז גם על הצורך בתפילה צעקה, לבלי יהפוך אדם את הרע לטוב כפשוטו, אלא ידע את האמת, שהטוב טוב הוא, והרע רע הוא, ויש לפרוש

מהרע, ויש להתפלל לצאת מהרע, אלא שאם כבר יש רע, יאמין שגם זו לטובה, ואפילו ברוחניות יאמין שיש עניין שנתהפך הכל לטובה (עי' שיהר"ן ג), אבל גם היפוך זה, ייעשה רק למי שצועק לצאת מהטיט והרפש, כמו שאמר רביז"ל בשיחתו הידועה (עי' ליקו"ה נדרים ד כז) שיש עניין שיתהפך הכל לטובה, ושאלו מוהרנ"ת איך, ענה לו על ידי שלא יתיימש מן הצעקה, ונמצא שדווקא צעקת היולדת, היא זו שמביאה את התודה ואת הגילוי של האחדות בתוך הפעולות המשתנות.

ועניין זה מתבאר גם במזמור 'הודו לה' שהביא בתחילת המאמר, שיש שם ארבעה שצריכים להודות, והנה כל המזמור מדבר על הודאה, אבל לפני כל הודאה בא צעקה וזעקה ושוועה, ככתוב שם במזמור.

שתי בחינות של קישוי לילד רח"ל

והנה הס"א מתנגדת לכל הגילוי של האחדות והטוב, ורוצה למנוע את ההתגלות של שעשוע עולם הבא, וע"כ היא גורמת קישוי ללידת הגילוי הזה, והיא גם גורמת את הקישוי ללידת לידה גשמית, כי הלידה הגשמית מעוררת את הגילוי שנקרא גם הוא בשם לידה, וגם כל הגאולה מכונה לידה כמו שהבאנו לעיל, וכמבואר בפנים שעולם הבא הוא בחינת הלכה בחינת הולדה.

והנה בעניין קישוי לידה שיש בלידה גשמית יתכנו שני אופני צרה

במזמור זה, וכנגד הקליפה שלוקחת את הילד לעצה, יש קס"ח אותיות במזמור זה, כמו שיתבאר.

בי הנה יש לשאול, למה הרמז במזמור לתודה על החסד, הוא ברמז רחוק כל כך של אתב"ש, שחס"ד מרומז קסח שהוא אתב"ש של חסד, ועוד שזה לא אתב"ש של איזו תיבה, אלא של המספר של האותיות, ועוד שלא כל התיבה בדרך אתב"ש, אלא רק הדל"ת נהפך להיות קו"ף.

אבן הביאור הוא, כי מבואר בכתבים (שעה"כ כוונות קבלת שבת) שכנסת ישראל יולדת, אבל הסט"א רוצה לחטוף את הוולד, שהוא השפעת הקדושה ונשמות ישראל, ומבאר שם שכנסת ישראל רמוזה באות דל"ת, והולד שבמעיה רמוז ביו"ד שבתוך הדל"ת, ועי"ז נעשית צורת אות ה, ואח"כ הסט"א חוטפת את היו"ד הזו ומורידתו לסט"א ולזה רומזת צורת אות ק, שיש בו צורת ד', וי' שיורד למטה, והקב"ה מרחם וחוטף מהם את הוולד עי"ש, ונראה שזהו הרמז במזמור לתודה, להכניע קליפה זו שרוצה לחטוף את הוולד מהילדת להפילו לסטרא דמותא ולהמיתו חלילה, וע"כ יש במזמור זה קס"ח אותיות, שרומז על חס"ד שהוא השפעת הלידה, אבל אות ד נהפכה לאות ק, כיוון שבאים לרמוז על עניין זה גופא, להציל את הדל"ת מלהיות לקו"ף.

חלילה, או שהילד לא יכול לצאת, כי האם מקשה ללדת, או שנולד ילד מת, ובאופן הראשון הקליפה אומרת גם לי גם לך לא יהיה, אבל באופן השני הסט"א לוקחת את הילד לסטרא דמותא, וכמו כן בפנימיות הבריאה הוא כך, שהסט"א פועלת בשני אופנים אלה על ידי שתי קליפות, למנוע את הלידה ואת הגילוי של האחדות בתוך פעולות המשתנות שהוא גילוי הטוב בתוך הרע, כי יש אופן שהסט"א מגברת את הבחינה של פעולות המשתנות, לבלי יתגלה האחדות הפשוט שבהם, ולכל יוכל אדם לבוא אל הגילוי שהכל טוב ואל התכלית של התודה, וזה בחינה שהם מונעים את הלידה, ואומרים גם לי גם לך לא יהיה, אבל יש גם להיפך, שהם מגבירים את הגילוי של האחדות, עד שאין מקום לפעולות המשתנות, ואז האדם מכחיש את המציאות, וכל היום רק מודה לה, ולא מתפלל שיתבטל הרע, וגם ברוחניות לא פורש מהרע, אלא אומר על רע טוב, וזו היא בחינה הגרועה יותר, כי כבר יש לידה, אבל הילד מת, והסט"א לוקחת את הילד חלילה.

ובנגד שתי בחינות אלה, יש במזמור לתודה שני רמזים לישועה, כדי שתהיה לידה שלימה, להוליד את הילד לחיים, ולגלות את האחדות בפעולות המשתנות, כי כנגד הקליפה האומרת גם לי גם לך לא יהיה יש מ"ג תיבות

שיעור 1
סעיף ד - 1

הארת האמת בדיבור והמשבת שבת לימות החול

העולם נברא ומתקיים בדבר ה', אבל לפעמים אין דיבור זה נשמע לנבראים בלשון קדשו אלא בלשון עלגים, וע"כ לא ניכרת אחדותו וטובו יתברך, אבל כשמאיר האמת בדיבור, זה ינחמינו מעצבון ידינו

יסוד המאמר, הודאה על הטוב, וגילוי הטוב שברע ◊ דבר ה' המקיים את העולם ◊ לשון הקודש ולשון עלגים ◊ מעשינו ועצבון ידינו ◊ שבת וימות החול ◊ זה ינחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו ◊ שייכות תודה להארת האמת בדיבור ◊ שביתת שבת להעיד על שביתת השי"ת בשבת ◊ באה שבת באה מנוחה ביאור ג' חלקי האמת, תפלה תורה ושידוכים ◊ בגלוי נראה שהכח בידינו, ובאמת הכל מאתו ◊ ג' קוי האמת - חג"ת

פתחי שערים

א יש להתבונן, מה הכוונה למעשה בהארת ה'אמת' ב'דיבור', דאם הכונה היא לבלי לדבר שקר גרידא, א"צ לקרוא לזה בשם 'הארת הדיבור על ידי האמת', כי הדיבור עצמו יהיה אמת, ומלשון רביז"ל משמע שהכוונה לעניין אחר.

ב עוד צ"ב מה שרביז"ל מקשר 'שלימות הדיבור' ל'לשון הקודש', ואת הדיבור שאינו שלם קורא בשם 'לשון עלגים', דמה שייך לכאן לשון עילגת ולשון הקודש, שהם מושגים בפני עצמן, ולא תלויים לפי האמת שבדיבור.

ג ומהי השייכות הפשוטה בין שלימות הדיבור, לבין עסק האדם בתודה והודאה, שרביז"ל רמז ברמז 'אנשי דמים ישנאו תם' שהוא יעקב איש האמת, אבל מה ההסבר הפשוט לזה.

ד ולמה מנה רביז"ל שלושה עניינים שהם חלקי ה'אמת', תפילה תורה ושידוכים, והרי אם באנו לפרט את חלקי האמת, אפשר להביא עוד דוגמאות כגון 'חסד של אמת'.

ה איך אור האמת שמאיר בדיבור מגלה את האחדות שבתוך הפעולות המשתנות, וכי משום ששבת מקושרת לדיבור מצד אחד, ומקושרת לאמונת היחוד מצד שני, ע"כ הארת הדיבור מביאה את הארת שבת לימות החול, והרי אין שייכות בין שלימות הדיבור של שבת לאמונת היחוד של שבת.

ו] ואחרי שבא לבאר ששלימות הדיבור מאירה אמונת היחוד של שבת לימות החול, מה צריך להכניס לכאן את כל העניין של שמחת שבת, ועניין מנוחה ונחמה, שהרי העיקר הוא מה שיש בשבת שלימות בדיבור, שקשור לברכה וקדושה, ויש בשבת אמונת היחוד, וביותר צ"ב אחרי שעיקר הבחינה של המשכת שבת לימות חול מבאר רביז"ל דווקא על השמחה של שבת.

ז] עוד צ"ב דמפרש 'זה ינחמינו' מלשון נחמה וגם מלשון מנוחה, כי רש"י פירש 'ינחמינו' 'יניח ממנו', ורביז"ל רוצה לקשר את השמחה שהיא הנחמה, למנוחה, ע"כ מוסיף את הפירוש של נחמה למנוחה, אמנם מה הקשר בין מנוחה לנחמה.

ח] ואיך כל עניין שמחת שבת שייך לפשוטו של מקרא של 'זה ינחמינו ממעשנו', שאמרו ז"ל (עי' רש"י שם) שתיקן להם מחרישות, והניח להם מהקללה של 'בזעת אפיך תאכל לחם'.

ט] עוד צ"ב מה הקושי שיש בעניין של 'פעולות משתנות', ולמה אמר שזה דבר שלא מובן בשכל האנושי איך שהכל בא מ'אחדות פשוט', וכי אין אנו רואים אדם שהוא גם חייט וגם נגר, אכן הביאור הוא כי לא דומה מעשה ה' למעשי בנ"א, כי האדם לא בורא דבר יש מאין, אלא הוא רק מסדר את הדברים שקיימים כבר, כמו החייט שחותך ותופר את הצמר ופשתים, והנגר שחותך את העצים, אבל בריאה יש מאין הרי היא כהולדה שאדם מוליד, וכמו שאי אפשר שאדם יוליד גם אדם וגם קוף, כי אדם מוליד אדם וקוף מוליד קוף, כן לא יתכן לפי השכל האנושי, שמאור השי"ת שהוא אחד, יצאו ונשתלשלו דברים שונים ומשונים, כמו 'אש ומים', וק"ו בשינוי גדול יותר מזה 'אור וחושך', וק"ו בשינוי גדול יותר מזה 'טוב ורע', ואיך כל אלו יוצאים מתוך האור האחד, וזה ביאור התמיהה שהביא בפנים.

אמנם יש לשאול על מה שאמר, שע"י כל הבחינות המבוארות בפנים, זוכים להבין את האחדות בתוך הפעולות משתנות, והמעין יראה שזה תכלית כל המאמר לזכות להשגה זו, וצ"ב שהרי לאנשים מן השורה העוסקים בתורת רביז"ל, יש אמונה פשוטה בהשי"ת, וברור להם שהשי"ת ברא הכל, ואין להם שאלות בעניין אחדות פשוט, ורובם לא מבינים בכלל את השאלה שרביז"ל מזכיר כאן גם כשלומדים את הדבר, כי אין אנו מורגלים בשפת הפילוסופיה שהרחיקה רביז"ל מאיתנו, וא"כ למה הכניס כאן מושגים אלה, של 'אחדות פשוט' ו'פעולות משתנות', ובעל כרחינו, שכאשר נתבונן נראה שאדרבא, שאלה זו מונחת על לב כל אדם כל היום.

י] ולמה אמר ששבת מורה על אמונת היחוד, כי בשבת אנו מכריזים שברא הכל בששה ימים **ושבת בשבת**, למה הוסיף 'ושבת בשבת' הרי לכאורה לא על השביתה אנו מעידים, אלא על זה שברא, וכלפי אמונת היחוד אין הבדל אם השי"ת שבת בשבת או לא, אלא העיקר הוא, מה שהוא ברא העולם לבדו.

דעה זהשכר

באים לידי תודה על הכל, ומברכים הטוב והמטיב.

וע"ב מזמור לתודה מתחיל בתודה פשוטה 'מזמור לתודה', ואח"כ אומר 'דעו כי ה' הוא אלוהים' שזה גילוי האחדות כמבואר בפנים, ואחרי זה חוזר ומזכיר 'בואו שערי בתודה', וזה משום שאחרי גילוי האחדות מתוך השינויים, בא עומק נוסף בעסק התודה, שהוא באמת דרגא של עוה"ב כנ"ל, אבל יש מעין עוה"ב גם בעוה"ז, שזה עניין שבת שהוא מעין עוה"ב ('עי' ברכות נז.), וע"כ המשכת שמחת שבת לימות החול כולל בתוכו עניין זה.

ובמו כן מטעם זה, גם מזמור נ', מתחיל 'אל אלוהים הוי"ה דיבר', שהוא עניין שלימות הדיבור, וממשיך 'זבח לאלוהים תודה', ומסיים 'זובח תודה יכבדנני'.

דבר ה' המקיים את העולם

ונראה שזה מה שרביז"ל בא כאן לבאר, וזה עניין המשכת האמת בדיבור, כמו שיתבאר.

דהנה יש להתבונן על איזה דיבור כיוון רביז"ל במאמר זה, ולכאורה היות שכל העניין בנוי על הפסוק 'אל אלוהים ה' דיבר ויקרא ארץ', בוודאי שמדובר על דיבורו של השי"ת, ולא על דיבור האדם, ומדובר על אותו דבר ה' שבו נברא

יסוד המאמר, הודאה על הטוב, וגילוי הטוב שברע

אכן נראה בע"ה לבאר העניין.

כי יסוד המאמר הוא עניין ההודאה, ויש בזה שני חלקים, החלק הראשון הוא, הודאה על הטובות והחסדים הגלויים, שהשי"ת עושה עם האדם, וההרחבות שבתוך הצרות 'בצר הרחבת לי' (כמו שהאריך מוהרנ"ת בליקו"ה הלכות כלאי בהמה ד, פריקה וטעינה ד), אולם יש עוד חלק בתודה, שהיא דרגא גבוהה יותר, להאמין שגם מה שנראה כעניין רע וכצרה, גם הוא טוב מאוד, כמו שיתגלה לעתיד, וכמבואר בגמ' (פסחים נ.) ע"פ 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד', שלעתיד יברכו על הכל הטוב והמטיב, ומשמעות הדברים היא, שגם על מה שמברכים היום 'דיין האמת' יברכו אז הטוב והמטיב, ואכן זה עניין 'שעשוע עולם הבא' שמבאר רביז"ל בתחילת המאמר, וגילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות שמבאר רביז"ל בסוף המאמר, כי כל עוד שאנו רואים פעולות משתנות, אנו מחלקים בין חסד לגבורה, בין ישועה לצרה, אבל כשמתגלה האחדות הפשוטה שבתוך כל הפעולות המשתנות, מתגלה שהכל מאתו יתברך וממילא הכל לטובה, כי 'טוב ה' לכל', וכמ"ש במזמור לתודה 'כי טוב ה' לעולם חסדו', וע"כ דרשו מהפסוק 'יהיה ה' אחד', שיברכו על הכל 'הטוב והמטיב', כי לפי הכרת האחדות הפשוטה, כן

להשפיל, עד שנראה כאילו שולטים בעולם פעולות משתנות, וכמבואר עניין זה בדברי רביז"ל בעניין 'כותלי ביהמ"ד' שכולם פונים אל העשירים, ואינם מבינים שכל השפע בא מדורשי ה'.

ובמו כן שיך הדבר כלפי האדם עצמו, שנדמה לו שכדי לקבל פרנסה צריך לעשות דבר פלוני, ולצורך רפואה צריך לעשות דבר אלמוני, ובשביל שידוכים צריך להשתדל בדרך מסויימת, ובשביל חינוך הילדים צריך לעשות פעולה נוספת, וכן כל כיוצא בזה, וכל זה בא משום שאין זוכים לראות את האחדות הפשוטה שמאחורי כל הפעולות המשתנות הללו, ולדעת שיש רק דבר אחד המביא לכל ההצלחות, הוא אלוהים חיים ומלך עולם, ולהיות מדורשי ה' לא יחסרו כל טוב המובא בהמשך המאמר.

והנה עצם בריאה היא דבר ה', כי לעולם דברו ניצב בשמים ובארץ לקיימה, אלא שאם ממשיכים את האמת בדיבור, אזי מבינים את דבר ה' ואת הבריאה בצורה אמיתית, ולהיפך להיפך, וכל חסרון האמונה, הוא משום שדבר השי"ת השורה בבריאה ומנהיגה, אינו מאיר לנו כמו שהוא באמת, ואין אנו שומעים את דיבורו בלשון הקודש, שהוא דבר ה' באמת, אלא שומעים את דיבורו בלשון עילגת, שהוא דיבור מעוות כמו דיבור של עילג המדבר חצאי דברים, עד שלא מובן מה העילג מדבר, כי באמת הבריאה כולה מכרזת על השי"ת, ואומרת שאין בירה בלא מנהיג, ושכל הפעולות המשתנות,

העולם, ככתוב כאן 'דיבר ויקרא ארץ' ומבואר בדברי חז"ל (ילקוט ש שם בתהלים נ) שהכוונה לבריאת העולם, כי בדבר ה' שמים וארץ נעשו, וכן מתבאר מדברי הגמ' (יומא נד). שאמרו על המשך פסוק זה 'מציון מכלל יופי אלוהים הופיע' שמשותיתו של עולם באבן שתיה שנמצא בציון, והנה ידוע, כי אותו דיבור שבו נברא העולם, הוא זה שמקיים את העולם, ככתוב (תהלים קיט) 'לעולם ה' דברך ניצב בשמים' וכמ"ש במדרש (שוח"ט ש), ולכן אמר רביז"ל להלן שדיבור שלם הוא בחינת לשון הקודש, והיינו כמבואר בדברי חז"ל שנברא העולם בלשון הקודש (לפי ביאורו של רביז"ל בתורה יט קמא, על מאמר חז"ל זה), וכידוע שאותיות לשון הקודש הם מקיימים את העולם, (כמבואר שם בתורה יט ובתורה לג ועוד), וא"כ כל עניין הדיבור במאמר זה, היינו דיבורו של השי"ת המקיים את העולם, [ואמנם לפי זה צריך לבאר עניין ארבעה חלקי הדיבור, ויתבאר בע"ה בשיעור הבא].

לשון הקודש ולשון עלגים

ובזה יבואר עניין המשכת ה'אמת' בהדיבור, כי אם זוכים לשמוע את דבר ה' אשר מקיים את העולם, מרגישים ומבינים כי הכל נעשה מאתו יתברך, ושהוא זה שמנהיג את עולמו כרצונו, ואין עוד שום כח הפועל בעולם בלעדו, וכאשר אין זוכים לזה, נדמה שאת הפרנסה מקבלים מפלוני, ואת הרפואה מאלמוני, ונראה שבני אדם מסויימים הם המחליטים את מי להרים ואת מי

בקרבו, וחושב ואומר מדוע לא עשיתי כך וכך, והלא אילו עשיתי כך או כך הייתי מצליח, ועוד מחשבות רבות כהנה שאדם מאשים את עצמו או את אחרים בהעדר הצלחתו, ואולם כאשר אדם מאמין ויודע את האמת, כי רק השי"ת לבדו מנהל ומחליט ומנהיג את נבראיו, ממילא מבין שהכל מאתו, וכיוון שהכל מאתו הכל טוב, כי הוא הטוב ומטיב, 'כי עמך מקור חיים באורך נראה אור', 'כי טוב ה' לעולם חסדו' כמ"ש במזמור לתודה.

שבת וימות החול

ומעין עוה"ב אפשר לזכות בשבת קודש אשר היא מעין עוה"ב (ברכות נו.), וע"כ אנו פטורים בו מעסק ההשתדלות, ולא איסור מלאכות גרידא יש בשבת, אלא שאז אנו פטורים מקללת חטא עץ הדעת ומעצבון ידינו, וממילא כבר אסור לעשות ולעסוק בהשתדלות בל"ט מלאכות, וכמו שמסתבר שלפני החטא היה אסור לעשות מלאכה, כי הרי השתדלות היא שקר גמור, שהרי לא פועלים בהשתדלות כלום, לא העדיף המרבה ולא החסיר הממעט, וא"כ למה לנו לעשות, וע"כ לפני החטא, לא היה אדם הראשון עושה לפרנסתו ומאכלו, אלא מלאכי השרת היו מסננים לו יין וצולים לו בשר (סנהדרין נט:), אלא שבעקבות חטא עץ הדעת נתקלל האדם שיצטרך לעסוק בזיעת אפו ובעצבון ידים, אבל באה שבת באה מנוחה, ואנו מצווים לחיות לפי האמת שהכל מאתו, וע"כ צריך להיות בלב האדם 'כאילו כל

אינן אלא אחדות פשוט, אולם מי ששומע רק חצי דבר, שומע רק את הפעולות המשתנות, מבלי לשמוע את סוף הדבר, דהיינו את האחדות הפשוט שעולה מתוך הפעולות משתנות, וכל עוד שאנו לא שומעים את הדיבור האמיתי, אלא שומעים בלשון עלגים, נדמה לנו שיש כאן בעולם פעולות משתנות ותו לא.

עד שיתקיים לעתיד הכתוב שרמז רביז"ל בפנים 'ולשון עלגים תמהר לדבר צחות', ויתקיים מ"ש 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר', שזה יהיה כאשר תמלא הארץ דעה את ה' בשעשוע עוה"ב, ואז נשמע באמת את דבר ה' שהבריאה מכרזת, ונכיר כי הוא הטוב והמטיב, ואז נודה לשמו הגדול על כל ההנהגות כולם, וגם על מה שהיה נראה כרע וכחסרון.

מעשינו ועצבון ידינו

כי כל עוד ששומעים בלשון עלגים, בא מזה עצבון רוח ושברון לב על כל מה שחסר לאדם, כי העולם מלא צרות ויגונות ואנחות, וכמבואר עניין זה בדברי רביז"ל בסעיף ב שהדמים שהם הגבורות ודינים שוטפים ועולים ומתגברים על ה'לב מבין שאינו מצליח להבין את הטוב הגנוז בכל הנהגה, וזה משום שכל עוד שאדם חושב שהוא זה שיכול לפעול ולעשות, או שאדם מסויים או פעולה מסויימת יכולים להביא את ההצלחה והטוב, ממילא כאשר לא הצליח לפעול מה שרוצה, הרי הוא עצב ולבו נשבר

עומד לעומת 'נח', זה לבוש לזה, וכשזוכים להארת 'נח', מתקיים בנו 'זה ינחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו'.

זה ינחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו

וזה עניין הכתוב אצל נח 'זה ינחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו', שמבאר בפנים שהוא עניין שמחת שבת, וזה קשור לפשוטו של מקרא, כי הרי מחטא אדם הראשון נתקללו הנבראים שיצטרכו לטרוח הרבה בעסק ההשתדלות, ועיקר הקללה היא שלא יזכו לראות שהכל מאתו וישכחו את האמת כי 'הוא הנותן לך כח לעשות חיל', וזה מדה כנגד מדה על שבחר האדם לעשות נגד רצון ה' וחטא בחטא הראשון, והפריד עצמו ואת כל העולם מהשי"ת, וע"כ נענש שיצטרך להיות ולחיות במדריגה שבחר לו, מאחורי המחיצה והחציצה, ולא יזכה להרגיש את האמת, ומזה באה הקללה של 'בזיעת אפיק תאכל לחם', כי זיעת אפיים באה רק למי שמאמין שהרווח תלוי בהשתדלותו, וממילא הוא תמיד בלחץ ודוחק ולעולם אין נפשו שלוהה ושמחה, כי חושב תמיד על חסרונו שהוא חסר, ונאנח על שהיה יכול לעשות כך, ומתייגע ומשחיר פניו על הפרנסה.

וע"כ ידוע מדברי חז"ל שכפי מה שזוכה אדם למידת הבטחון, כן מותר לו וכך מוטל עליו למעט בהשתדלות, ולכאורה לא מובן איך הבוטח נפטר מקללת אדם הראשון ע"י הבטחון, אלא זה כמו שנתבאר, שעיקר הקללה היא

מלאכתו עשויה' (אור"ח סי שו), ולכאורה לא מובן, וכי נצטוונו לחיות בשקר 'כאילו מלאכתו עשויה', והרי היא לא עשויה, ועל כתפי האדם מוטלים עדיין כל כך הרבה עניינים לסדר ולהשתדל, אלא שהאמת היא להיפך, שאכן כל מלאכתו עשויה זה מכבר, ומסודרת משמי שמיים עוד לפני שבא להשתדל, אלא שקללת חטא הראשון, מפלת אותנו אל ההנהגה של השקר, לחשוב כאילו אנו עושים, וכיוון שבאה שבת אנו פטורים מזה, ואת ההארה הזו האיר לנו נח בזה שמנחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו, ומזה נובע אור השבת שהוא נח לעילאין ותתאין.

וע"כ מתעוררת בשבת 'רזא דשבת דאתאחדת ברזא דאחד' כידוע מלשון הזוה"ק, שהוא גילוי אחדות פשוט בתוך הפעולות משתנות, ומזה באה השמחה של שבת בהתגלות הטוב שבכל דבר ובכל מקום, כי אם הכל מאתו, הכל לטובה, כי טוב ה' לעולם חסדו, ואת השמחה הזו אנו צריכים להמשיך אל תוך ימות החול, כאשר אז אנו כן עוסקים בפעולות משתנות, ואנו מצווים להשתדל, ובכל זאת יכולים אנו לזכות להרגיש בהם הארה מה' אחדות פשוט' ומאור האמת, כדי להבין את האמת ולא לחיות בשקר, לדעת שכל הפעולות משתנות שלנו ושל אחרים, שעושים בפרנסה רפואה שידוכים וחינוך הילדים וכל כיוצא בזה, אינן אלא לבוש על ההנהגה של השי"ת שהוא אחדות פשוט, המתלבש במלאך מט"ט שממנו נובעים דרכי הטבע, כי 'מט"ט'

ומעתה מוכן ממילא, הביאור הפשוט למה על ידי עסק תודה והודאה זוכים להאיר את האמת בדיבור, כי כאשר אדם מודה להשי"ת על הטוב ועל ההרחבות שבצרות, אומר לו השי"ת בוא ואראך גדולות ונצורות מאלה, ותוכל להודות גם על מה שנראה כדבר רע, כאשר תבין את הכוונה האמיתית בכל ההנהגות, ותשמע את האמת הגנוזה בדיבור המנהיג את העולם, ותתבונן בחסדי ה' אשר קיימים בכל מצב, מה שאין כן כאשר הדמים שוטפים, שהם הדינים שאותם רואים בגלוי, אזי אנשי דמים ישנאו תם, ולא מתגלית ההנהגה האמיתית, ולא שומעים לשון קדשו, אלא לשון עלגים.

ובזה יש לבאר ביאור חדש, בהשיחה אשר שח רביז"ל (שיש"ק החדש ח"ג סי' שפט) שאם שואלים אדם מה נשמע, ועונה ברוך ה' טוב מאוד, אזי אומר לו השי"ת וכי זהו טוב, עוד אראך מהו טוב ע"כ, שהפשט הפשוט בשיחה זו, שהשי"ת כופל לו פרסתו וכל כיוצא בזה, אולם לפי מה שנתבאר הכוונה היא, שהשי"ת מראה לו את הטוב הגנוז גם ברע.

שביתת שבת להעיד על שביתת השי"ת בשבת

ובזה נבוא לבאר מ"ש רביז"ל כאן שבשבת אנו מכריזים על אמונת היחוד, שברא את הכל בששה ימים ושבת בשבת, והערנו על מה שהוסיף ושבת בשבת שהרי לכאורה לא על השביתה

שיחיה בריחוק מהשי"ת, וממילא מי שיוצא מהקללה ע"י הבטחון, אין שום עניין שיעשה בידי שקר, מה שלא מאמין בו, וע"כ כפי מה שמאמין יותר שמעשה ידיו איננו כלום, כי הבוטח הרי הוא תמיד בבחינת שבת, כך מותר וכך מוטל על האדם להמנע מלעשות.

וביוון שנח היקל להם מהקללה של 'בזעת אפיק', ממילא מוכרח מזה שהאיר להם את אור השבת, והאיר להם את אור האמונה, וזה כמ"ש רביז"ל שעל נח נאמר 'זה ינחמנו' שרומז על המנוחה והשמחה של שבת.

שייכות תודה להארת האמת בדיבור

והרי נתבאר בס"ד מכל זה, מה השייכות של שלימות הדיבור אל לשון הקודש לעומת לשון עלגים, ולמה זה שייך לגילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, ונתבאר איך שהשאלה על אחדות ה' לעומת פעולות משתנות שבבריאה היא העומדת בראש מעייניו של אדם, ולא רק אצל העוסקים בפילוסופיה, כי כל אדם רואה תמיד רק את הפעולות המשתנות שהם פעולות בני אדם המנהיגות לכאורה את העולם, ואינו מבין כי אחדות ה' היא המנהלת גם את הפעולות שלהם, ונתבאר למה המשכת בחינת הדיבור של שבת לימות החול, הוא באמת המשכת השמחה של שבת לימות החול, כי היינו הך, שלפי האמונה באחדות ה', כך רואים כי הכל הטוב והמטיב ויוצאים מעצבון ידיים אל השמחה.

ימים ותו לא, כי מגמר הששה ימים לא נברא יותר שום דבר, והיום השביעי דומה ליום השמיני התשיעי והעשירי, ובמה משתייך היום השביעי הראשון אל הששה ימים הראשונים.

באה שבת באה מנוחה

ונראה לבאר כל זה בס"ד, דהנה נאמר 'ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה', וצ"ב הרי ביום השביעי לא נברא דבר, וכבר פרש"י מדברי חז"ל, מה היה העולם חסר מנוחה, באה שבת באה מנוחה, כלומר שנבראה ביום השביעי המנוחה, וצ"ב מה פשר בריאה זו, הרי זה העדר בריאה.

אכן הביאור הוא, דהנה כתוב 'אשר ברא אלוקים לעשות' (בראשית ב), כלומר שהקב"ה ברא את העולם באופן כזה שהברואים בעצמם משלימים את המעשה, וזה ע"י ההשתדלות שהם עוסקים להשלים את הבריאה, ע"י חרישה וזריעה, ע"י משא ומתן, וע"י עסק רפואה וגידול בנים, וממילא בא מזה המצב שאנו רואים, שלב בני אדם מלא במחשבות שהם העושים והקובעים באמת את הנהגת העולם, ונדמה להם שהכל תלוי בהם ובבחירתם ורצונם, ושוכחים את השי"ת אשר הוא הנותן לך כח לעשות חיל.

ולאמיתו של דבר, גם אחרי הבריאה כמו לפניו, הכל מאת ה', והוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים, והוא זה שעושה את כל אשר הם עושים, ואף שנראה למראית עינינו שאחנו

אנו מעידים, אלא על זה שברא, וכלפי אמונת היחוד אין הבדל אם שבת בשבת או לא, אלא העיקר הוא שברא את העולם לבדו.

ובאמת זו שאלה גדולה, שבפשטות כל עניין השבת הוא להעיד שנברא הכל בששה ימים, וכדי להעיד שהקב"ה הוא יוצר ובורא העולם, אבל א"כ למה העדות הזו היא ע"י ששוכחים בשבת, הרי היה ראוי יותר שיהיה חיוב לעבוד בששת ימי בראשית וזה יהיה זכר לששת ימי בראשית, ומה השייכות בין השביתה בשבת לבין האמונה שהשי"ת ברא את העולם בששת ימים, אכן מבואר ברש"י בשני מקומות (חולין ז. ובפירושו לשי"ש ד ה) שהמחלל שבת מעיד עדות שקר שלא שבת הקב"ה בשבת בראשית, ולכאורה היה לו לומר שהמחלל שבת לא מעיד עדות אמת שהקב"ה ברא בששה ימים, ולמה אמר שע"י שמחלל שבת מכריז בשקר שהקב"ה לא שבת בשבת, ועוד, דמה בזה שמכריז כן, אלא מוכח מזה שאכן זהו עיקר עניינו של הכרזת שבת, להעיד על השביתה, ולא על הבריאה וצ"ב.

ובבלל צ"ב מה פשר הלשון של חז"ל שיש 'שבעת ימי בראשית', וע"ז בנוי עניין ה'שבועות' הכתוב בתורה 'שבעה שבועות תספר לך', דהיינו שימי השבוע מחולקים לחלקים של שבע שבע, וכך מונים רוב בני העולם, כאילו יש איזה יחידה של שבעה ימים שהם היו ההתחלה של הבריאה, ולכאורה הרי היו רק ששה

העולם עדיין חסר מנוחה, ואילו לא היה הקב"ה שובת ונח בשבת, כלומר אילולא שהיה הקב"ה מכניס בעולם ביום השבת את הגילוי הזה של האחדות, לא היתה אפשרות שיוכל אדם בעוה"ז לדעת את האמת שהקב"ה עומד מאחרי מעשינו ומחשבותינו.

ויש בזה עוד עומק, שהשביתה ששבת בשבת, היא מה שהשיב את העולם ואת האור שהשתלשל בבריאה, אל שרשו לשמי השמים, כי יש בשבת עליית העולמות כידוע בכתבים, וזה נקרא 'שביתה' מלשון השבה, שאור השי"ת שב אל שורשו הראשון, וזה פירוש 'שב' בשבת בשבת'.

ואור היחוד הזה, הוא המתנה הטובה שיש להקב"ה בבית גניזו, שמכוחו מותר לנו ביום השבת לשבות ולא לעשות מלאכה, אבל בששה ימים אסור לנו להשתמש באור זה ולהתנהג ע"פ גילוי זה, כי כמו שהקב"ה מסתתר אז ומנהיג את העולם דרך מט"ט, כן היא גם ההנהגה הראויה לנו אז, להכנס בימי המעשה אל המעשה ולעשות, וכמ"ש 'אשר ברא אלוקים לעשות', וכמ"ש 'וברכתך בכל אשר תעשה', אלא שנצטוונו, שעם כל מה שאנו עושים אז, נזכור לקשר את הלבוש אל הפנימיות, ונבין מי זה שמתלבש בתוך מט"ט, ומי הוא זה שעושה כל באמת, ועי"ז ממשיך קדושת שבת לימות החול, וזה ע"ד שפירש רביז"ל בתורה לח את

העושים ואחנו המחליטים, ולמראית עינינו אנו רואים שפלוני מחליט ועושה כך ואלמוני מחליט ועושה אחרת, וממילא הרי זה כאילו ראייה ברורה שהחלטות נתונות הם ביד בני"א, אבל כל זה הבל ורעות רוח, אלא אמיתת הדבר הוא שהקב"ה מסתתר בתוך מעשי בני האדם ומלביש את הנהגתו בתוך המחשבות הדיבורים והמעשים של כל בני אנוש, ואם יזכה אדם להשיג זאת, יבין איך שהאחדות הפשוטה יוצאת מתוך הפעולות המשתנות.

ואכן זו היא הבריאה שנבראה ביום שבת, בריאת השביתה והמנוחה, דהיינו הגילוי והאור של המנוחה, כי מנוחה כשמו כן הוא, היפך 'בזעת אפיק תאכל לחם', כלומר שבשבת הכניס הקב"ה בעולם אור מנוחה, שיוכלו להבין את האמת הזו, שאין אנו עושים דבר, אלא אנו לעולם במצב של מנוחה, ונטע בעולם אפשרות להבין כי הקב"ה הוא העושה הכל, ואפילו את מעשינו ואת מחשבותינו, ותמיד אנו במנוחה באמת, וזה סוד גדול, והוא עצמו הסוד של גילוי האחדות מתוך הפעולות המשתנות, וכמבואר בפנים שבימות החול יש התלבשות של השכינה במלאך מט"ט שר העולם, להנהיג העולם על ידו, אבל בשבת לא, וזה נעשה על ידי שהקב"ה שבת בשבת, כלומר שנטע בעולם אור של שביתה, ונתן בנו הרגשה והבנה שאנו בשביתה תמיד ולא בפעולה, כי הוא זה שעושה עבורינו, אבל עד שבת היה

להוליד ילדים (עי' ליקוה"ל שבת ה"ו אות כג), ויותר מזה מבואר ברש"י (בראשית ב כד) על פסוק 'והיו לבשר אחד', שעל ידי הילד הנולד מתאחדים האב ואם, ונמצא שתכלית השידוך בלידת הבן.

בגלוי נראה שהכח בידינו, ובאמת הכל מאתו

ועתה נבאר עומק הדבר, כי הנה בשלושה חלקי האמת הללו 'תפילה תורה ושידוכים', יש צד השווה, שבגלוי נראה שהכח ויכולת נמצא ביד המקבל, ואילו בסתר מתגלה שהכל מאת המשפיע, כי בפירוש אמר רביז"ל בפנים לעניין 'תפילה' שהכח מסור בידינו, ואנו נקראים 'אל' על שם הכח, אבל לאמיתו של דבר הכל מאתו, כי הוא זה שמוסר בידינו את הכח, וקורא לנו 'אל', [ועוד יותר מזה מבואר בסוף תורה ב קמא, שגם התפילה עצמה היא מאתו יתברך ובחסדו, ואין ראוי לחשוב לקבל שכר על זה], וזה גופא חלק מעבודת התפילה, להכיר שגם את הכח להתפלל ולבטל גזירות, הכל מאתו.

ובן הדבר ב'תורה', כי הנה רביז"ל מדבר בפנים מתורה שבע"פ, שהרב מורה לתלמידיו דרך, 'והוא יהיה לך לפה', ועניין תורה שבע"פ הוא, מה שמתחדש בליבות חכמי ישראל, ואכן זה חידוש גדול שמסר השי"ת לנו את התורה, אבל באמת גם כל זה מאתו יתברך, וזה חלק מעבודת לימוד התורה, להכיר כי הוא יתברך 'נותן התורה' בלשון הווה, וכל חידוש שמתחדש הכל מאתו, וזה ביאור דברי הטור או"ח סי' קלט, שפירש את

מ"ש 'עשות חפצך ביום קדשי', שגם בזמן עשיית חפציו יהיה בעיניו כאילו זה יום קדשי.

ביאור ג' חלקי האמת, תפלה תורה ושידוכים

ועתה נבאר למה מנה רביז"ל שלושה חלקים ב'אמת', שהם 'תפילה תורה ושידוכים', וצ"ב מה העניין לחלק את הדיבור לחלקים, ולמה דווקא חלקים אלה, וכי אין עוד בחינות של אמת, הלא גם חסד היא חלק של אמת, שהוא 'חסד של אמת'.

ותחילה נבאר בפשטות, כי נראה ברור, ששלושה אלה 'תפילה תורה ושידוכים', הם הם שלושת העניינים שמנה רביז"ל בתחילת המאמר, 'תודה הלכה הולדה', שעל ידיהם באים להארת האמת בהדיבור, כמו שנבאר, וע"כ אמר כאן בשלושה העניינים הראשונים, הם הם שרשי האמת, וע"כ על ידי שעוסק בתודה הלכה וזוכה להולדה בנקל, מאיר האמת בהדיבור.

והשייכות בין 'תפילה תורה ושידוכים', לבין 'תודה הלכה הולדה', הוא פשוט, כי 'תודה' היא חלק מחלקי התפילה, ורביז"ל כאן בדברו על תפילה הביא את הכתוב 'וגבורתך ידברו' שמדבר על שבחו של מקום והודאה על נוראותיו, ו'הלכה' היא חלק מחלקי התורה ורביז"ל כאן בדברו על תורה אמר ש'הרב מורה דרך ישר לתלמידיו', שזה בחינת הלכה ושימוש חכמים, ו'הולדה' הוא מחלקי עניין השידוכים, וזה תכלית השידוך

שגם שם, לידת האדם מהאשה שהיא בחינת המקבלת, אבל הכל מאת המשפיע.

ובל זה בא להורות על מהות ה'אמת' שמאיר בה'דיבור', כי זה מה שנתבאר לעיל, שעניין ה'אמת' הוא, שנבין את הפירוש האמתי בכל מה שנעשה בעולם על ידי דבר ה', ונשכיל לדעת, כי מה שנראה בגלוי, שבני העולם הם המנהיגים אותו, והם הקובעים והמחליטים מי ירויח ויצליח ומי לא, זה רק מה שיש בגלוי, אבל האמת איננה כן, וכך היא ההנהגה, שבגלוי הכח ביד המקבל, ולאמיתו של דבר הכח ביד המשפיע, וכשזוכים ל'אמת' זו, זוכים לגלות אחדות פשוט בתוך הפעולות משתנות.

ג' קוי האמת - חג"ת

ואמנם צ"ב הטעם שהאמת מתחלקת לשלושה, ואף שביארנו מה מיוחד בחלקי אמת אלו, מ"מ צ"ב למה האמת מתחלקת דווקא לשלושה, והנה מוהרנ"ת בליקו"ה קורא לשלושה חלקי האמת בשם 'שלושה קוי האמת', ונראה שכוונתו פשוטה, כי הלשון 'שלושה קוים', רומזים כידוע על קוי הספירות, ימין שמאל ואמצע, וראשי הקוים הם ג' המידות חסד גבורה תפארת, שהם שלושה חלקי האמת, ש'אמת' הוא כינוי ל'תפארת', וזה פשטות הביאור במ"ש שיש ג' שמות שהם מקורי האמת, כי ג' שמות אלו, אל אלוהים הוי"ה הם השמות של חסד גבורה ותפארת, שהם שרשי

הברכה אשר נתן לנו תורת אמת' זה תורה שבכתב שניתנה לנו, 'וחיי עולם נטע בתוכינו' זה תורה שבע"פ, והיינו משום שהיא צומחת מליבותינו, אבל הנטיעה היא מאתו, שהשי"ת נוטע את הגרעין בלב, וכמי שנוטע את הגרעין בפרדס, והכל כלול בגרעין ומשם צומחים ענפים ופירות, והנה אף שבגלוי נראה שהאילן צומח מהאדמה, אבל כל בר דעת מבין שיש מי שנטע את האילן, כמו כן צריך לדעת ולהרגיש בלימוד התורה ובעסק החידושים שהרב מחדש ומורה לתלמידיו, שאף שזה צומח מליבנו, אבל הכל מאתו יתברך, [ואולי זה רמוז בפסוק שהביא בפנים 'אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה', כי אנו מוציאים את התורה שהוא דבר יקר מתוך עוה"ז שהוא מקום הזול, אבל נצטוונו 'כפי תהיה', לדעת כי הכל כאילו השי"ת הוא זה שמדבר].

ובן הדבר ב'שידוכים' שהוא בחינת 'הולדה', שבגלוי נראה שהאשה שהיא בחינת המקבלת, היא היולדת, אבל באמת הכל מכח האב, וזה פשוט, וזה רמוז בדברי רביז"ל שהביא בתוך דבריו בעניין 'דיבור של צדקה' את הפסוקים 'נעשה אדם' ו'שם האיש אשר עשיתי עמו' שהם עניין אחד של צדקה, והנה ידוע מ"ש חז"ל (רות רבה פ"ד) על פסוק זה, 'אשר עשיתי עמו' יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עם בעה"ב, אבל בסופו של דבר, הרי בעה"ב הוא זה שנותן לעני את האפשרות לעשות עמו, וכל זה מחובר לפסוק 'נעשה אדם',

והנה בפנים מבואר שהדיבור שייך למידת הגבורה, משום דכתיב 'וגבורתך ידברו', וצ"ב שהפסוק לא מכנה הדיבור בשם גבורה אלא שמדברים את גבורת ה', ואולי כוונתו ז"ל, כי דיבור הוא בלשון קשה ודרך גבורה, ואמירה בלשון רכה ודרך חסד, וכמבואר בשמו"ר (פמ"ב א), וזה רואים בפסוק זה 'וגבורתך ידברו'.

והתורה שייכת אל מידת הגבורה, כי היא כולה ציונים ופקודות וגזירת מלך, וכמ"ש בתחילת נתינת התורה, 'וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר', עיי"ש ברש"י וברמב"ן פרשת יתרו (פ"כ א), וע"כ אמרו בגמ' מכות (כד.) על התורה 'מפי הגבורה שמענום', וכן בגמ' שבת (פח.): אמרו 'כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה', וכן בעירובין (נד.): שלמד משה 'מפי הגבורה', והיינו כי מתן תורה היתה מפי מידת הגבורה.

ועניין השידוכים שייך למידת התפארת, כי היא המידה המשלבת את החסד וההגבורה, וכמו ששידוך מאחד בין איש לאשה, שהאיש הוא חסד והאשה היא גבורה, וכמבואר בגמ' (נדה לא:): שהיא נוחה לכעוס וקשה לרצות, וכידוע שהיו"ד אצלו והה"י אצלה, והם כנגד מידות חסד וגבורה.

מידת האמת, כי 'תתן אמת ליעקב' מקבל את מידתו משילוב כח אברהם ויצחק שהם החסד והגבורה, ובזה מבואר למה חילק את הדיבור לארבעה חלקים, שבריבוע הדיבור, כי ארבעה חלקי הדיבור הם כנגד שהם נצח הוד יסוד מלכות, כי הדיבור שייך למלכות פה כמבו"פ, ונצח הוד יסוד הם בניין המלכות כמבואר בח"א תורה ג, ויחד יש כאן את כל השבעה ספירות, שכנגדם יש במנורה שבעה נרות, וזה שייך לעניין חנוכה המבואר בפנים.

ואמנם יש לבאר מדוע שייכים 'תפלה תורה ושידוכים' אל 'חסד וגבורה ותפארת'.

ונראה שהביאור פשוט, כי תפילה שייכת אל החסד, כמובן שכל עניין התפילה לעורר חסד, וע"כ התפילה שייכת לשם 'אל' כמבו"פ, שהוא השם של החסד, כמ"ש 'חסד אל כל היום', (וכמ"ש רש"י בפרשת תשא (פל"ד ו) בביאור י"ג מידות), אלא שצ"ב, דא"כ למה אל לשון כח ותוקף כמ"ש רביז"ל כאן, ומלשון 'אילי הארץ לקח', 'יש לאל ידי', והרי לכאורה מידת החסד מיוחסת אל הרכות (ליקו"מ ח"א תורה יט ס"ח בסוגריים) ולא אל התקיפות, ואכן שם אלוהים שהוא ג"כ מאותו לשון הוא השם של מידת הגבורה, וצ"ע.

שיעור ז
סעיף ד

ריבוע הדיבור

תכלית הבריאה היא, מה שהצדיקים ממליכים את השם יתברך בעולם, אולם דווקא בעלי התשובה הם הנועצים סוף העניין בתחילתו, על ידי שמגלים מלכות ה' גם בתוך הפעולות המשתנות

הארת האמת בדיבור ◊ תכלית הבריאה ◊ מקום שבעלי תשובה עומדים ◊ דיבור של עשירות ◊ דיבור של תשובה ◊ קחו עמכם דברים ושובו ◊ אדיר במרום ה' ◊ ריבוע הדיבור בארבע קווים ◊ תנור של עכנאי ◊ מעשה מאנוס ◊ גלגל החוזר בעולם ◊ הודאה ליורדי הים ולחולה שנתרפא ◊ הודאה לעולים ממדבר לישוב ◊ הודאה ליוצאים מבית אסורים

פתחי שערים

א [למה מנה ארבעה חלקי דיבור, והרי אפשר לחלק את הדיבור לעוד חלקים רבים, כגון דבור של תורה ושל חינוך ילדים, [והאם יש שייכות בין דיבור של 'מלכות' לדיבור של 'עשירים קרובים למלכות', שנקראים שניהם בלשון מלכות].

ב [ומה בכלל העניין לחלק את הדיבור לחלקים, ומה זה שייך ליסוד המאמר, וגם בהמשך המאמר לא חוזר לזה, אלא מבאר בדרך כלל, ששבת הוא עניין שלימות הדיבור.

ג [למה נקט לשון 'ריבוע הדיבור' דלשון ריבוע איננו נופל על ארבע דברים שונים מחולקים, אלא על דבר אחד שיש לו ארבע צדדים, כמו ריבוע התפילין (ב"י ס"י לב ד"ה מצאתי), וריבוע המזבח (פיה"מ זבחים ה ג).

ד [ונהנה בתחילת המאמר הזכיר שיש ארבעה שצריכים להודות, וביאר הפסוק 'מי חכם וישמר אלה', ומזה שהזכיר שהם ארבעה, משמע שהם כנגד ארבעה חלקי הדיבור (כמבואר בליקו"ה, ויובא להלן), וצ"ב איך הם מקבילים זה לזה.

ה [ומה השייכות בין תשובה לבין 'שפכי כמים לבך' (כמ"ש במעשה דתנורו של עכנאי), והרי שפיכת הלב היא עניין תפילה, או אבילות וקינה שעליהם הפסוק מדבר שם, כמ"ש שם 'קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נוכח פני ה' שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חוצות'.]

ו [ומה השייכות של כל המזמור בתהלים שמתחיל בפסוק 'אל אלוהים הוי"ה דיבר', אל הפסוק הזה שבו מתחיל המזמור, לפי מה שרביז"ל מבאר בפסוק זה.

[ז] עוד צ"ב בסעיף א, שלא ביאר איך נעשה האדם סמוך וקרוב אל השי"ת על ידי הידיעה, [ואם הכוונה היא על דרך שהביא בתורה כא בלקו"מ קמא 'כי אילו ידעתיו הייתי' היה צריך להביא זה כאן, וכבר הערנו בזה בשיעור ב].

[ז] עוד יש להתבונן בסעיף ב, בעניין 'שימוש חכמים' שזה מושג חדש שהכניס כאן, כדי לבאר את הקשר בין 'חסדים' לבין 'הלכות', ומסתמא יש שייכות בין עצם המושג הזה למאמר זה [וכבר עמדנו בזה בשיעור ב].

דעה והשכל

לפיסו, או דיבור של קרובים למלכות כשבא לבקש מחבירו המרוצה לתת, נמצא שהארבעה חלקי הדיבור, הם שניים שהן ארבעה.

וממילא דיבור של 'חינוך ילדים', זה נכלל או ב'דיבור של מלכות' כאשר מצווה על בנו, או ב'דיבור של צדקה' כאשר מאיר פנים לבנו, ולפעמים דיבור אחד כולל שני חלקי דיבור, ולדוגמא, במעשה הצדקה, הרי זה כבר שני דיבורים, כי מצד הנותן זה דיבור של צדקה, ומצד המקבל זה דיבור של קרובים למלכות שמבקש את הצדקה, וכמו כן דיבור של מלכות, הרי זה מתחלק לשני חלקים, כי מצד המלך זה דיבור של מלכות, ומצד העם זה דיבור של תשובה שנכנעים תחתיו.

אולם עדיין צ"ב מה העניין לחלק את הדיבור לחלקים, ומה זה שייך ליסוד המאמר, וע"כ נבוא לבאר בע"ה בעומק יותר את דברי רביז"ל, ואת עניין חלקי הדיבור.

תחילה נבאר בפשטות, למה מונה רק ד' חלקים בדיבור, ולמה דווקא חלקים אלה, והיכן נמצא דיבור של תורה ודיבור של חינוך הילדים.

אכן נראה כי שם 'דיבור' הוא רק כשמדבר עם שומע, אם זה אדם ואם זה הקב"ה, אבל לימוד תורה לא נחשב לדיבור במובן זה.

והנה המתבונן יראה, שכל הדיבורים שאדם מדבר עם אחרים, כולם כלולים בארבעה חלקים אלה, כי יש שני חלקים בדיבור עם חבירו, או שמעמיד עצמו מעל חבירו או מתחת חבירו, וכל אחד משני חלקים אלה, מתחלק לשני חלקים, אם זה ברצון חבירו או לא, ונפרט, שיש שני חלקים של דיבור לחבירו כששם עצמו מעל חבירו, כי זה או דיבור של מלכות כשמצווה על חבירו שלא ברצונו, או דיבור של צדקה כשמשיע לחבירו לרצונו, ועוד יש שני חלקים של דיבור לחבירו כששם עצמו מתחת לחבירו, כי זה או דיבור של תשובה כשחבירו לא מרוצה ממנו ובא

הארית האמת בדיבור

הנה כבר נתבאר בשיעור ו, בעניין הארת האמת בהדיבור, שהדיבור שעליו מדבר רביז"ל, איננו דיבורו של האדם, אלא דבר ה' שבו ברא את העולם ומקיימו ומנהיגו, כמ"ש 'אל אלוהים ה' דיבר ויקרא ארץ', ומי שמאיר את האמת בהדיבור, היינו ששומע את הדבר האמיתי שהקב"ה רוצה לומר בבריאה, כי דבר ה' שבבריאה מדבר תמיד, אלא שאין שומעים את לשון קדשו ואת אמיתת כוונתו, דהיינו את האחדות הפשוט שבכל מקום ובכל דבר, אלא שומעים רק בלשון עלגים, דהיינו חצאי דברים שהם הפעולות המשתנות, ומזה באים להאמין בהשתדלות הגשמית, מעשינו ועצבון ידינו, שאת זה רואים בגלוי, עד שיתוקן הדיבור.

ומעתה עלינו לבאר, מי הם אם כן ארבעה חלקי הדיבור, שיש בדבר ה' הזה שברא ומקיים את העולם.

תכלית הבריאה

ונראה שארבעה חלקי הדיבור, היינו תכלית בריאת העולם שיש בה ארבעה חלקים, כמו שיתבאר.

כי מה שידוע מדברי חז"ל הוא, שהעולם נברא משום שרצה הקב"ה להטיב עם נבראיו (וכמ"ש האריז"ל בתחילת ע"ח, וכעין זה בתחילת תורה סד), ועוד תכלית יש, כי כל מה שברא הקב"ה, לא בראו אלא לכבודו, שנאמר וכו' ה' ימלוך לעולם ועד' (סוף פ"ו דאבות, וע"י בתחילת תורה לו,

שהבריאה היא בגין דישתמודעון ליה), ואין סתירה בין שני הדברים, אלא כמ"ש רביז"ל בתורה יח שיש תכלית לתכלית, וכמו כן כאן, כי הדרך איך השי"ת מטיב עמנו הוא, כאשר אנו ממליכים אותו, וההטבה היא התכלית של ההמלכה, וההטבה היא תכלית הנבראים.

ובזה כבר מבוארים לנו שני חלקים מארבע חלקי הדיבור, שהם הדיבור של צדקה, שהוא מה שדיבר ה' לברוא את העולם כדי להטיב, וע"כ הביא על דיבור זה מ"ש 'נעשה אדם', שבריאת האדם שהוא העולם הוא בחינת צדקה, וחלק נוסף הוא הדיבור של מלכות דהיינו מה שאנו ממליכים אותו, והביא על זה את הפסוק 'נכון כסאך מאז', שנאמר על בריאת העולם 'ה' מלך גאות לבש וגו' נכון כסאך מאז מעולם אתה'.

מקום שבעלי תשובה עומדים

ועתה נבאר את שני החלקים הנוספים שיש בדיבור, דיבור של עשירות [שנקרא בתחילה בשם עשירים קרובים למלכות], ודיבור של תשובה, ונראה שהדיבור של עשירות הוא שורש כל הקלקולים, ודיבור של תשובה, הוא שורש התשובה ששבים מתוך קלקולים אלה, ושני אלה הם חלק מתכלית הבריאה, וכאן נמצא חידוש גדול שהוא אולי עיקר החידוש של המאמר, שכמו שתכלית הבריאה בכבוד שמים שעולה מתוך הצדיקים, כך יש תכלית מיוחדת בבריאה שעולה מתוך בעלי התשובה דווקא.

דיבור של עשירות

בי המעייין במאמר זה, יראה שמזכיר רק קלקול אחד, והוא עניין העשירות, שהרי מבאר להלן שעשירים נקראים כותלי ביהמ"ד, כי כל ההשפעה באה מהשי"ת ומדורשי ה' וצדיקיו יושבי בית המדרש, אבל בני אדם טועים בזה, ובמקום שיפנו אל ה' ואל תורתו, פונים אל העשירים, ובאמת שזה גופא הקלקול של עסק הפעולות משתנות שהוא ההשתדלות הגשמיית, מבלי להבין את האחדות הפשוטה שמנהגת את הכל לפי האמת, ולהיות מדורשי ה' אשר לא יחסרו כל טוב, כמו שהביא בפנים פסוק זה, וזה רמוז במ"ש 'ואוהבי עשיר רבים' כמב"פ, 'רבים' ממש, דהיינו היפך האחדות הפשוטה, וזהו גם החטא המוזכר במאמר, כאשר עושה אנגריא בתלמידי חכמים, שחושב שעדיף לבטל את תורת דורשי ה', כדי להרוויח ממון.

ואחרי שנתבאר מהו הדיבור של עשירות, שהוא שורש הקלקולים באמונה, והפניה אחר הפעולות המשתנות, יתבאר בזה גם, מה שקרא לזה בתחילה בשם דיבור של 'עשירים קרובים למלכות', כי כבר נתבאר ש'דיבור של מלכות' הוא שורש הצדיקים הממליכים את השי"ת, אשר עליהם מתקיים הכתוב 'נכון כסאך מאז' שהביא בפנים, וממילא מובן ש'עשירים קרובים למלכות' נקראים כך על שם שהם כותלי בית המדרש, שהם העשירים שמעמידים את דורשי ה' שהם בחינת 'מלכות', ותומכים בהם, ואמנם יש בהם שתי בחינות, שאם הם באמת

מתבטלים אל הת"ח והצדיק, ומשפיעים לו, מתקיים בהם 'והיה אור הלבנה כאור החמה' כמבואר בסעיף ג על תומכי התורה, ואז הם עשירים קרובים למלכות, והם הידידים והרעים של המלך, היינו של הצדיק והשי"ת שהם שורש ההשפעה, שזה 'דיבור של מלכות', אבל אם הם עומדים בפני עצמם, והעם פונים אליהם ועושים מהם מציאות עצמית, וע"כ נקראים בשם 'שרי גאים' כמבואר בפנים, אז הם השורש לכל הקלקולים, כי זה כלל גדול, שכל הקלקולים שרשם במקום קדוש כמבואר בח"א תורה נא.

דיבור של תשובה

אבל כאשר אלו שנפלו בדיבור של עשירות, וניתקו עצמם משורש ההשפעה, מהשי"ת וצדיקיו, שבים בתשובה, אזי אדרבא, יש מעלה לבעלי תשובה יותר מצדיקים (ברכות לד:), וע"ז בא הדיבור של התשובה, כמו שהביא רביז"ל על זה את הפסוק 'ותאמר שובו בני אדם', ושם בפסוק נאמר בתחילה 'תשב אנוש עד דכא' וידוע כי 'תשב' אתיות 'שבת' כמבואר בליקו"מ במק"א (ח"א תורה עט ועוד) השייכות בין תשובה לשבת, וזה מתפרש כאן היטב, אחרי שנתבאר ששורש כל הקלקולים הוא מה שפונה אל העשירים ואל ההשתדלות, שזה שכחת שבת בששת ימות החול.

וגם זה תכלית בבריאה, ככתוב באותו פסוק 'בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל, תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם' ומזה למדו חז"ל (נדנרים)

ט:) שתשובה היא מהדברים שנבראו לפני בריאת העולם, ומזה מוכח שהיא אחת מיסודות תכלית הבריאה.

ונמצא כי תכלית הבריאה היא אכן להטיב עם הנבראים, אבל זה בא בשני אופנים, או על ידי שהצדיקים ממליכים את השי"ת, או על ידי תשובת הרשעים שפנו עורף.

קחו עמכם דברים ושובו

ויש בזה עומק נוסף וחיידוש גדול שרביז"ל מחדש כאן, דהנה יש לשאול, על מה שביאר בעניין תנור של עכנאי, שדיבור של תשובה רמוז באמת המים, בבחינת 'שפכי כמים לבך', וצ"ב מה השייכות בין תשובה לבין 'שפכי כמים לבך', והרי שפיכת הלב היא עניין תפילה, או אבילות וקינה שעליהם הפסוק מדבר שם, כמ"ש שם 'קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נוכח פני ה' שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חוצות', ואמנם מצינו גם במדרש עניין זה, כמ"ש במדרש (ב"ר פ"ב) על פסוק 'ורוח אלוהים מרחפת על פני המים', שזה רוחו של משיח הממששת ובאה בזכות התשובה שנקראת מים שנאמר 'שפכי כמים לבך', אולם הדבר צ"ב.

אלא שכאן מתבאר חיידוש גדול, שעניין התשובה ודיבור של תשובה, לא מדבר במי שזוכה ומצליח לשוב ולעזוב דרכו הרעה ומחשבותיו אשר לא טובות, כי אם כן הרי זה נכלל בדיבור של

מלכות, אלא הכוונה היא במי שנפל וחפץ לעלות, וחותר ודורש ומבקש ומתייגע, ושואל איה מקום כבודו, ומתאבל ומקונן על גלותו ועל ריחוקו ושופך לב כמים נוכח פני ה' על נפשו, ובזה גופא כבר הוא נכלל בשם בעל תשובה, וגם הוא עמוד בתכלית הבריאה, וחלק מחלקי הדיבור, וזה כוונת הכתוב 'מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה'', שמרמז גם על 'כל משברך וגליך עלי עברו', שגם מזה שנמצא שם עולה כבוד שמים, אם הוא חותר אל ה' ומקיים 'מבטן שאול שיוועתי' כמו שידוע מדברי רביז"ל במקומות אחרים (עי' שיהר"ן סי' שב, וליקו"ה נדרים ד כז).

וזה מוכח גם ממה שהביא רביז"ל על ענין 'דיבור של תשובה' את הפסוק 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה'', ובמדרש (שמו"ר לח ד) אמרו על זה 'דברים אני מבקש, בכו והתפללו ואני מקבל', ועוד אמרו שם שזה פירוש הכתוב 'ארחץ בנקיון כפי וגו' לשמיע בקול תודה', וכנראה שהכוונה היא לעניין היודוי הרמוז בשם 'תודה', ומזה יש ללמוד ביאור חדש במ"ש רביז"ל במאמר זה שעל ידי 'תודה' יכולים להאיר את האמת בדיבור של תשובה, כי גם תשובה ויודוי הם מחלקי ה'תודה', ובאמת שעניין זה מתבאר גם במזמור שפותח בפסוק 'אל אלוהים ה' דיבר', שעליו יסד רביז"ל את כל עניין הדיבור, והנה כל המשך המזמור מדבר על עניין התודה ומעלתה, ככתוב שם 'זבח לאלוהים תודה', ומסיים בפסוק

וזה פירוש מ"ש בסעיף א, שעל ידי הידיעה וההכרה את ה', יהיו סמוכים וקרובים אליו יתברך, והערנו שרביז"ל לא מבאר היאך זה מביא לזה, ועתה נראה שאין הכוונה שעל ידי ההשגה יהיו קרובים, אלא זה גופא תהיה ההשגה, שנשיג שאנחנו סמוכים וקרובים אל השי"ת תמיד, כל עוד היינו בקו של דיבור של תשובה.

ובל זה שייך אל יסוד המאמר המבואר בסעיף ו, שהוא סוף ותכלית כל מהלך המאמר, שצריך לגלות אחדות פשוט בתוך הפעולות המשתנות עצמן, ולהאיר בחינת שבת בימות החול, והנה מפורש יוצא מדברי רביז"ל, שזה נאמר גם ברוחניות, שהרי מפורש בדברי רביז"ל שבשבת נמשכת מנוחה ושמחה על המצוות [ויתבאר בשיעור ח באריכות], ומזה נלמד על המעלה של בעלי התשובה, שהרי הצדיק הוא בחינת שבת, ואנשי החולין הם בחינת ימות החול, אבל כאשר הם עושים את המעט שבכוחם ובידם, הם מגלים את האחדות בתוך הפעולות המשתנות, [ויעיין עוד בשיעור יב בעניין זה].

ריבוע הדיבור בארבע קוים

וע"ב קרא רביז"ל לארבעה חלקי הדיבור בשם 'ריבוע' והערנו ששם 'ריבוע' ניתן לדבר אחד עם ארבע צדדים, ונראה כי אכן כן הוא גם כאן, כי העולם עומד באופן כזה שיש לתכלית ארבעה קוים, ימין עליון שמאל ותחתון, ותכלית הבריאה מתחיל בקו ימין שהוא מידת

זובח תודה יכבדנו', והנה חז"ל (סנהדרין מג:) אמרו על פסוק זה שמרמז על זבחת היצר ויודוי, וכן בתרגום שם מפרש הפסוק 'זבח לאלוהים תודה' 'כבוש יצרך', ונמצא א"כ שעניין הודוי ודיבור של תשובה ושפיכת הלב, הוא ענף מענפי ה'תודה'.

אדיר במרום ה'

וע"ב אחרי הפסוק שהביא רביז"ל על דיבור של מלכות 'נכון כסאך מאז', שמדבר על התכלית של ה' מלך גאות לבש', על ידי שממליכים אותו יתברך, ממשיך הכתוב ואומר 'נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם', שפירושו, שהרשעים מקלקלים את הדיבור הזה של המלכות, ב'משברי ים' שהם 'משברין וגליך עלי עברו', אבל אח"כ 'מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה'', שעל ידי המים שהם התשובה כמבואר בפנים, בבחינת 'שפכי כמים לבך', עולה כבוד שמים גם מהקולות מים רבים ומהמעשים והפעולות המשתנות, ועוד בקול אדיר יותר.

ולא עוד, אלא שגם הפסוק שהביא בסעיף א על ההשגה שלעתיד, 'מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים' מתפרש על אותם המים, שבתחילה הם משברי ים, אבל על ידי 'שפכי כמים לבך', הם נהפכים להשגה וידיעה, שעתיד להתגלות שהגם בהיותנו במשברי ים, כל עוד שפכנו ליבנו לפניו יתברך, גם מזה נעשה כבוד שמים, ואדיר במרום ה', כמים לים מכסים.

וזה אולי ביאור מ"ש בסעיף ב, שעניין התודה והלכה שייכים לעניין 'שימוש חכמים', ואמנם שם מביא זאת רק כדבר המקשר בין 'הלכה' ל'חסד', אבל ממילא מובן, שהתחברות לצדיקים, ושימוש חכמים, הוא זה שמביא את האדם אל אור האמת שמאיר בדיבור ומגלה שמחת שבת בימות החול, ומגלה אחדות בפעולות המשתנות, כי כח הצדיקים מאיר לבעלי התשובה.

תנור של עכנאי

ואמנם יש בדברי רביז"ל כאן עוד חידוש גדול מאוד, כי המתבונן יראה שמי שמחזיר את הכל אל התכלית, שהוא קו ימין להטיב לנבראים בשעשוע עולם הבא, הוא דווקא הקו התחתון, ולא הקו העליון, כי מי שמביא את סוף התכלית הוא דווקא זה הבעל תשובה, בסוד נעוץ סופן בתחילתן, וזה סוד תנור של עכנאי, שנקרא כן על שם שהקיפוהו הלכות כעכנא וכנחש שזנבו בפיו (עי' ב"מ נט וברש"י), ושם נתגלו ארבעה חלקי הדיבור, ולמה קראו חז"ל לזה בשם הקפה, אלא ללמדינו שבעניין ארבעה חלקי הדיבור, יש כלל של נעוץ סופן בתחילתן, שהוא כמו עיגול, וכמו שזנב הנחש בפיו, ועדיין צ"ב למה קראוהו דווקא בשם נחש ועכנא, והרי יכלו לקראו בשם תנור של הקפה ועיגול, אלא כי לפי מה שנתבאר בדברי רביז"ל, הרי שם נתגלה סוד הנחש והירידה, שאף שהוא זה שגרם את החטא והקטרוג, אבל בעת התיקון הרי דווקא מבעלי התשובה תבוא

החסד דרועא ימינא (תיקו"ז יז). וימין מקרבת (סוטה מז), וממשיך בקו העליון שזה בחינת מלכות שממליכים את העליון שמעלינו, וממשיך הדבר לצד שמאל, שרומז לסטרא דשמאל וכל הקלקולים, ונבמיוחד עניין העשירות שבא מצפון שהוא שמאל, ככתוב 'מצפון זהב יאתה' עי' ב"ב כה. ובליקו"מ ח"א תורה סח], וממשיך לקו התחתון שהוא קו התשובה, כי השב בתשובה, נכנע בהכנעה ויושב למטה, ככתוב בפסוק שמביא בפנים 'תשב אנוש עד דכא', שלבבו נשבר ונדכה, ושוב אז ממשיך לקו ימין שהוא הבחינה של ימין מקרבת, שהשי"ת מטיב בשעשוע עוה"ב.

ואמנם, הכל ריבוע אחד של תכלית הבריאה, והכל קו אחד שממשיך והולך, כי הקו של ההמלכה, הוא זה שנותן כח לקו של העשירות, לחזור אל הקו של התשובה, ולהביא את תכלית הבריאה להטיב, ורק משום שיש תכלית בתשובה, על כן נעשה שורש לקלקולים כדי שיהיה מקום לתשובה, ושניהם ענפים מקו העליון של מלכות ה', והנה יש לכל אדם חלקים שבהם הוא צדיק וחלקים שבהם הוא בעל תשובה, והחלקים הטובים שלו הם המסייעים אותו לשוב, וכמו כן בכלל העולם, שהצדיקים הממליכים את ה', והם מרכבה וכסא שעל זה נאמר 'נכון כסאך מאז', הם מאירים את הדרך לתשובה, ועל זה רמז רביז"ל על עצמו בהביאו את הפסוק שבסעיף ה' זה ינחמינו ממעשינו, כמו שיתבאר בשיעור ח.

אלא שכמובן, שעצם הכח של האנוס לעמוד בניסיון הזה, נובע מזה שהיו צדיקים אשר עמדו בניסיון בשלימות, ומסרו כל ממונם ומאודם, על מזבח אהבת ה' ותורתו, ועזבו את המדינה, כלומר שבזכות הצדיקים זוכים גם הבינונים לעשות את המוטל עליהם.

גלגל החוזר בעולם

ונראה עוד, דמה שנתבאר שתכלית הבריאה היא בדרך נעוץ סופן בתחילתו, זה סוד 'גלגל החוזר' שמביא רביז"ל בעניין 'חרוב יוכיח' על הדיבור של צדקה, שהוא עניין התכלית של ההטבה כמו שנתבאר, שבזה רמז שתכלית הבריאה 'להטיב' יהיה באופן של 'נעוץ סופן בתחילתו' (ספר יצירה פ"א ו), שדווקא מי שמתרחק, כאשר הוא שב ומתחבר, הוא מקרב את התכלית, וציור זה הוא כמו גלגל שסופו נעוץ בתחילתו, ועוד דבר יש בגלגל, שכל שנופל יותר למטה כך הוא מתקרב יותר אל העליה, כלומר, שהתכלית תתגלה דווקא מתוך התשובה של בעלי התשובה.

ועל כן יו"ן כמניין גלג"ל, כי הם העומדים כנגד גילוי זה, של גילוי האחדות מתוך הפעולות המשתנות, בין בגשמיות ובין ברוחניות, כמבואר למעין בפנים בעניין חנוכה, ויתבאר בשיעור ט, והם גם הקליפה המונעת את הלידה, שמבואר בסוף המאמר שהיא בחינת גם לי גם לך, כי זה ר"ת גלג"ל.

התכלית, וזה גילוי פנימיות העכנא והנחש, נועי' עוד בשיעור ח בעניין השעשוע של עוה"ב, שעתידים להשתעשע עם הנחש].

מעשה מאנוס

ואף שהכל בכוחם של הצדיקים הממליכים, ומהם יש כח לבעלי התשובה לשוב, אבל מי שעושה את סוף התיקון, זה דווקא אלו שנמצאים בפה הנחש, ושופכים לב כמים עד דכא, עד שעושים אמת המים של תשובה, וכמבואר גם בסיפורי מעשיות (מעשה ד) שהייתה גזירת שמד, והיו צדיקים שנטשו כל רכושם ויצאו מהמדינה, אבל היו גם אנוסים שלא עמדו בניסיון זה, ולא יכלו לקיים מצוות בפרהסיא, עד שהיה מעשה שאנוס אחד הציל את המלך, והמלך שאל אותו מה מבקש בשכרו, ביקש מהמלך שיוכל להניח טלית ותפילין בפרהסיא, ובסוף המעשה מסיים, שנכרתו המלך עם כל זרעו, וכשתמהו החכמים איך נכרת, אמר האנוס 'על ידי נכרת' עיי"ש, ושמעתי מאנ"ש שדייקו מזה דבר נפלא, כי הכרתת הסטרא אחרא וכל מדור הטומאה, לא נעשית בזכות הצדיקים גרידא, אף שהם אלו שנטשו את המדינה ועמדו בשלימות בניסיון, אלא דווקא בכח האנוסים, שנשארו שם על ידי מכשול של אהבת ממונם, אלא שבהיותם שם, עבדו את השי"ת תחת ממשלת היצר הרע, דהיינו שכח הרצון שלהם לטוב, היה שלם, והמבחן לזה היה, שכאשר הייתה לאנוס שעת הכושר לבקש דבר, מיד קפץ וביקש על הדבר הזה, ועל ידי זה נכרתה הסט"א.

הודאה ליורדי הים ולחולה שנתרפא

ואחרי כל זה נבוא בע"ה לבאר קצת, איך מקבילים ה'ארבעה שצריכים להודות' שמפורטים במזמור הודו, והוזכרו בתחילת המאמר ס"ב, אל 'ארבעה חלקי הדיבור', ואיך ההודאה של כולם היא על שיצאו מהצרה, כמו שיתבאר.

והנה מוהרנ"ת (הלכות הודאה א) מבאר שיורדי הים מקבילים לדיבור של צדקה, וחבוש לדיבור של עשירות, וחולה לדיבור של תשובה, והולכי מדבריות לדיבור של מלכות, אולם לפי מה שנתבאר לעיל, נצטרך לבאר בסדר אחר, כדלהלן, ודברי רביז"ל כוללים כמה ביאורים.

ונראה שיורדי הים הם כנגד הרשעים, שיורדים לתהומות, כמ"ש שם במזמור 'ירדו תהומות', וכבר נתבאר לעיל שעל החטאים נאמר הפסוק 'משברי ים', ובפרט לפי מה שנתבאר שהחטא זה העשירים שלא מתבטלים אל דורשי ה', א"כ יש רמז נוסף בעניין יורדי הים, כי בגמ' (עירובין נה.) אמרו 'לא מעבר לים היא' לא תמצא את התורה בסחרנים שפורשים לים לסחורה, הרי שקוראים לעשירים בשם יורדי הים.

והמזמור מקדים רפואה למכה, ומונה לפני כן, את ההודאה של 'יסורים' דהיינו החולה שנתרפא, שזה עניין תשובה, כי יסורים הוא תשובה, ככתוב באותו פסוק (שמביא סופו בפנים) 'תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם', כלומר שהקב"ה מדכא את האדם

ביסורים חלילה כדי להשיבו, ונבאמת שאדם גם יכול לייסר עצמו במקום יסורים, וזה נקרא מוסר מלשון יסורים, ככתוב (משלי ו כג) 'יודך חיים תוכחות מוסר', וא"כ החולה שנתרפא זה הבעל תשובה, ועל כן רק בחולה נאמר במזמור הודו 'אוילים מדרך פשעם ומעוונותיהם יתענו וגו'', אף שכל צרה באה על חטא, אלא כי החולי בא לרמז על התשובה על העבירות.

והכוונה בכל זה, שיש לבעל תשובה להודות על ששב, וכשישוב בשלימות, יודה לבסוף גם על זה שנפל ועלה, כשיהפכו העוונות לזכויות (יומא פו:), וככתוב (ישעיה יב א) 'ואמרת ביום ההוא, אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני', והרי נתבאר בס"ד הודאת החולה שנתרפא, והודאת יורדי הים שעלו, שהם שתי הודאות נפרדות.

הודאה לעולים ממדבר לשוב

ועתה נבאר את השניים הראשונים שצריכים להודות, שהם הנכנסים מהמדבר לשוב, ויוצאי בית האסורים, ונראה שזה כנגד שתי הבחינות של תכלית הבריאה, תכלית הבריאה להטיב, ותכלית הבריאה להמליך את ה', כמו שיתבאר.

כי העליה מהמדבר אל הישוב רומזת על תכלית הבריאה להטיב, ככתוב (ישעיה מה יח) 'פי כה אמר יהוה בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוונה לא תהו בראה לשבת יצרה', ועניין 'לשבת' רומז על התכלית של 'להטיב', כי חז"ל דרשו פסוק זה על מצוות 'פרו ורבו'

וההודאה היא כשנכנסים מהמדבר לישוב, שרומז על מי שזוכה לבוא לתכלית הבריאה ושעשוע עולם הבא, שהיא תכלית ההטבה אשר למענה נברא העולם, ואז נודה על זה גופא שזכינו לשעשוע זה.

הודאה ליוצאים מבית אסורים

והבחינה של יוצאי בית האסורים, הוא כנגד הדיבור של מלכות, כי היושב בבית האסורים הוא עבד, ונכנע ומקבל עול מלכות, וע"כ קבלת עול מלכות שמים הוא שמירת האיסורים, שנקראים בשם איסורים על שם בית האסורים, ואילו דברים המותרים, נקראים על שם 'מתיר אסורים', וע"כ הודאה זו היא כנגד הדיבור של מלכות.

ואמנם צריך לבאר מהי ההודאה שיש ביציאה מבית אסורים, וכי יש חסרון במלכות זו, ונראה לבא ע"פ מה שמבואר בסעיף ה, שבימות החול, המצוות הם בחינת עבד, ובשבת הן בבחינת בן, וההבדל בין עבד לבן הוא, שעבד הוא זה שמרגיש את העבודה ואת המלכת ה' בתורת בית האסורים, כאילו שהאיסורים אוסרים אותו באזיקים, אבל הבן מרגיש חירות ושמחה ונייחא בקיום המצוות, ונמצא שבעניין דיבור של מלכות גופא יש ישועה והודאה, כשיוצאים מעבודת עבד ובאים לבחינת בן.

(ב"ב יג.) שהוא מצוות ההשפעה והנתינה, שעיי"ז מיישב האדם את העולם ועושה מתוהו ישוב, וזה תכלית הבריאה כמב"פ שנעשה אדם הוא גדר הצדקה, וע"כ כל העוסק בפריה ורבייה שנעשה שותף למאמר נעשה אדם הוא עוסק בהטבה שהיא מעין תכלית הבריאה.

וסוד הדבר, כי בתחילת הבריאה היו עולמות שנחרבו ונקראים 'עולמות של תוהו', עד שברא השי"ת את העולם הזה מתוך שבירי הכלים, ועדיין אנו מצווים לעשות מצוות ולברר את השברים הללו, ועיקר ההבדל בין עולמות התוהו לעולמות התיקון הוא, ששם לא היתה אהבה וחיבור ולא עמדו פנים בפנים, כמבואר בליקו"מ (ח"א תורה יט וסוף תורה סא) 'דלא הוו משגיחין אפין באפין', ולא היה שם בחינה של יחוד ולשבת, אלא תוהו, שהיו כל אחד לחוד.

והרי מוכח מזה שזו היא תכלית הבריאה וזה בניין העולם, להפוך מחורבן ומדבר ותהו לישוב, וע"כ רומז רביז"ל להלן במאמר את עניין הדיבור של צדקה ב'חרובים', ומרמז את הדבר בדרך רמז שנראה רחוק, אבל כנראה שכוונתו גם לרמז למה שאמר האריז"ל (עי' שער מרשב"י על זוהר פנחס רטז): שקב חרובין של רבי חנינא (המב"פ גם הוא), רומז לעולמות החרובים שנשברו ונחרבו, [וע"כ חר"ב כמנין גבורי"ה] וכפי מה שנתבאר, שהדיבור של צדקה מתקן את בחינת החרובים.

שיעור ה
סעיף ה-1

זה ינחמינו מעצבון ידינו

גם בעניינים רוחניים יש להאמין שהכל מאתו, ועל האדם מוטלת רק היגיעה והדרישה והחתירה, אבל גמר ההצלחה היא בידי שמים, וידיעה זו מנחמת מעצבון הרוח שיש בהעדר ההצלחה

יסוד המאמר ◊ גם ברוחניות צריך אמונה ◊ מי יתן והיה לבכם זה להם ◊ להמשיך מנוחה ושמחה על המצוות ◊ נייחא לעילאין ולתתאין ◊ לדעת כי אני ה' מקדישכם ◊ יום אחד בשנה חשוב שנה ◊ נשמת רביז"ל ◊ זה ינחמינו מעצבון ידינו ◊ ביאור עניין תנורו של עכנאי ◊ נרות של חנוכה ◊ כמים לים מכסים ◊ שייכות עניין 'הולדה' לתודה ◊ שעשוע עולם הבא ◊ מי שלא טרח מה יאכל

פתחי שערים

א] מה הקשר בין הולדה לבין תודה, שמבאר בפנים כי מזמור לתוד"ה אותיות תולד"ה, ובסעיף ב-ג מבאר את הקשר ברמזי תהלוכות הדמים.

ב] רביז"ל מבאר מדריגת מנוחה ושמחה, כי בימות החול המצוות הן בחינת עצבות, ובשבת הן בבחינת שמחה, ונמשך עליהן מנוחה, ויש לתמוה מה שייך 'מנוחה' במצוות, והלא מנוחה ועבודה הם תרתי דסתר.

ג] גם צריך לפרש מה שהביא בפנים ש'נח' הוא נייחא לעילאין ולתתאין, שזה בחינת שבת, ולא נתבאר מה הוסיף בזה על עצם העניין.

ד] למה הביא את דברי הגמ' ששבת היא 'מתנה טובה שיש בבית גזיו יתברך', וכי בלי זה לא היה מובן שביום שבת מאיר אור 'אמונת היחוד'.

ה] ולמה כל ענייני המאמר מרומזים במעשה הויכוח על דין טהרת 'תנור של עכנאי', והלא הרבה ויכוחים יש בגמ' בין התנאים עד שנפסקה בהם הלכה כרבים, ובוודאי לא בחינם נבחר עניין 'תנור של עכנאי' שבו יתגלו כל הגילויים של שלימות הדיבור וגילויי האחדות.

דעה והשכל

ביאור עניין שלימות הדיבור, שלא מדובר

יסוד המאמר

הנה כבר נתבאר באריכות בשיעור ו-ז, על דיבור שלנו אלא על הדיבור של

אלקים לעשות, אזי המצוות שעושה הן בחינת עצבות, כי גם מה שעושה הוא רק כעבד העובד את אדונו, שמקבל שכר רק לפי הפעולות ולא לפי היגיעה, וממילא באה עליו עצבות על מה שלא הצליח לעשות.

אבל בשבת מתרוממים המצוות (כלשון רביז"ל), ונמשכת עליהם מנוחה ושמחה, כלומר שמתברר לאדם שהמצוות ג"כ תלויות בו ית', וזה ההתרוממות שלהם למעלה, ואז הוא במדרגת מנוחה ושמחה, מנוחה ממש, כי אף שאנו מצווים להשתדל ולהתייגע בעבודת ה', אבל גמר ההצלחה הוא בידי שמים, וכל עובד ה' יודע שיש הרבה מאוד עניינים שמתייגע עליהם, ולא זוכה לראות את ההצלחה, ולא מצליח להוציא את רצונו הטוב מן הכח אל הפועל, כי אף שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג.) היינו ההשתדלות, אבל גמר ההצלחה הוא בידי שמיים, ומי שחושב שהכל בידו, הרי הוא בעצבות על מה שלא מצליח, אבל מי שהוא בבחינת בן הוא תמיד בשמחה, ואינו דואג יותר מדי דאגת ההצלחה אפילו ברוחניות, וכל עוד שהוא טורח ומשתדל וחותר אל הטוב, אינו עצב ושבור מזה שאינו מצליח, כי יודע שלא הוא זה שעושה ופועל, אלא הוא תמיד במנוחה, כי ה' גומר בעדינו, ואז קיום המצוות הן בחינת בן, שמקבל שכר, לא לפי התוצאה, אלא על עצם הקירוב לאביו.

השי"ת, שמצד האמת, השי"ת מקיים את הבריאה ומנהיגה כרצונו בדיבורו, אבל זה דבר שלא ניכר בעולם אלא כשמאיר אור האמת בדיבור הזה, וגם נתבאר שזה מגלה את האחדות הפשוטה שבתוך הפעולות משתנות, כי בגלוי מתנהג העולם על ידי פעולות משתנות של השתדלות, השתדלות לפרנסה, והשתדלות לבריאות וחיים, השתדלות לשידוכים, והשתדלות לחינוך הבנים, וכל אלה הן פעולות משתנות, אבל באמת השי"ת הוא העושה כל אלה, ומנהיג הכל כרצונו באחדותו הפשוטה בתוך הפעולות המשתנות, וכפי מה שכל אחד מבין דבר זה, כך הוא חי במנוחה ושמחה, ואינו יגע ורודף אחרי השתדלות ופעולות משתנות.

גם ברוחניות צריך אמונה

ואמנם רביז"ל מחדש כאן הרבה יותר מזה, שעניין המנוחה והשמחה נכון גם כלפי רוחניות, כי גם בקיום המצוות צריך אדם להיות במדרגת מנוחה ושמחה, כי בימות החול המצוות בחינת עצבות, ובשבת הן בבחינת שמחה, ונמשכת עליהן מנוחה, ותמהנו מה שיין מנוחה במצוות, אכן ביאור הדבר, שכל עוד שאדם חושב ומרגיש שהוא העושה את המצוות בכוחו ואונו, ממילא הוא מתגאה במה שמצליח, וגם מיואש ממה שלא מצליח, וע"כ כל עוד הוא בבחינת ימות החול דהיינו ימי המעשה וההשתדלות, שעל זה נאמר 'אשר ברא

מי יתן והיה לבכם זה להם

ולפי האמת כל הפעולות משתנות שאנו פועלים בעבודת ה' ובעסק המצוות, גם זה הכל מאתו ובאחדות פשוט, וכמבואר בסוף תורה ב קמא, שאין לחשוב לקבל שכר על שום דבר כי הכל מאתו, וכמ"ש במדרש (אמור פכ"ז) 'מי הקדימני ואשלם לו', ואף שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, הנה כבר כתב ברמב"ן (דברים ה כו) ע"פ 'מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי', שעל פי סוד, גם יראת שמיים היא בידי שמים עיי"ש ברמזיו, אבל זה דבר סוד, פן יבואו אלו שאינם מבינים סוד, לסמוך ע"ז ולהתעצל מלעשות ולהשתדל, והרי אין זה רצון ה', אלא רצונו שישתדלו בבחירה לעשות ולהתקרב, ויחזרו ברצון חזק מאוד להגיע אל השלימות, מה שאין כן בנוגע לגשמיות, אין סכנה לדרוש בעניין זה וללמד שהכל בידי שמים, כי אין חשש שמי שלא אוהז בזה, יבוא להימנע מלעשות לפרנסתו, שהרי הוא יודע שאם לא יעשה, לא תהיה לו פרנסה, אבל מה שנוגע לרוחניות, זה דבר סוד שאין לדבר עליו בגלוי, כי יצה"ר מרמה ומפתה האדם לסמוך על השי"ת, ולומר שאין זה בבחירתו, והאמת הוא שבוודאי שהכל בידי שמיים, אבל זה לא בא אלא בלבוש, ובתוך מעשי בני"א, כמו שהקב"ה מנהיג את העולם בלבוש מט"ט כמבואר בפנים, וע"כ רוצה ה' שנעשה ונשתדל ונתייגע בעבודת ה'.

למעשה מהגילוי של אחדות הפשוט בתוך הפעולות המשתנות, שלא יתגאה בשום השגה ומעשה טוב, כי הכל כעט אצל הסופר (עי' ספר המידות, גאווה טו), ושלא יתעצב ולא תשבר רוחו ממה שלא מצליח לעשות מה שרצה, אף שרואה התגברות היצר עליו, כי גם זה מאת ה', ובמחשבה עמוקה מאתו, כדי להביא את האדם בנסיון קושי העבודה מתוך היאוש שבא מזה שאינו רואה את הצלחתו, והשי"ת משתעשע ממלחמת האדם ביצר, אף שאינו מצליח לבוא לידי שלימות.

להמשיך מנוחה ושמחה על המצוות

ובלל הדבר הוא, כי כמו בגשמיות כן ברוחניות, אין להתגאות ואין להעצב, כי הכל בידי שמים, רק חובה לעשות ולהשתדל, אלא שברוחניות הסתירו זאת מחשש מכשול קלי דעת שאינם מבינים, ולא רק חז"ל הסתירו זאת, אלא גם הקב"ה מסתיר זאת, וע"כ הבחירה בטוב איננה בידי שמים אלא בידי שמי השמים, [דהיינו לא בהנהגת ת"ת אלא בהנהגת הבינה כמו שרמז הרמב"ן שם], ואת התוצאה של הסוד הזה בא רבינו"ל לבאר כאן, שגם עשיית המצוות, צריכה להיעשות במנוחה ושמחה, וכמו שמבאר את הפסוק 'עבדו את ה' בשמחה' על ידי 'דעו כי ה' הוא אלוקים', והעיקר שלא יתייאש ממה שלא מצליח, וגם על זה נאמר 'זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו'.

וזה פירוש מ"ש שיש להמשיך מנוחה ושמחה על המצוות, לדעת שגם

אלא דאף שאנו מצווים לעשות ולעמול בעבודת ה', מכל מקום יש נ"מ

בנשמה יתירה, 'לדעת כי אני ה' מקדישכם', ועומק העניין הוא, לדעת את סוד הידיעה שהכל מאתו, וגם מה שאנו בוחרים בטוב, להתקדש ולהתקרב אל השי"ת, הכל מאתו, ואמנם זה דבר שאין השגה בזה אלא לנשמה יתירה, ובימות החול אין לנו רשות להכריז דבר זה, [אלא אם כן יש מי שהוא בבחינת שבת גם בימות החול], אבל השבת היא מתנה טובה שמגלה לנו את מה שגנוז בגניזו יתברך, 'לדעת כי אני ה' מקדישכם', ולדעת שכל ההצלחה ברוחניות היא בבחינת מתנה ולא עבודה.

יום אחד בשנה חשוב שנה

ובל עניין זה, והחיזוק הגדול הנובע מזה, מתבאר בסוף המאמר בהביאו מה שדרשו על פסוק 'ואותי יום יום ידרושון', כי האי בר בי רב שהלך בדרך שנה שלימה, והיה בביהמ"ד רק יום אחד, נחשב לו כאילו היה כל השנה בביהמ"ד, וזה משום שכל השנה חתר והשתדל והתייגע למען מטרה קדושה זו, ומכאן יסוד לדברי הנחמה, שכל התנועות שעושה למען הקדושה, נחשבות לו לאדם כאילו פעל ועשה, ונתבאר בשיעור ג.

נשמת רביז"ל

והנה ידוע מ"ש בשיש"ק (החדש ח"ג סי' תרפג), שבעת אמירת מאמר זה רמז רביז"ל על עצמו את הפסוק 'זה ינחמינו' שבו מרומז שמו הקדוש, ובכלל ידוע מ"ש

ההצלחה הרוחניית, לא בידינו היא, ואין הקב"ה דורש מאתנו אלא את הרצון וההשתדלות, והחיפוש והחתיירה, ואין עבודתנו אלא עשיית כלים אל ההצלחה שבידי שמים, ואילו גמר העשייה, גם ב'רוחניות', אינה אלא מאתו יתברך, ועי"ז באה מנוחה בלב ושמחה ותקווה ונחמה על כל המכשולות.

ניחא לעילאין ולתתאין

ובזה יש לפרש מה שהביא בפנים שינח' הוא ניחא לעילאין ולתתאין, שזה בחינת שבת, ולא נתבאר מה הוסיף בזה על עצם העניין, אכן זה מרמז כי בשבת יש שביתה למעלה, כי אין בירורים והכל קודש, והכל שלום, וגם הגיהנום שובת, כי אז מתגלה לשעתו גילוי כזה, שהכל מאתו, וכאילו כל המלאכה עשויה.

לדעת כי אני ה' מקדישכם

ובזה יובן מה שהביא בפנים את המאמר שהשבת היא מתנה טובה שבכית גניזו של הקב"ה, ולא מובן מה מוסיף כאן במאמר זה, אלא כי הנה בגמ' (ביצה טז.) למדו עניין זה, שהשבת היא מתנה טובה מהפסוק 'ושמרתם את השבת וגו' לדעת כי אני ה' מקדישכם', 'אמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, לך והודיעם', ומסקנת הגמ' היא שיודיעם עניין הנשמה יתירה, ונראה לבאר, שהמתנה טובה היא זה גופא שמודיעם השי"ת כי הוא זה שמקדישנו

לזה שה' יגמור בעדו, וע"כ אין נכון להביט אם הצליח כפי יגיעתו, כי כל עוד שהשתדל וחתר ונמשך אחרי השי"ת בכל לבבו, גם אם לא רואה את הצלחתו, יש עניין שנתהפך הכל לטובה' (עי' שיהר"ן ג), ויש בני אדם שאין השי"ת מראה להם מה שפעלו אלא לעולם הבא' (שם סי' רמד), וע"כ אם הוא חזק ואמין לבקש ולדרוש ולחפש ולחתור בכל עת ולהתגעגע ולכסוף ולבקש את שאהבה נפשו למצוא אותו יתברך, אזי אע"פ שעדיין עוברים ימים ושנים הרבה ואינו זוכה למוצאו יתברך ולהתקרב אליו, אעפ"כ ידע ויאמין, כי בכל עת ועת ע"י כל דרישה ודרישה שדורש ומבקש ומחפש למצוא כבודו יתברך, וע"י כל תנועה ותנועה שפונה להקדושה, זוכה בכל פעם לשבר חומות ברזל ודלתות נחושת, אע"פ שאח"כ מתגברין עליו בכל פעם ר"ל, אעפ"כ אין יגיעו לריק ח"ו, ואם הוא חזק ואמין לבקש ולחפש יותר אף אם יעבור עליו מה, בוודאי סוף כל סוף יזכה למצוא אותו יתברך' (ליקו"ה גביית חוב מהיתומים ג יז), וזה מנחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו, על מה שאנו עושים ולא מצליחים.

וכבר נתבאר בשיעור ז, שיש במאמר זה חידוש גדול בעניין התשובה, שגם שפיכת הלב נחשבת לתשובה, ושתכלית הבריאה עולה מבעלי תשובה כאלה שנמצאים במשכרי ים ומים רבים, והם שופכים כמים לבם, והם אלה שנועצים סוף מדריגות העולם לתחילתם, וכל העניין שנתבאר שם שייך גם הוא לכאן, שזה מה שמנחמינו ממעשינו ומעצבון

בחיי"מ (סי' עט, קכד) שמאמר זה אמר רביז"ל כקרוב תודה על שנתרפא וחזר לבין החיים, ומוהר"נ"ת הוסיף שם שעיקר השמחה וההודאה היא על זה שגילה אחרי כן את התורות הגדולות והמעשיות, שרובם נאמרו אחרי שחזר, ועוד יש לצרף לזה מ"ש בכוכבי אור חכמה ובינה סי' כו שרביז"ל רמז בשם המאמר 'ימי חנוכה' שהוא כמניין שמו, שמכל זה מבואר שמאמר זה הוא יסוד עניינו של רביז"ל, ובו מבואר על מה יש לנו לשמוח ולהודות, על שלא השבית לנו גואל, גם יש לצרף לזה מה שרביז"ל ציווה בחייו לבוא אצלו בשבת חנוכה יחד עם שבועות ור"ה, ולא מובן מה המיוחד בשבת חנוכה דווקא, אלא משמע מזה, שעניינו של רביז"ל מאיר באור חנוכה, שהוא יסוד המאמר, ויש לצרף לזה גם מה שמבואר בכתבים כי נח"ל כמניין חנוכה והוא ר"ת להדליק נר חנוכה, והרי ידוע שרביז"ל רמז על עצמו בשם 'נחל נובע', וצ"ב מה היסוד לעניין רביז"ל שמבואר במאמר זה.

זה ינחמינו מעצבון ידינו

אבן עתה יתבאר גם זה, דהנה ידוע שרביז"ל מסר נפשו לנחם ולשמח את כנסת ישראל מעצבון הרוח השורה על עובדי ה' המיואשים מעבודתם, בראותם שזה כמה שנכסוף נכספו להתקרב להשי"ת, ומתייגעים ועובדים, ולא מצליחים להוציא את רצונם מכח אל הפועל, ועל יאוש זה יצא רביז"ל למלחמה, להודיע שכל קוץ לא יבוש, כי גם ברוחניות, היגיעה איננה אלא כלי

שגילו את האחדות הפשוטה שבתוך הפעולות משתנות, כי יחיד ורבים הלכה כרבים, הם סברו שהכלי שמחולק לחלקים הוא עדיין דבר אחד.

נרות של חנוכה

והנה בתוס' (ב"מ נט:) כתבו שיש גורסים 'תנור של חכנאי' ולא 'של עכנאי', וכן הוא בירושלמי (מו"ק פ"ג ה"א), ואותיות בולטות ומצטרפות, כי תנור" ש"ל חכנאי" כמניין נרות" ש"ל חנוכה" [וגם האותיות שוות כמעט], כי אכן עניינם שווה, לגלות את האחדות שבתוך פעולות המשתנות, כמבואר בפנים, ויתבאר בע"ה בשיעור ט.

כמים לים מכסים

ומה שביארנו שה'חול' שמפריד בתנור, רומז לימות ה'חול', אין זה רמז בעלמא מצד השוואת האותיות והתיבה, אלא כי באמת החול אשר על שפת הים, רומז לפעולות המשתנות שמתגלה בימות החול, כי הנה מבואר בתחילת המאמר שלעת"ל יתגלה שעשוע עוה"ב ויתקיים מ"ש 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים', הרי לנו ש'מי הים' רומזים אל הדעת של עוה"ב שבו מתגלה האחדות והטוב שבכל דבר, וממילא מובן שהחול אשר על שפת הים, שהוא המצמצם את הים לבל יתפשט, ככתוב (ירמיה ה כב) 'אשר שמתו חול גבול לים', הוא הבחינה שמסתירה ומכסה על האחדות הפשוטה, וע"כ בחול שבשפת הים, יש ריבוי יותר מכל דבר אחר

ידינו ברוחניות, מה שמודיעים לנו דבר זה, שגם אם נמצאים ב'סתר המדריגה', אבל כל עוד שמקיימים 'השמעני את קולך', אנו חלק מתכלית הבריאה.

ביאור ענין תנורו של עכנאי

ובזה נבוא לבאר, מה שביאר רביז"ל את כל ענייני המאמר, במעשה תנורו של עכנאי, ובמחלוקת ר"א וחכמים, שהיה ר"א מטהר וחכמים מטמאים, וביאר שר"א זכה לשלימות הדיבור, וחכמים בחרו בדרך של גילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות והלכה כרבים, ויש להתבונן, למה הגילוי הגדול הזה שייך למעשה 'תנורו של עכנאי' דווקא, ובוודאי לא דבר ריק הוא, ולא בחינם היה כל העניין הזה דווקא בויכוח זה, ולא בעשרות מחלוקות אחרות שנחלקו התנאים רבים עם יחיד והלכה כרבים.

ונראה, כי הנה תנורו של עכנאי, הוא כלי של תנור, שחתכוהו לחוליות ונתנו חול בין חוליא לחוליא כדי להפריד ביניהם (תוס' ב"מ נט. ד"ה חתכו), וע"ז נחלקו, שלדעת חכמים עדיין שם כלי עליו וטמא, כי אף שחתוך לחלקים, הוא עדיין דבר אחד, ולדעת ר"א אינו כלי, כי הוא מחולק לחלקים, וטהור, ונראה שזה רומז על כל הבריאה כולה, שהיא באמת דבר אחד ואחדות פשוט, אבל היא מחולקת לחלקים ופעולות משתנות, ובין כל חלק יש 'חול' דהיינו בחינת 'ימות החול' שבהם עוסקים בפעולות המשתנות כמו שנתבאר מדברי רביז"ל, ואילו חכמים

דיבר', לחבר שם הוי"ה ושם אלהי"ם, ונשלם הדיבור, ונמשך שמחה וגילוי אחדות מתוך פעולות המשתנות.

ואולי מטעם זה נאמר 'ויולד בן ויקרא שמו נח לאמור זה ינחמינו', ומבואר בפנים ששבת זה בחינת בן, והכתוב אומר שנולד הבן, כי בחינת בן, וגילוי, זה בחינת לידה.

שעשוע עולם הבא

ובזה יש לפרש מ"ש בתחילת המאמר שלעתיד יהיה שעשוע עולם הבא, על ידי תורה והשגת הידיעה, כי מלאה הארץ דעה את ה', וצ"ב למה נקט לשון שעשוע, וכבר נתבאר קצת בשיעור ב.

אכן הנה לפני הפסוק 'כי מלאה הארץ דעה את ה'', נאמר שלעתיד יגור זאב עם כבש, 'ושעשע יונק על חור פתן', כלומר שתינוק ישתעשע עם נחש, וזה עניין שעשוע עולם הבא 'ושעשע' אותיות שעשוע, וביאור הדבר נראה שזה רומז על הנחש שהוא היצר והשטן, כי לעתיד יהיו שעשועים גדולים ממה שיתגלה 'כי יש עניין שנתהפך הכל לטובה' שזה שעשוע שאין דוגמתו, כאשר גם החטאים ייהפכו לזכויות, וזה עניין תנור של עכנאי, שהקיפוהו הלכות כעכנא שהוא נחש (רש"י ב"מ נט:), כלומר שהפכו את הנחש להלכות מעין לעתיד, בגילוי אחדות פשוט מתוך פעולות משתנות, כי הנחש הוא זה שהביא את הקללה של בזיעת אפך ובעיצבון תאכלנה, ונח מציל מנחש, וינחמנו מעצבון ידינו, שזה פשוטו

בבריאה (ועי' רש"י בראשית לב יג, שכמות החול הוא יותר מכמות העפר), והוא הדבר שנפרד לפירודים ופרטים רבים, יותר מכל דבר אחר בבריאה, כי חלקי החול הם חלקים דקים וקטנים ביותר, וא"כ החול מורה על בחינת הפירוד והריבוי, היפך האחדות, וע"כ כל"י (ר"ת כמים ליס מכסים) המופרד על ידי חול, רומז על האחדות שמתפרטת לפעולות משתנות.

שייכות עניין 'הולדה' לתורה

ובזה יובן קשר ההולדה אל התורה, שמבואר בפנים כי מזמור לתוד"ה אותיות תולד"ה, ובסעיף ג מבאר את הקשר ברמזי תהלוכות הדמים, אבל ראוי לבאר מהי השייכות הפשוטה, וכבר נתבאר בשיעור ה, שזה עניין גילוי אחדות פשוט מתוך פעולות משתנות, כי הילד הנולד הוא אחד והוא כולל אלפי נפשות מצד האב ואלפי נפשות מצד האם, שמשתלבים בו יחד, ועתה יש להוסיף, כי לידה היא בחינת גילוי מתוך ההעלם, כי זמן עיבור הוא זמן העלם הילד, וע"כ הוא גם מרמז על העלם הבנת דרך ה' מה שאי אפשר להבין, ככתוב (קהלת יא ה) 'פֶּאֶשֶׁר אֵינָךְ יוֹדֵעַ מֶה דָּרָךְ הָרוּחַ פֶּעֶצְמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה כִּכָּה לֹא תִדַּע אֵת מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֵת הַכֹּל', וע"כ עיבור"ר כמניין חס"ד גבור"ה, שגם זה דבר נעלם איך יכוננו יחדיו שתי הנהגות אלה, לגלות שגם הסתר פנים הוא גילוי והארה, אבל כאשר נולד ילד, בא גילוי של העיבור, ומתגלה השילוב ביניהם, שזה גופא מה שנאמר 'אל אלוהים הוי"ה

בשבת, מי שלא טרח בע"ש מה יאכל בשבת' (ע"ז ג.), כי על אף שבבחינת שבת שהוא מעין עוה"ב, שהוא זמן גילוי האחדות הפשוטה, היה ראוי שלא יהיה חשבון כלל לפי המעשים, שהרי זה זמן הגילוי שהכל מאתו, וממילא אין מקום לפעולות המשתנות, מכל מקום יש מקום גם לזה (ועי' בליקו"מ קמא סוף תורה נא), כי יש להכין כלים לאור זה, וזה על ידי הטירחא בפעולות המשתנות שזה בחינת ימות החול וערב שבת.

ועל כן, אף שנתבאר כי יש בחינה של מנוחה ושמחה גם במצוות, כי הכל מאתו, אבל יש להזהר בזה, ולדעת, שלא יתנהג השי"ת למעשה בהנהגה זו כי אם למי שראוי לה, שהוא מי שמכין כלים לגילוי זה על ידי היגיעה בעבודה והחתירה לבוא עד ה', וכל אחד עתיד להשתעשע בשעשוע עולם הבא, לפי יגיעתו וטירחתו ורצונותיו וכיסופיו בעולם הזה, ויתבאר עוד בשיעור הבא.

של מקרא, שנח היקל מבני האדם את הקללה של בזעת אפך תאכל, נויש להוסיף רמז, כי כאשר תסיר יצר מהנח"ש מספר יצ"ר ישאר 'אך נ"ח', וממילא ישתעשעו לעתיד עם הנחש פתן, כי מלאה הארץ דעה את ה', ודווקא היונק ישתעשע, כי הוא זה שהפך דם לחלב, כי אחרי הלידה 'דם נעכר ונעשה חלב' (נדה ט). בהמתקת והפיכת הדין לחסד, מאדום ללבן, ככתוב להגיד בבוקר חסדך ר"ת חלב, שזה נאמר במזמור שיר ליום השבת, שבו מתגלה אחדות הפשוט.

[ועניין השעשוע עם הנחש, הוא עצמו ענין השעשוע עם הלוייתן המבואר בגמ' (ע"ז ג.), כי מבואר בגמ' (ב"ב עד): שהלוייתן נקרא נחש, ובליקו"מ (ח"א תורה יז) מבואר שהלוייתן רומז לסט"א ויצר הרע].

מי שלא טרח מה יאכל

ואמנם גם על שעשוע עוה"ב אמרו ז"ל 'מי שטרח בע"ש הוא יאכל

שיעור ט
סוף המאמר

להדליק נר חנוכה

הצדיקים מגלים את אור האמת שהשי"ת גומר מעשי בני אדם החותרים להתקרב אליו, והיוונים מטמאים את השמן הזה, ומשתמשים בדברי החיזוק האלה להרפות ידיים מצורך היגיעה והעבודה, עד שהצדיקים מגלים פך חתום של דברי חיזוק שאין להם אחיזה בו

יסוד המאמר ◊ שלח אורך ואמיתך ◊ המלחמה ביוון ◊ חלק באלוהי ישראל ◊ אור הגנוז ◊ אחדות פשוט ופעולות משתנות ◊ הדלקת המנורה ◊ ברכת כהנים ◊ הוא יהיה לך לפה ◊ תומיך ואוריך לאיש חסידיך ◊ אל אלוהים הוי"ה דיבר ◊ ברכה וקדושה ◊ שמן של נר חנוכה ◊ בירור דם אדם ומאכלי חלב בחנוכה

פתחי שערים

א] למה אמר בפנים שהאמת המאיר בדיבור משולב מתורה תפילה ושידוכים, שהם חסד גבורה תפארת, שהם אל אלוהים הוי"ה, ולמה לא די בסתם אמת.

ב] מה שאמר רביז"ל בסעיף ד שמושה רבינו אמר 'לא איש דברים אנכי', משום שהדיבור היה אז בגלות, וצ"ב דא"כ איך היה לאהרן כח הדיבור שנאמר 'הוא יהיה לך לפה', ורביז"ל מביא פסוק זה אח"כ.

ג] ועוד צריך לפרש עניין 'ברכה וקדושה' שכתב רביז"ל, שיש גם בלשון הקודש וגם בשבת קודש, ולכאורה מיותר כל עניין הברכה, והיה די לקשר שבת לשלימות הדיבור בקשר של 'קדושה' שישנו בלשה"ק וגם בשבת.

ד] ולמה השייכות בין שלימות הדיבור ולשון הקודש, לקדושת ושמחת שבת, הוא דרך ברכת כהנים שנאמר בה 'כה תברכו' בלשון הקודש, כי גם בשבת יש ברכה, וכמו כן השייכות של חנוכה לשבת היא דרך ברכת כהנים, כי חנוכה, מרמז ללשה"ק, רק משום שבברכת כהנים נאמר כה תברכו בלשה"ק, וצ"ב מה עניין הכהנים וברכתם לכאן.

ה] לכאורה לא מובנת השייכות בין נר חנוכה שבפתח להארת האמת בדיבור, וזה נראה רק כרמז רחוק, ועוד שא"כ שהפתח רומז לפה, למה מדליקים אצל הפתח ולא אצל הפה עצמו.

[ו] וביותר צ"ב, שהרי האמת מאירה את הדיבור עצמו, ואילו נר חנוכה לא בא להאיר את הפתח עצמו, אלא להאיר מתוך הפתח אל רשות הרבים.

[ז] ומה העניין בשמן, הרי כל הפסוקים שמביא, מדברים על ה'אור' ששייך לאמת ולתמימות, ולמה רביז"ל מדבר על 'שמן' של חנוכה [ואמנם בסוף המאמר יש הוספה בעניין הריאה ושם מדובר בשמן, ויתבאר בע"ה בשיעור יא, אבל צריך לבאר למה הכניס עניין השמן כבר כאן].

[ח] גם צ"ב מה שרביז"ל מבאר שהדלקת שמן של נר חנוכה בפתח, מאירה את אור האמת בדיבור, כי האור הוא אור האמת 'אורך ואמיתך', והפתח הוא הדיבור 'פתחי פיך', ויש להתבונן, אם השמן רומז לאור האמת, איך טימאו היוונים את כל השמנים, וכי אור האמת מקבל טומאה.

[ט] ובעיקר צריך לבאר, למה כל בחינות אלה מאירים דווקא בחנוכה ולא בזמן אחר, ומה השייכות בין עניינים אלה לבין הנצחון על יוון.

דעה והשכל

יסוד המאמר

שלח אורך ואמיתך

ובזה יתבאר מה שתמהנו על השייכות שמבאר רביז"ל בין נר חנוכה שבפתח להארת האמת בדיבור, שהאור רומז ל'אמת' שנאמר 'שלח אורך ואמיתך', והפתח רומז ל'דיבור', כמ"ש 'פתחי פיך', ולכאורה זה נראה רק כרמז רחוק, ועוד דא"כ למה מדליקים אצל הפתח ולא אצל הפה עצמו, וביותר צ"ב, שהרי האמת מאירה את הדיבור עצמו, ואילו נר חנוכה לא בא להאיר את הפתח עצמו, אלא להאיר מתוך הפתח אל רשות הרבים.

אכן לפי מה שנתבאר, שעניין הארת האמת בהדיבור, הוא לגלות את האמת שעומדת מאחורי הנהגת העולם, שנראה שהעולם מתנהג ומתנהל בפעולות משתנות, ובני האדם הם השולטים בו,

הנה כבר נתבאר באריכות בשיעורים קודמים, עניין שלימות הדיבור, כי לא מדובר על דיבור שלנו אלא על הדיבור של השי"ת, שמצד האמת הוא זה המקיים את הבריאה ומנהיגה כרצונו, אבל זה דבר שלא ניכר בעולם אלא כשמאיר אור האמת בדיבור הזה, ונתבאר שזה מגלה את האחדות הפשוט שבתוך הפעולות משתנות, כי בגלוי מתנהג העולם על ידי פעולות משתנות של השתדלות, השתדלות לפרנסה והשתדלות לבריאות וחיים, השתדלות לשידוכים, והשתדלות לחינוך הבנים, וכל אלה הן פעולות משתנות, אבל באמת השי"ת הוא העושה כל אלה, ומנהיג הכל כרצון אחדותו הפשוטה, בתוך הפעולות המשתנות.

מי שלא שומע את האמת, שומע לשון עלגים, ומבין את הבריאה בצורה מעוותת ועילגת.

המלחמה ביוון

והנה רביז"ל מביא את השאלה, איך שייך להבין שהפעולות המשתנות נמשכין מאחד הפשוט, ומבאר שבשבת, ובהמשכת שבת לימות החול מתיישב הדבר, והכוונה היא, שמתגלה לאדם שגם הפעולות משתנות, אינן כמו שנראה לעיניים, אלא היות והן נמשכות מאחדות הפשוט, גם הן אינן אלא אחדות פשוט, אלא שהעיניים משקרות, ואין אנו משיגים את אור האמת, וע"כ כפי מה שמשיך את אור האמת בדיבור, כך משיג יותר דבר זה.

וע"כ דבר זה נוגד את חכמת יוון, כי כל עניין החכמה היוונית הוא, כמו שהביא הרמב"ן (ויקרא טז ח) 'המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני, אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת' ע"כ, וע"כ לא שייך שיאמינו במה שמעבר לפעולות המשתנות, וכמו שמפורש בלשון רביז"ל שעניין אחדות הפשוט הוא דבר שאין שכל האנושי יכול להבין זאת, ובפרט שאינם מאמינים בבריאת העולם יש מאין, ממילא אין לדעתם מה שמעבר למה שרואים.

והחידוש של חנוכה הוא, שמתגלה הארת שבת גם בימות החול שלו, וע"כ מדליקים בו נרות, ומתגלה

ובאמת הכל מתנהג רק על ידי יחידו של עולם שהוא אחדות פשוט, ממילא מובן שהארת האמת בהדיבור, הוא הארת רשות היחיד אל תוך רשות הרבים, והארת אחדות פשוט בתוך פעולות משתנות, וזה גופא הארת האמת בדיבור.

כי המסתכל בעולם בעיני בשר, רואה שזה ממונה על זה וזה ממונה על זה, ומי שרוצה פרנסה צריך לפנות לפלוני ורפואה לאלמוני וכן בשאר הדברים, וגם אצל האדם עצמו, יש פעולות משתנות של השתדלות, כדי להצליח בעולם הזה, נמצא שהעולם הוא רשות הרבים, כי רבים שולטים בו, אם בני אדם רבים, אם פעולות רבות, אבל המביט בעולם בעיני האמת, מבין שהכל זה אחדות, והכל תלוי ועומד במי שאמר והיה העולם, וממילא כל העולם הוא רק רשות היחיד.

והדיבור 'פתחי פיך' הוא שורש העולם, כמו שהפתח עומד בין רשות היחיד לרשות הרבים, והדיבור הוא אכן מקום הריבוי והפירוד, כי בשעה שמדבר, צריך אדם לתת רווח בין הדברים דווקא, וכל אות עומדת בפני עצמה, וע"כ הוא שורש לעולם הנפרדים, ויש לפתח שני תפקידים, שיכול לחצוץ בין רשות היחיד לרשות הרבים, ויכול להיות מבוא להאיר ולהמשיך מרשות היחיד לרשות הרבים, ושני כוחות אלה יש בדיבור, וזה ההבדל בין לשון עלגים ללשון הקודש, כי השי"ת מדבר בלשון הקודש, שבה ברא ומנהיג את עולמו, ומי ששומע את דברו, מביט בעולם ושומע את הנהגת ה', אבל

כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוהי ישראל ופירש רש"י (שם במדרש) שהכוונה בזה היא, שכיוון שעשיתם את העגל שהוא שור, גיליתם בדעתכם שאין לכם חלק בו ע"כ, וזה ממש דברי יצר הרע המייאש את האדם, שיזכור את חטאתיו, ויבין מהם שאין לו תקווה, חלילה, וע"כ 'חושך זו מלכות יוון' (שם במדרש), היפך אור האמת שמגלה כי אחדות פשוט מנהיג את כל הפעולות המשתנות, שממילא יכול האדם להתהפך לטובה, וה' יגמור בעדו, אבל הם נלחמים בזה ומייאשים את האדם.

ועל כן תיקנו להדליק נר חנוכה, לזכר נס שמן המנורה, שנעשה נס ודלק יותר ממה ששיערו בו, להכריז כי במעט השתדלות, השי"ת מחשיב לאדם כאילו פעל ועשה גדולות ונצורות.

אור הגנוז

אמנם אור האמת הזו, ודברי הנחמה הללו, עלולים להביא את האדם לידי מכשול, אם לא יזהר לשמור את הסוד הזה מפני הבנה לא נכונה, וזה הכוונה במ"ש שהיוונים טימאו את השמן [שמ"ן ר"ת שמחה מנוחה נחמה, שהם שלוש הבחינות שהזכיר בס"ו על אור האחדות], שגרמו להשתמש בדברי החיזוק באופן שמרפה ידיים מהתעוררות, ולחשוב שאין צורך בעבודה (וע"י בב"ח סי' תרע שגלות יוון באה על שהתשלו בעבודה), כי יש מקום לטעות ולומר שכיוון שהשי"ת טוב לכל, והוא עמך אתך ואצלך, ויש עניין

איך שהכל זה אחדות פשוט, לנצח את יוון שמאמינים במה שרואים שהמתייגע בפרנסה מצליח ומי שלא מתייגע לא מצליח, וזה שקר, כי באמת הכל ברצונו, ומה נפלא הדבר שמשמעות שם מטטרו"ן, שהוא שמו של המלאך הגדול, שר העולם, שהקב"ה מנהיג העולם על ידו, ושולטנותיה בימות החול כמבואר בפנים בסעיף ה, הוא 'שליח' בלשון יווני (כמ"ש הרמב"ן בתחילת פרשת בא אל פרעה), ולכאורה למה נתנו לו למלאך הקדוש שם יווני, אלא כי באמת שמו כשם רבו (סנהדרין לח.: רש"י שמות כג כא), וכל העניין זה לעשות ממנו עניין בפני עצמו הוא עניין יווני, וע"כ גם באלישע אחר שאמרו (בגמ' חגיגה טו.) שטעה במלאך מטטרו"ן, אמרו (שם בע"ב) שזמר יווני לא פסק מפומיה.

חלק באלוהי ישראל

והנה נתבאר בשיעורים הקודמים, שיעקר יסוד המאמר, שעל אף שהכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים, אבל הגילוי של אחדות פשוט בתוך הפעולות משתנות, לדעת שהכל מאתו, שייך גם ברוחניות, וזה העניין שמנחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו, לדעת ש'העיקר הוא הרצון', וכל מי שחותר לבוא עד ה', ה' יגמור בעדו.

ועל כן גם בזה נלחמים היוונים, לייאש את האדם מעבודתו, בזה שאינו מצליח, ואומרים לישראל 'אין לכם חלק באלוהי ישראל' (ב"ר פ"ב), והנה שם במדרש אמרו שהיו היוונים אומרים להם

משתנות גם כן, וכמו שפעולות משתנות, שזה בחינת ימות החול, אין בהם שלימות, עד שיאיר בהם אור האחדות הפשוט, שהוא בחינת שבת, כמו כן לאידך גיסא, אין שלימות בשבת, עד שיאיר בתוך ימות החול, ואין תכלית באחדות פשוט, עד שיכנס לכלים של פעולות משתנות, וזה כדי לשמור על הסוד ועל האור בתוך הגבולות.

וע"כ חנוכה רומזת על שניהם יחד, על שבת ועל ימות החול כמבואר בפנים.

הדלקת המנורה

ונראה עוד, שנס הדלקת השמן בחנוכה, מורה על חיבור אחדות פשוט ופעולות משתנות, שהרי כשטיהרו את המקדש, הדליקו את המנורה ונעשה להם נס, ואם בין כך היה נס, למה היה צריך את ההדלקה, ולדוגמא, לפי הדרך שכתב בב"י (סי' תרע) שנתנו מעט שמן בכל יום ונעשה נס ודלק כראוי, ולמה עשו השתדלות להדליק בשמן מועט, אלא זה היה כדי להראות שעל האדם לעשות מה שיכול, גם אם אין בו שום חשיבות, וה' יברך מעשי ידיו.

ועוד נראה, דהנה חז"ל תיקנו הדלקת הנר, מעין נר של מקדש, וע"כ אין להשתמש לאורה (כמ"ש טעם זה הבעה"מ והר"ן שבת כב.), והנה נר מקדש מדליקים על ידי כהן, אבל האחרונים כתבו בדעת הרמב"ם, שאין במנורה דין הדלקה אלא העיקר לראות שיהיה דלוק (הגר"ח פ"ט

שנתהפך הכל לטובה, א"כ אין צורך לפרוש מהרע ולחזור אל הטוב, חלילה, וזה מה שגרמו היוונים בטמאם את השמן הקדוש.

אבל נס נעשה להם ומצאו שמן טהור חתום בפך, כלומר דברי חיזוק שאין בהם אחיזת היצר, ונעשה נס שדלק יותר מטבעו, ללמד שאם אנחנו עושים מעט, ה' יגמור בעדינו, אבל זה נעשה רק אחרי שעשו מה שיכלו, וכמו כן בעת המלחמה, הרי נמסרו רבים ביד מעטים, אבל זה נעשה רק כאשר אותם מעטים עשו את שלהם ויצאו למלחמה.

וע"כ פ"ך חתו"ם, שהם דברי חיזוק שיש עליהם חותם לשמור שאין בהם אחיזת היצר, רומזים על אותם דברי חיזוק הנובעים מכוחו של רביז"ל [נחמ"ן ב"ן שמח"ה עם הכולל כמניין פ"ך חתו"ם], אשר רמז על עצמו במאמר זה 'זה ינחמינו' (שיש"ק החדש ח"ג סי' תרפג).

וע"כ תיקנו חז"ל להדליק את השמן בפתח הרומז ל'פתחי פיך', כי על הפסוק הזה 'שמור פתחי פיך' אמרו בגמ' (חגיגה טז.) אם יאמר לך יצה"ר חטא והקב"ה מוחל אל תשמע לו שנאמר 'אל תאמינו ברע וגו' שמור פתחי פיך'.

אחדות פשוט ופעולות משתנות

ומזה נראה ביאור חדש בדברי רביז"ל בעניין גילוי אחדות פשוט בתוך פעולות משתנות, שאין המעלה באחדות פשוט גרידא, אלא יש מעלה בפעולות

תברכו את בני ישראל וגו', ושמנו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', ונחלקו התנאים (חולין מט., ורש"י במדבר סוף פ"ו) בביאור הפסוק, ורבי עקיבא פירש 'ואני אברכם' לישראל, כלומר שהשי"ת מברך את ישראל בברכת כהנים בפיות הכהנים, והם שלוחי דרחמנא לברך את ישראל, וכח המשלח בשליח, ובזה מתגלה אחדות פשוט מתוך פעולות משתנות של בני האדם.

ועוד, כי עיקר ברכת כהנים היא, בקשת השלום, שבזה חותמים ומסיימים, וע"כ תיקנוה חז"ל יחד עם ברכת 'שים שלום', וא"כ היא באה לעורר את הבחינה של אחדות, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ המבו"פ.

הוא יהיה לך לפה

ויש לבאר בזה מ"ש בגמ' (ובחים קב.) דכיון שמשה רבינו מיאן ללכת לגאול את ישראל, ע"כ הפסיד את מעלת הכהונה ונשאר במדרגת לויה, ולבאר גם מה שאמר רביז"ל בסעיף ד שמשה רבינו אמר 'לא איש דברים אנכי', משום שהדיבור היה אז בגלות, וצ"ב דא"כ איך היה לאהרן כח הדיבור שנאמר 'הוא יהיה לך לפה', ורביז"ל מביא פסוק זה אח"כ.

אכן קושיא מתרצת חברתה, דכאשר רצה השי"ת לשלוח את משה לגאול את ישראל, הרי כיוון שהיו אז בגלות הדיבור היה השי"ת נותן למשה את כח הדיבור כדי שיוכל לגאלם, וכמו שאמר לו 'מי

מביאת מקדש ה"ז וחי' הגרי"ז) ואף ע"י קוף כשר (חזו"א מנחות ס"י לח), וע"כ זר שהדליק כשר ואין נחשב לעבודת זר, כי העיקר שיהיה דלוק, וצריך לבאר מאי שנא הדלקת המנורה משאר עבודות, אלא כי זה גופא מהות הדלקת המנורה, לגלות שיחד עם זה שאנו עושים, בכל זאת, הרי זה מעשה ה', וכיוון שמתגלה שבין כך זה מעשה ה', ע"כ כשרה הדלקה בכל אופן, אבל בכל זאת מצוה לעשות מעשה על ידי כהן דווקא, וזה סוד חיבור האחדות פשוט עם פעולות המשתנות, מעשה ה' עם מעשה האדם.

וע"כ היה משה מתקשה במעשה המנורה עד שאמר לו הקב"ה שישליכנו לאש וע"ז נאמר 'תיעשה המנורה' (שמות כה לא, וברש"י שם מהמדרש), כי גם עשיית המנורה היתה באופן כזה, שהיה גילוי של חיבור מעשה האדם ומעשה ה'.

ברכת כהנים

ובזה יבואר למה השייכות בין אור הדיבור ולשון הקודש, לבין קדושת ושמחת שבת, הוא דרך ברכת כהנים, כי בברכת כהנים נאמר 'כה תברכו בלשה"ק', וזה המקור שיש בלשה"ק ברכה כמו בשבת, וכן השייכות בין שבת לחנוכה הוא דרך 'כה תברכו', כי יש 'כה' גם בחנוכה, חנו כה, ולכאורה מה עניין הכהנים וברכתם לכאן.

אכן נראה, כי בעניין ברכת כהנים יש חידוש גדול, כי הכהנים מברכים וזה נחשב שהשי"ת מברך, ככתוב 'כה

וגבורה, השפעה וצמצום ההשפעה, שמרומזים ב'אל אלוהים הוי"ה' שהם 'חסד דין ורחמים המחבר אותם' כידוע, והשילוב ביניהם הוא ההכרעה ועומק ההבנה איך שהם משתלבים יחד, ורק אז מתגלה האחדות הפשוטה בתוך הפעולות המשתנות.

ברכה וקדושה

ובזה יש לפרש עניין 'ברכה וקדושה' שכתב רביז"ל, שיש גם בלשון הקודש וגם בשבת קודש, ולכאורה מיותר כל עניין הברכה, והיה די לקשר את השבת לשלימות הדיבור, בקשר של 'קדושה' שיש בלשה"ק ובשבת.

אכן ברכה וקדושה הם כנגד חסד וגבורה, השפעה וצמצום ההשפעה, כי ברכה היא השפעה וקדושה היא פרישות וצמצום ההשפעה, ומבואר בזה"ק (משפטים קטז): ששם יב"ק [שהוא שילוב הוי"ה אלוהים, כידוע] הוא ר"ת יחוד ברכה קדושה (ועי' בתורה טו תניינא), שהם כנגד חג"ת, וא"כ 'ברכה וקדושה' מרמזים על חיבור בחינת הפעולות המשתנות עם בחינת האחדות פשוט, דהיינו מה שהקב"ה משפיע לנבראים ומה שעוצר את ההשפעה כדי לגלות אחדותו, שע"כ יש בשבת גם ברכה והשפעה וכל השפע בא ממנו, וגם שביתה ומניעת ההשפעה, כמו שפירש רש"י (בראשית ב ג) 'ויברך ויקדש, ברכו במן וקדשו במן', ברכו שירד בע"ש לחם יומיים, וקדשו במן שלא ירד בשבת, דהיינו שהשי"ת שבת בשבת אבל לא מתוך הסתר פנים, כי הרי

שם פה לאדם', ולכן אח"כ כששלח את אהרן אמר עליו 'הוא יהיה לך לפה' וכמובא בפנים, וכיון שמשה רבינו מיאן ללכת, הפסיד את מעלת שלימות הדיבור, ואהרן זכה בה, וממילא נעשה אהרן כהן ומשה לא, כי הכהונה היא שלימות הדיבור כנ"ל.

תומיך ואוריך לאיש חסידך

וממילא מובן שלכן נעשה הנס של חנוכה על ידי הכהנים דווקא, כי להם יש את הכח לגלות את האחדות בתוך הפעולות המשתנות, שזה נס חנוכה, ובזה יובן גם הפסוק שהביא רביז"ל 'תומיך ואוריך לאיש חסידך' שפשוטו מדבר על הכהן שלבוש באורים ותומים, ולדברי רביז"ל תומיך ואוריך מרמז על אור האמת ואיש חסידך מרמז על עניין ההלכות, הרי נמצא שלכהנים יש כח זה במיוחד.

ועוד יש רמז בפסוק זה, שמדבר על האורים והתומים שיש לו כח לסדר אותיות הדיבור כראוי, וע"כ זה רומז על תיקון הדיבור.

אל אלוהים הוי"ה דיבר

ובזה יובן מה שאמר בפנים שהאמת המאיר בדיבור משולב מתורה תפילה ושידוכים, שהם חסד גבורה תפארת, שהם אל אלוהים הוי"ה, ולמה לא די בסתם 'אמת', אלא כי האמת של הדיבור איננו גילוי האחדות גרידא אלא שילובו עם הפעולות משתנות, שזה חסד

ואמנם בשיעור יא יתבאר בע"ה מדברי רביז"ל, שהשמן הוא בחינת הפעולות המשתנות, והאור שעליו הוא בחינת האחדות הפשוטה, וזה לא כמו שנתבאר כאן, אבל שבעים פנים לתורה, ועוד שכל בחינה כלולה מכל הבחינות, כמ"ש ראבר"נ בכלליו.

בירור דם אדם ומאכלי חלב בחנוכה

והנה מבואר בכתבים (שעה"כ ופע"ח שער החנוכה) כי חנוכה"ה כמניין ד"ם אד"ם, ורומז על הארת שם אהי"ה בשם הוי"ה, כלומר המשכת הנח"ל של הבינה אל זעיר אנפין, וזה ממתיק את הדין בשורשה, וכבר נתבאר בשיעור ה שזה שורש עניין ההולדה המבואר בסעיף ג, שהדמים חוזרים ללכת כסדר ברגלי האם, כי מבואר בכתבים שאחרי התרוקנות רגלי אימא בשעת הולדת ז"א, נעשים הרגליים שלה כלים למוחין של ז"א, ויובן פנימיות הדבר שזה רומז על המתקת הדינים, והמשכת מוחין ודעת להמתיק הדינים לבוא לידי תודה, ועתה נתבאר בזה השייכות בין עניין ההולדה לעניין חנוכה.

ובזה יובן מה שנוהגים לאכול בחנוכה מאכלי חלב (אוי"ה סי' תרע), ונראה שזה רומז על עניין ההולדה ותיקון הדמים והגבורות, כי אחרי הלידה דם נעקר ונעשה חלב (נדה ט). וזה רומז על המתקת הדין לחסד, מאדום ללבן, כמ"ש להגיד בבוקר חסדך ר"ת חלב, שזה נאמר

ההשפעה ירדה בע"ש, אלא כדי להודיע שהוא שובת והכל שלו, כמו שנתבאר בשיעור ו.

וע"כ יחוד ברכה קדושה הם כנגד אל אלוהים הוי"ה, שהם חסד גבורה והשילוב ביניהם, שהם מאירים בדיבור את אור האמת, ושם יב"ק עצמו משלב בתוכו שם הוי"ה אלוהים.

שמן של נר חנוכה

והנה רביז"ל מדבר על השמן של חנוכה, אף שלא מבאר אלא את עניין האור, ואמנם בסוף המאמר יש תוספת בזה בעניין הריאה ויתבאר בע"ה בשיעור יא, אבל כעת נראה לומר בזה רמז, כי השמן מתוק והזיתים מרים, כמשז"ל (סנהדרין קח:) שהיונה אמרה לנח, יהיו מזונותי מרורים כזית ולא אצטרך להתפרנס ממך, כלומר כי גם נח שהוא בחינת שבת, בחינת מתנה טובה שיש לי בבית גנזי כמב"פ, הוא עדיין בבחינת פרנסת עוה"ז, אשר שם שולטים הפעולות המשתנות, שהם מרורים כזית, אבל כאשר טוחנים וכותשים את הזיתים ומגלים מה טמון בהם, מתגלית מתיקות השמן, ועוד, כי זיתים הם נפרדים, וכשיש הרבה מאוד מהם, נקראים בלשון המשנה 'פרודים על גבי פרודים' (טהרות פ"ט מ"ט), ואילו השמן הוא דבר אחד, כי כל משקה אחד הוא, בפרט שמן זית שנמשך והולך.

וע"כ, שמ"ן זי"ת (עה"כ) כמניין אח"ד משתנ"ה, אחדות הפשוט כמנין שמ"ן זי"ת (עה"ת).

במזמור שיר ליום השבת, שבו מתגלה אחדות הפשוט.
 תורה, כי הרי מבואר מתוך הדברים שכח נר דחנוכה, וגם אור השבת, שייכים לאור האמת שבא מכח ההולדה של בנים, או הולדת ההלכות על ידי תומכי אורייתא וכמבואר בסעיף ג.
 ואולי לכן אמרו חז"ל (שבת כא.) הרגיל בנר הויין לו בנים ת"ח או תומכי

שיעור י
סוף המאמר ד"ה ויהי מקץ

גלות וגאולת מצרים

יש לאדם לשום בה' מבטחו, כי כל הפעולות המשתנות, ממנו הן יוצאות, ולא לפנות אל רהבים ושטי כזב, כי דורשי ה' לא יחסרו כל טוב

יסוד המאמר ◊ דורשי ה' לא יחסרו כל טוב ◊ השריגים והפירות ◊ השקר של המרגלים ◊ אשר שם בה' מבטחו ◊ גאולת מצרים ◊ אנגריא בתלמידי חכמים ◊ ואומר לך בדמייך חיי ◊ סוד ה' ליראיו ◊ הפגם בתומכי תורה ◊ שעשוע עוה"ב ◊ נצחוני בני

פתחי שערים

א [מה השייכות בין יציאת יוסף מבור גלותו, שזה פשוטו של מקרא 'ויהי מקץ', לבין הדרש של רביז"ל שהפסוק מרמז על שעשוע עולם הבא שבא על ידי הלכות.

ב [מה שאמר רביז"ל ש'מקץ' רומז על הסוף והקץ, הוא לכאורה רמז רחוק, ולא כפשוטו, [אמנם מה שביאר בפסוק 'שנתיים ימים' שרומז על ההלכות מצד האי בר בי רב, זה נתבאר כבר בשיעור ב].

ג [מה שהביא רביז"ל בסעיף ד בעניין האמת, שגם קיום שקר הוא על ידי אמת, כמו במעשה המרגלים, שהקדימו דבר אמת לפני השקר שלהם, ויש להתבונן למה דבר זה נמצא דווקא במרגלים, ולמה הוסיף רביז"ל דבר זה.

דעה והשכל

יסוד המאמר

הנה סדר המאמר הוא, שמתודה והלכה באה שלימות לדיבור על ידי האמת, ומזה נמשכת שמחת שבת לימות החול, וגילוי אחדות בתוך הפעולות המשתנות, וזה עניין שעשוע עוה"ב, והמתבונן יראה שהכל עניין אחד [ורוב הדברים כבר נתבאר בס"ד וכאן נבאר עוד], ויסוד הדבר הוא

גילוי האחדות של השי"ת, שזו היא הדעת שיתגלה לעתיד, ואז תהיה התודה שלימה, כי יהיה כולו הטוב והמטיב, ואת זה אנו מכריזים בשמירת השבת, ולאפוקי ממה שנראה בעולם, כאילו שההשתדלות, שזה העסק של ימות החול בפעולות משתנות של פרנסה ורפואה ועוד, מועילה ומנהגת את העולם, שמי שהולך אחר טעות זו

שזה עניין הממון שנותנים תומכי אורייתא לת"ח, ועתה הם חוזרים ומקבלים את ההשפעה, וביאור הדבר כי לפי מראית העיניים נראה שהעשירות וההשפעה של לומדי התורה ודורשי ה', באה מהעשירים, אבל באמת זה להיפך, שהעשירים הם רק כותלי בית המדרש, אבל דורשי ה' לא יחסרו כל טוב, אלא שאין העולם מכיר בזה ופונים אל העשירים (כמב"פ בד"ה כותלי ביהמ"ד), אבל כשמכירים בזה שכל השפעת תומכי התורה באה רק מה' ומדורשי ה', זהו העניין שחוזרת ההשפעה אל הרגליים על ידי הלב מבין, וחוזר ונתמלא החיסרון של העשירים בזכות התלמידי חכמים, והכרה וידיעה זו שכל השפע מאתו, ולא מפעולות המשתנות, זהו גילוי אחדות פשוט בפעולות המשתנות.

ויש עוד דבר בעניין הדמים שחוזרים מהלב מבין אל כל שבילי הגוף, כי הלב מבין את האחדות הפשוטה, שלא מובן בשכל האנושי כמבואר בסעיף ו, ואילו שבילי הגוף והדמים אשר בהם, הם בחינת הפעולות המשתנות, כמבואר בליקו"ה (פריק ושעינה ה"ד אות י'), וזה משום שדמים זה בחינת דינים והסתרת פני ה', ושבילי הדמים הם רבים כמו שס"ה גידים, לעומת הלב שהוא אחד.

השריגים והפירות

וממילא נמצא, שהקלקול והחטא המוזכרים במהלך המאמר, כאשר עושה אנגריא בתלמידי חכמים,

נופל לעצבון ידיים והיפך השמחה, ולא רואה כי טוב ה', ואינו יכול להודות, וזה עצמו גילוי האמת של הדיבור, כי העולם מתנהג בדבר ה' שבו נברא, וכששומעים את האמת בדיבור זה, מבינים כי הכל מאתו, וכשלא שומעים את האמת, אלא את הפעולות המשתנות, זה נחשב שהדיבור הוא לשון עלגים.

וזה גם עניין הלכה, כי 'הלכה' היא מסקנת הסוגיא, אבל הסוגיא עצמה היא רחבה בהרבה פרטים משתנים, כמו כן יש בעולם הרבה פעולות משתנות, אבל גילוי האחדות היא ההלכה היוצאת למסקנא מכל הבריאה, ומזה בא אדם לתודה, להודות על הכל, גם מה שהיה נראה כרע, כי אם הכל מאתו, הרי הכל טוב, כי טוב ה' לעולם חסדו, וזה יהיה שעשוע עולם הבא כי אז נשיג ונדע את יחודו ואת טובו, ומזה נבוא אל התודה השלימה.

וע"ב, על ידי תודה מועטת לפי ערך עולם הזה, ולימוד הלכה לפי ערך עולם הזה, מעוררים את כל הבחינות הללו.

דורשי ה' לא יחסרו כל טוב

וזה בחינת תהלוכות הדמים שחוזרים ללכת בשבילי כל הגוף אחרי הצרה, וגם חוזרים אל הרגליים אחרי הלידה, כי בעת צרה ולידה עולים הדמים מהרגליים שמצטננים, אל הלב ואל מקום הלידה, ואחרי הישועה חוזרים הדמים אל מקומם,

נמצאת בכותלי בית המדרש, ולא אצל דורשי ה' עצמם, וזה שקר, והאמת היא שהתורה זבת חלב ודבש.

ועצם הדבר שהשקר מתקיים על ידי אמת, זה עצמו הבחינה שהעשירות מתקיימת מכח התורה אשר היא 'אמת' כמבואר בפנים 'תורת אמת היתה בפיהו'.

אשר שם בה' מבטחו

ומזה נבוא לבאר את הכתוב 'ויהי מקץ שנתיים ימים' שבו רמז רביז"ל את

כל המאמר, ולבאר מה שייך עניין המאמר לפשוטו של מקרא, אכן הביאור הוא ע"פ מה שידוע מדברי חז"ל, שהטעם שישב יוסף עוד שנתיים ימים בבית האסורים היה, משום שבטח על שר המשקים וביקש מאתו שיזכירונו לפני פרעה, ולפי גודל דרגתו נענש, ואמרו עליו את הכתוב 'אשרי הגבר אשר שם בה' מבטחו, ולא פנה אל רהבים ושטי כזב' (רש"י סוף פרשת וישב), והרי זה ממש הפגם המדובר במאמר זה, כשאדם פונה לריבוי השתדלות, ובזה מקלקל את ה'אמת' שבדיבור, ומעורר את ה'כזב' [לא איש אל ויכזב], כי פנה אל רהבים ושטי כזב, ולא בחינם היה זה 'שר המשקים' שעליו בטח יוסף, אלא כי הרי ה'שריגים', שרמז בו רביז"ל את ה'שרי גאים', הם אותם שריגים שראה שר המשקים בחלומו, ולפי פשוטו של מקרא הם רומזים עליו, שהיה משקה לפרעה, וממילא עליו נאמר גם הדרש של חז"ל, שהוא היה העשיר קרוב למלכות' שעליו בטח יוסף, וע"כ נענש

שזה גופא החטא שאדם פונה אל הפעולות משתנות, וזהו גם החטא המבו"פ שאדם פונה ומאמין בהשתדלות אצל העשירים, כמ"ש 'ואוהבי עשיר רבים' כמבו"פ, 'רבים' ממש, דהיינו היפך האחדות הפשוטה, וע"כ קרא לדיבור של עשירים קרובים למלכות בשם שריגים, שהם 'שרי גאים' כמשז"ל, דהיינו הגאווה שמנתקת את האדם מהשורש שממנו מקבל את השפע, וזה גופא רמזו ברגליים, 'רגל גאווה' (תהלים לו יב), וע"כ 'חלה את רגליו'.

ובותלי בית המדרש, שנראים עיקר ואינם אלא טפל, הרי הם ממש כמו שריגי גפן, שנראה כאילו שהאשכולות גדלים ביניקה מהשריגים, וא"כ השריגים הם העיקר, אבל באמת שהשריגים טפלים אל האשכולות, ולא באו אלא לצורכן.

השקר של המרגלים

ובזה יש לפרש מה שהביא רביז"ל בסעיף ד בעניין האמת, שגם קיום שקר הוא על ידי אמת, כמו במעשה המרגלים, שהקדימו דבר אמת לפני השקר שלהם, ויש להתבונן למה דבר זה נמצא דווקא במרגלים, אכן הנה מבואר בזה"ק (שלה קס). שכל מעשה המרגלים מרמז על עבודת ה', שהיצר מקטרג בלבו של אדם, שאי אפשר ללמוד תורה אלא מי שהוא עשיר, כי אין בתורה חיים וממון עיי"ש, נמצא שהשקר של המרגלים שהוציאו שם רע על ארץ ישראל, הוא גם אותו שם רע שמוציאים על התורה, לומר שהעשירות

לחושך' (ב"ר תחלת פרשת מקץ), רומז גם על יציאת ישראל מהיותם עבדים במצרים, שגם הם יצאו מאפילה לאורה, כי כל ישראל נקראים על שם יוסף, כמ"ש רש"י על פסוק 'נוהג כצאן יוסף' (תהלים פ ב), ויתכן שזה גופא טעם כל מה שנעשה עם יוסף, שנמכר לעבד, וירד לבור, עד שיצא לחפשי, להראות לישראל מה שעתיד להיות עמהם במצרים, כי מעשה אבות סימן לבנים, וא"כ מובן יותר הרמז בפסוק 'ויהי מקץ' על עניין ההלכה, כי מבואר במאמר זה על פסוק 'לא איש דברים אנכי', שבזמן גלות מצרים היה הדיבור בגלות, ומובן מזה, שאז נתקלקל כל המהלך המבואר בפנים, וביאור הדבר, כי כל זמן הגלות שלא רואים את הנהגת ה' האמיתית אשר מאחורי הפרגוד הוא כבר מכין את הגאולה, הרי זה זמן שאין שלימות בדיבור, ושומעים רק לשון עלגים, ובאמת כי דווקא משום שלא מבינים מה התכלית של הגלות, ע"כ היא נחשבת לגלות (כמבואר בח"א תורה רנ), אבל כאשר קץ שם לחושך, והגיע הזמן לצאת מהגלות, אז נתעורר עניין התודה והלכה המביאים לידי שלימות הדיבור.

ונראה שגלות הדיבור היתה עד שאמר לו הקב"ה למשה על אהרן 'הוא יהיה לך לפה', כי מבואר בפנים שפסוק זה הוא בחינת האמת שמשלים את הדיבור, ואז נמשך האמת אל הדיבור להשלימה כמב"פ, ועי"ז יכול היה משה ללכת ולגאול את ישראל, [ובשיעור ט נתבאר עוד בעניין פסוק זה].

יוסף לפי דרגתו ב'שנתיים ימים', נמצא ש'שנתיים ימים' הוא תיקון הפגם של מי שפונה אל הרהבים, ואל העשירים, וע"כ אמר רביז"ל שבפסוק זה רמוז עניין ההלכה, שהוא תיקון הרגלין ותיקון פגם האמונה כמו שנתבאר.

ועוד יש בפסוק זה, דוגמא אל עניין התודה השלימה, כשמכירים שגם הרע מביא אל הטוב, שהרי זה ששר המשקים שכחו היה לטובה גמורה, כי הרי אם היה מזכירו מיד לפני פרעה, היה פרעה מוציאו לחפשי, והיה בוודאי חוזר אל אביו לארץ ישראל, ולא היה שום רווח ותכלית מכל המכירה, ולא היו החלומות מתקיימים, ודווקא משום ששכחו, עד שפרעה עצמו היה נצרך לו לצורך פתרון חלומו, ע"כ כשהוציאו פרעה מן הבור, עשאו משנה למלך, וכלכל את מצרים, ומזה בא שירדו אליו אחיו וכל בית אביו, ונתקיימו החלומות, וירדו ישראל לכור הברזל למצרים, וזכו לקבל את התורה.

נמצא שהפסוק 'ויהי מקץ' רומז על תודה מעין עולם הבא, שיתגלה הטוב שברע, ויהיה כולו הטוב והמטיב, וע"כ אמר רביז"ל ש'מקץ' רומז על הסוף והקץ.

גאולת מצרים

ועתה נבאר יותר, כי פסוק זה שמדבר על יציאת יוסף מהבור ומהיותו עבד במצרים, ונתקיים בו 'קץ שם

אנגריא בתלמידי חכמים

ונראה עוד, דכמו שיוסף היה בבית האסורים עוד שנתיים, עקב זה שפנה אל רהבים, כמו כן גם גלות מצרים היתה מחמת זה, כי הנה בסוף ס"ג מביא רביז"ל, שאסא חלה את רגליו על שעשה אנגריא בת"ח, וביאור הדבר, כי עוון זה הוא בחינה של פגם הרגליים, כאשר השתמש אסא בתלמידי חכמים לעבודתו, שזה מראה שסבר שהעבודה וההשתדלות מועילים יותר מבית המדרש, וכאילו שהשפע בא מההשתדלות ולא מבית המדרש, והנה יש בגמ' (נדרים לב.) לשון כזו גם על אברהם אבינו, ואמרו שם 'מפני מה נענש אברהם שנשתעבדו בניו במצרים, משום שעשה אנגריא בתלמידי חכמים', דהיינו בחניכיו ילידי ביתו ע"כ, וצ"ב למה אברהם נענש בגלות מצרים, ואסא נענש בחולי הרגליים, אלא בוודאי ששניהם עניין אחד, וזה כמו שנתבאר שגלות מצרים היתה לתקן פגם הרגליים.

ואומר לך בדמייך חיי

והנה מבואר בפסוקים (יחזקאל טז) שגאולת מצרים היתה לידת כלל ישראל, ושם נאמר הכתוב 'ואומר לך בדמייך חיי' שאנו אומרים בהגדה של פסח, וביאר האריז"ל (שעה"כ פסח דרוש א, ודרוש ט) שזה מרמז על מה שנעשה עם הילד אחרי הלידה, שצריך שיתפשט דמו בתוכו (ע"י שבת קלד.), ובכתבים (שם) מבואר באריכות שבגלות מצרים היו שופכים דם ישראל, משום שהיו ישראל אז בבחינה של שפיכות דם, כי עדיין לא

נתפשט דמם בתוכם, ולא זכו להארת המוחין, עד גאולת מצרים שאמר השי"ת 'בדמייך חיי', ונראה שזה העניין שרביז"ל מבאר בפנים בעניין חזרת הדמים אחרי הלידה, שהוא תיקון הגלות, ותיקון פגם הרגליים, וגילוי האמת כדיבור, וגילוי האחדות בפעולות המשתנות, שזה גופא עניין הגאולה, ככל מה שנתבאר.

ואכן, מה שהביא רביז"ל שירכותיה של היולדת מצטננות ביציאת הדמים מהם, זה דבר שלמדו חז"ל (סוטה י.) מהפסוק שנאמר בגלות מצרים 'וראיתן על האבנים' שירכותיה מצטננות כאבנים, ולמה נאמר דבר זה דווקא שם, אלא כי שורש העניין הזה נתגלה שם במצרים, אשר שם היה פגם בשורש עניין זה ברוחניות, והמשך הפסוק הוא 'וראיתן על האבנים, אם בן הוא והמיתן אותו', כלומר להמית את בחינת 'בן' שהוא בחינת שבת כמבואר בפנים, זה תלוי אם הרגליים מצטננות, או שמתמלאות בבחינת 'אור הלבנה כאור החמה'.

סוד ה' ליראיו

והנה אמרו בגמ' (סנהדרין מח.) שבנו של רב נחמן שאל את ר"ג מהו חולי זה שחלה אסא ברגליו, ענה לו כמחט בבשר החי, והקשו מנא ליה הא, ותירצו דחש ביה, אי נמי מרבו למד זה, אי נמי 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם', וצ"ב אם זכה רב נחמן לסוד ה' ליראיו, למה גילו לו רזי היסורים, ויותר היה ראוי שבמקום זה יהיו מגלים לו רזי תורה.

לו, כי יעקב הוא זה שקראו ה' אל' כמבואר בפנים, ומה שנעשה אצלו נעשה בשורש הבריאה, ואכן פגם שרו של עשיו בתומכי אורייתא, כידוע מ"ש בזה"ק (וישלה קעא.), ובזה יובן מ"ש בסעיף ש'אמת ליעקב' מתגלה רק אחרי שהדמים חוזרים לסדרם, כי לפני כן, הרי אנשי דמים ישנאו תם' ולא סובלים את האמת, ונראה ברור ש'אנשי דמים ישנאו תם', הוא עשיו האדמוני ששונא את יעקב התם, ולכאורה מה השייכות של עשיו לפגם הרגליים, אלא כי עשיו פגם בבחינת 'הלכות' בנגעו בכף ירך יעקב, וממילא לא היה אפשר לגלות את האמת בדיבור.

אבל בסוף בא יעקב שלם, שנתרפא מצליעתו (שבת לג.), על ידי השמש שזרחה לו לרפאותו (חולין צא:), הוא השמש של מילוי החיסרון, כשנעשה אור הלבנה כאורה החמה, כמב"פ.

שעשוע עוה"ב

ויציאת מצרים היא סימן לגאולה העתידה, ככתוב 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' וכמו שאומרים 'הן גאלתי אתכם אחרית כראשית', וממילא מובן, שתכלית הבריאה וגאולה העתידה, תהיה גם כן בבחינה זו של גילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, וע"כ התחיל את המאמר שזה יהיה שעשוע עולם הבא, היינו אחרי הגאולה, והביא בס"ג את הכתוב 'והיה אור הלבנה כאור החמה', שגם זה נאמר

אכן לפי מה שביאר רביז"ל נמצא, שחולי הרגליים, הוא סוד כל הבריאה, והוא שורש כל החסרונות שבעולם הזה, עד שיתמלא החיסרון ויחזרו הדמים להיבלע בגוף כנסת ישראל, וע"כ דווקא רב נחמן הוא זה שנתגלה לו סוד זה, כי מבואר להלן בסעיף ו, שהתיקון של המאמר הוא בפסוק 'זה ינחמינו ממצעשינו ומעצבון ידינו', וידוע מ"ש בשיש"ק (החדש ח"ג סי' תרפג) שרביז"ל בזה רמז על עצמו ששמו 'נחמן', וידוע מ"ש בשיהר"ן (סי' ריב) שרביז"ל רמז על עצמו את הגמ' 'הלכתא כרב נחמן בדיני', וא"כ נמצא שהאמורא רב נחמן, יש לו שייכות להפסוק 'זה ינחמינו', וע"כ דווקא אליו גילו את סוד החולי של צינון הרגליים, כדי שיתקן, וזה כמו שהעולם באים אל החכם והדמים באים אל הלב לבקש עצה כמבואר בס"ב.

הפגם בתומכי תורה

ונשוב לעניין הגלות והגאולה, כי אכן גאולת מצרים היתה בזכות יוסף, שכן משמע בזה שלקח משה את עצמות יוסף עמו ממש, בבואו לגאול את ישראל, וגם הסימן לגאולה נמסר מפי יוסף, וע"כ הפסוק 'ויהי מקץ', שיצא יוסף, הוא שורש מה שיצאו ישראל.

והנה יוסף הוא שטנו של עשיו (רש"י פרשת ויצא), ועשיו הוא זה שנגע בכף ירך יעקב, היינו שעורר את פגם הרגליים אצל יעקב שבזה עורר פגם הרגליים בכללות העולם, ובהליכות עולם

ובגמ' (ב"מ נט:) מבואר שאלוהו אמר להם שהקב"ה מחייך ואומר 'נצחוני בני', והקשו התוס' שם, שהרי בגמ' (ע"ז ג:) אמרו שאין שחוק לפני הקב"ה בעוה"ז, ותירצו שכאן לא היה שחוק אלא בדיחותא בעלמא, אכן לדברי רביז"ל כאן מיושב בלאו הכי, כי גם כאן היה גילוי מעין עולם הבא, כי נתגלה הבחינה של אחדות פשוט מהפעולות משתנות, שזה ממשיך שמחה, מבחינת 'אז ימלא שחוק פינור', וע"כ בכל עת שמתגלה גילוי זה, הקב"ה שוחק ואומר 'נצחוני בני'.

והכל תלוי בגילוי האמת ליעקב, כי זה מה שהביא את גאולת מצרים, וזה מה שיביא את הגאולה העתידה ויום שכולו שבת ומנוחה, ונראה שעל כן מבואר בגמ' (תענית ה:) יעקב לא מת, ודרשו דבר זה מפסוק הנאמר על הגאולה 'אל תירא יעקב, כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים' מקיש זרעו לו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, וידוע כי יעקב ל"א מ"ת, כאותיות אמ"ת ליעקב, ועניין יעקב לא מת הוא, שגם מה שנראה כמיתה, שחנטוהו וקברוהו, אין זה אלא מהשקר של הבריאה, אבל בהתגלות האמת ליעקב, יראו עין בעין כי יעקב לא מת, לא הוא ולא זרעו.

לגבי לעתיד, ואמרו בגמ' (פסחים ג.) 'ביום ההוא יהיה ה' אחד' שיברכו על הכל הטוב והמטיב, דהיינו גילוי האחדות, וגילוי הטוב, כשתבוא התורה האמיתית.

נצחוני בני

והמבשר לגאולה הוא אליהו ככתוב (מלאכי ג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה'', ואכן דווקא אליהו מגלה ומבשר דבר זה, וע"כ אליהו כמניין ב"ן, שהוא בחינת שבת כמבואר בפנים בס"ה, וכמו שבעניין התודה, יש גם היום קצת מעין עולם הבא, כמו כן מצינו שאלוהו כבר נתגלה לבשר על זה שיש גילוי האחדות, והוא מה שהביא רביז"ל בפנים, שאחרי המעשה של תנורו של עכנאי, שאלו את אליהו מה עושה הקב"ה, ענה להם שהוא אומר 'נצחוני בני', היינו בחינת 'בן' כמבואר בפנים, וכיוון שאלוהו הוא זה שמכריז את גילוי האחדות, ומודיע שכל העשירים אינם אלא כותלי בית המדרש, אבל העיקר הוא הצדיקים והת"ח שמהם בא כל השפע, כי דורשי הוי"ה לא יחסרו כל טוב, ע"כ מה נחמד הדבר, כי סופי תיבות של פסוק זה, הוא אליהו.

שיעור יא
סוף המאמר ד"ה ובשעה שהלב

ואשלם ניהומים לו ולאבליו

תלמידי הצדיק מצפים לישועתו שיתרפא רפואה גשמית, אולם הצדיק עצמו מצפה לגילוי של הטוב בתוך הרע והאחדות בתוך הפעולות המשתנות, ודאגת התלמידים מעיקה עליו בנוסף לדאגתו, אולם השי"ת מאיר עיני שניהם ומשלם ניהומים לשניהם, שבתחילה באה אתחלתא דגאולה, ומתגלה האור שבתוך החושך, ולבסוף באה גאולה שלימה

יום ים ידרושון ◊ ערב שבת ושבת ◊ רב ותלמידים ◊ שתי הדאגות ◊ אמת ליעקב ◊ חבוש ה' שבר עמו ◊ הדאגה הכפולה ◊ ואשלם ניהומים לו ולאבליו ◊ השכינה מקוננת על ישראל ◊ למה מיאן משה לגאול את ישראל ◊ הלב והריאה ◊ רפואות הפוכות זו מזו ◊ ביאור עניין השמן והאור ◊ אתחלתא דגאולה וגאולה שלימה ◊ אחדות פשוט בתוך הפעולות המשתנות ◊ ביאור סוף המאמר ◊ ארפא משובתם ◊ קרבן תודה על רפואת רביז"ל

פתחי שערים

[א] למה המתין מלבאר צרת הריאה עד לבסוף, ולא מיד בסעיף ב כשדיבר על צרת הלב.

[ב] מבואר בפנים שמהריאה באה הליחה ה'לבנה', ומה הוסיף בזה שהליחה היא לבנה, והרי היה יכול לומר בקצרה, שזה מלחלח את הגוף.

[ג] למה השמן היא רפואה להריאה, והרי השמן הוא אור האמת כמבואר לפני כן במאמר, ואור האמת בא רק אחרי שיוצאים מהצרה.

[ד] עוד צ"ב מ"ש בעניין חנוכה, שהשמן הוא בחינת אור האמת ומביא על זה פסוקים שמדברים באור ולא בשמן 'שלח אורך ואמיתך' 'תומיך ואוריך', ולכאורה השמן והאור הם שני עניינים.

[ה] ועוד יש לשאול במ"ש בסעיף ב בעניין הלב, שבשעת צרה יש ללב דאגה כפולה, כי לא די שדואג בעצמו ומבין מרת נפשו, עוד זאת עתה שוטפים הדמים מכל הגוף לבקש ממנו עצה וישועה, וצ"ב שהרי אלו שתי בחינות שונות שיש בלב, כי הדמים שוטפים על האבר הגשמי של הלב, ואילו הלב שמבין את הדאגה, הכוונה היא אל הנפש השורה על הלב, וא"כ אין כאן דוחק וצרה כפולים.

[ו] ובכלל צ"ב, מה ראה רביז"ל לפרש דבר זה, שיש ללב דאגה כפולה, ושהוא בצרה גדולה מאוד, מזה שבאים אליו הדמים, בנוסף על דאגתו שלו.

ז] ומזה שמשווה את הלב לחכם שבאים אליו לקבל עצה, משמע שגם אצל החכם יש בחינה זו שמרגיש דוחק גדול מזה שהעם מבקשים ממנו עצה, וצ"ב למה זה דוחק עליו, והרי אינו כמו ללב שהדמים שוטפים עליו ממש.

ח] והנה מאמר זה נאמר כקרוב תודה על שחזר רביז"ל מעסק הרפואה בלעמבערג (כמבואר בחיי מוהר"ן סי' עט, קכד), ויש להתבונן שהרי רביז"ל היה חולה על הריאה, ומבואר במאמר, שחולי הריאה בא, על ידי שהלב מתאמץ לנענע הדמים מעליו, ויש להבין מה הכוונה בקשר לרביז"ל.

ט] ומה החידוש בכל העניין שמבאר שיש רבים שמתאבלים עם הצדיק, וזוכים לשמוח בישועתו, הרי זה דבר פשוט לגמרי.

י] ולמה אמר שהשכינה מקוננת על צרת הצדיק מקל וחומר מדמן של רשעים, וכי בלי הקל וחומר לא היינו מבינים זאת מסברא פשוטה, שהשכינה מתאבלת על צרת הצדיק.

יא] ובסעיף ד יש לשאול, במ"ש ע"פ 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם', שע"י הלכות זוכים לאמת, ולמה א"כ לא זכה אברהם עצמו אל האמת, אלא רק יעקב שבא אחרי יצחק.

יב] ובסוף המאמר הביא רביז"ל את הפסוק 'ואותי יום יום ידרושון', שיום אחד בשנה חשוב שנה וזה בחינת הלכות, ולכאורה צ"ב לפי דרשה זו, למה בפסוק נאמר פעמיים יום.

דעה והשכל

שבו ברא העולם כמו שהביא בפנים 'אל אלוהים הוי"ה דיבר', זה שורש הנפרדים והפעולות המשתנות, והדיבור הוא אכן מקום הריבוי והפירוד, כי בשעה שמדבר, צריך אדם לתת רווח בין הדבקים דווקא, וכל אות עומדת בפני עצמה.

יום יום ידרושון

והנה בפשטות מתבאר במאמר, שהישועה היא כשיוצאים מהצרה כמבואר בס"ב, ובאים אל האחדות והשמחה של שבת כמבואר בס"ה.

הנה כבר נתבאר בס"ד בשיעורים קודמים, שכלל המאמר הוא עניין התודה על יציאה מהצרה, וזה גופא עניין גילוי האחדות מתוך הפעולות המשתנות, כי במקום שמתגלה אחדות ה', מתגלה שכולו הטוב והמטיב כמ"ש בגמ' (פסחים נ.) ע"פ 'ביום ההוא יהיה ה' אחד', משא"כ במקום הפעולות המשתנות, שם יש ימין ושמאל, טוב ורע, וכמו כן עניין אור האמת שמאיר בדיבור הוא ג"כ עניין זה, כי האמת הוא האחדות, כי הוי"ה אלוהים אמת, ואילו הדיבור של השי"ת,

בכל זה הוא, משום שהפעולות המשתנות מגלות עומק נוסף בתוקף אחדות ה', שאפילו במקום שהיה נראה כשינוי, גם שם זה רק אחדותו יתברך.

ולבן הוסיף רביז"ל בסעיף ד, שהמרגלים הכניסו אמת בתוך השקר כדי לקיימו, וזה כמו שעתיד להתגלות, שהקב"ה שחותרו אמת, אין עוד מלבדו, גם בתוך השקר.

ערב שבת ושבת

וע"כ עיקר כבוד ועונג שבת, שעיקרם על ידי אכילה (עי' תורה רעז), הוא על ידי ימות החול דווקא, כי מי שלא טרח בערב שבת מה יאכל בשבת (ע"ז ג.), וזה מורה שכל העומק והיופי וכבוד והעונג של אור האחדות בא דווקא על ידי ימות החול, וזה משום שהתכלית הוא לגלות, שגם ימות החול הם חלק מבחינת שבת.

וזה גם עניין עולם הבא ועולם הזה, כי שבת מעין עולם הבא (ברכות נז:), וימות החול מעין עולם הזה (סנהדרין צז:), והרי הבחינה של עולם הבא, כבר היתה קיימת לפני הבריאה, אלא שרצה השי"ת לחדש דבר באותו גילוי ואור של עולם הבא, וע"כ יצר את העולם הזה, וע"ז נאמר 'אל אלוהים הוי"ה דיבר ויקרא ארץ', כדי שיהיה העולם העליון יוצא ובא מתוך עולם הזה, וע"כ נקרא 'עולם הבא' שיוצא ובא ומתוך עוה"ז, וזה גופא יהיה הגילוי והשעשוע של עולם הבא, לגלות שגם העולם הזה, הוא בחינה של עולם הבא, והיה אור הלבנה כאור החמה,

אבל באמת כשמתבוננים במאמר נראה, שהתכלית הוא שיתחברו שני ההפכים, המילוי והחיסרון, ולא שתתבטל הלבנה, אלא שיהיה אור הלבנה כאור החמה, ובסוף המאמר הביא רביז"ל את הפסוק 'ואותי יום יום ידרושון', שיום אחד בשנה חשוב שנה וזה בחינת הלכות, ובגמ' שם (חגיגה ה:) אמרו על זה 'ואותי יום יום ידרושון ודעת דרכי יחפצון', וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו, אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה' ע"כ, ומשמע שבכלל הדרשה יש גם הוראה, שבלילה ובחושך דורשים את ה', כמו ביום ששולט אור החמה, ועיי"ש במהרש"א, ואכן יו"ם יו"ם כמניין הוי"ה אלהי"ם, שעל זה נאמר במזמור לתודה, 'דעו כי הוי"ה הוא אלהים', ומבאר רביז"ל שהכוונה היא לגילוי האחדות מתוך הפעולות המשתנות, שהוא המילוי בתוך החיסרון.

ועומק הדבר הוא, שיתגלה שגם החיסרון עצמו הוא מילוי וגם הלבנה היא בחינת חמה, כי הרי רביז"ל מבאר בפנים שהתכלית היא שיתגלה שגם הפעולות משתנות הם אחדות פשוט, וגם מבאר שהתכלית הוא להמשיך את השבת לתוך ששת ימות החול, וע"כ חנוכה רומזת לשניהם יחד, וזה גם מתבאר בעניין 'הולדה' שהיא היציאה מהצרה כמבואר בס"ג, והרי הולדה נעשית דווקא מאחדות החמה והלבנה שהם כנגד איש ואשה (כמבואר בדרכי משה או"ח ס"ו תכו), והביאור

אח"ד, דאגה של אחדות ה', כי הוא דואג שתתגלה האחדות והטוב והאור בתוך הצרה והחושך.

אמת ליעקב

ובזה מתיישב מ"ש בסעיף ד ע"פ 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם', שע"י הלכות שהם בחינת 'חסד לאברהם' זוכים לאמת, ויש להתפלא, למה א"כ לא זכה אברהם אבינו עצמו אל אור האמת, אלא רק יעקב שבא אחרי יצחק.

אלא שהם הם הדברים, שיש ישועה של חסד, שהיא הישועה הגלויה, אבל גילוי אור האמת בדיבור, שהוא גילוי אחדות פשוט בתוך הפעולות המשתנות, זה עניין אחר, לגלות את הישועה בתוך הצרה, וגילוי דבר זה בא רק אצל יעקב, שבא אחרי יצחק שהוא שורש מידת הדין וגבורה, כי יעקב מחבר כח אברהם ויצחק, והוא יושב אוהלים של אברהם ויצחק, וע"כ יש בכוחו לגלות שגם יצחק זה בן אברהם, וגם החושך תולדות האור, וזו היא מדריגת 'אמת ליעקב'.

חבוש ה' שבר עמו

ובמו כן כאשר הרב חולה, וצריך רפואה, הנה לא דומה הרפואה שהרב ממתין לה להרפואה שהתלמידים ממתנים לה, כי הם ממתנים לרפואת הגוף, וישועה בתוך הפעולות המשתנות, והרב ממתין לגילוי האור ורפואת כל העולם והפיכת אור הלבנה לאור החמה, ככתוב באותו פסוק: 'וְהָיָה אֹרֶן הַלְבָנָה

כי יתגלה שגם ההסתר פנים היה רק אופן מסויים של הארת פנים, וזה עיקר עבודת ה'תודה', להודות על כל המצבים.

רב ותלמידים

והרי זה כמו עניין רב ותלמידים, שאף שהרב הוא בחינת השלימות והאור, והתלמידים הם רק כלים לקבל, אבל 'מתלמידי יותר מכולם', ועל ידיהם מתגלה עומק נוסף בחכמת הרב, ואכן הרב הוא עצמו בחינת השמש (כמבואר בתורה ו, ותורה קנן ועוד), ובחינת שבת (כידוע שהצדיק בחינת שבת), והתלמידים הם בחינת הירח וימות החול, אבל גם הם נצרכים גם לרב, כי הם 'כותלי ביהמ"ד' כדברי רביז"ל בעניין 'תנורו של עכנאי'.

שתי דאגות

וביזוין שנתבאר, שהרב הוא הבחינה של החמה ואור האחדות, והתלמידים הם הבחינה של הלבנה והפעולות המשתנות, ממילא נמצא, שבעת צרה יש לעם שתי דאגות נפרדות, כי התלמידים דואגים שתבוא ישועה גלויה, כי הם נמצאים במדריגת הפעולות המשתנות, אשר גם שם יש ימין כמו שיש שם שמאל, אבל הימין אשר שם, נמצא בנפרד מהשמאל, ובקצה השני, ובהיפך מהשמאל, וע"כ כדי לבוא אל הימין צריך לצאת מהשמאל, כלומר לצאת מהצרה ולבוא אל הישועה, לא כן אצל הצדיק, שהוא יש לו דאגה אחרת, דאג"ה כמניין

שהרי כפל זה, יש בו חיבור של שתי
בחינות שונות שיש בלב, כי הדמים
שוטפים על האבר הגשמי של הלב, ואילו
הלב שמבין את הדאגה, היינו הנפש
השורה על הלב, וא"כ אין כאן דוחק
כפול, ובכלל צ"ב, מה ראה רביז"ל לפרש
דבר זה, שיש ללב דאגה כפולה, ושהוא
בצרה גדולה מאוד מזה שבאים אליו
הדמים, בנוסף על דאגתו שלו, מה אנו
צריכים לידיעה זו.

אכן הנה מבואר בס"ב, שהלב הוא כמו
החכם, והדמים הם כמו העם הבאים
אליו, וממילא מובן שמדובר בשתי דאגות
שונות על שתי צרות שונות, צרה גשמיית
וצרה רחניית, וזה גופא העניין שבא
לבאר, כי הלב מבין יותר מכולם את
הצרה, כלומר שמבין את הצרה באופן
אחר, והוא מצפה לגילוי האור בתוך
החושך, כי לב יודע מרת נפשו, היינו
הצרה הרוחנית של הנפש, וע"כ מר"ת
כמניין שמ"ש, כי דאגת השמש היא,
שיתפשט אורו גם על פני אור הלבנה,
וע"כ קשה לו מאוד כאשר הדמים באים
אליו עם דאגה אחרת לגמרי, ומבלבלים
אותו עם זה שהם רוצים רפואה גשמיית
וישועה גלויה.

ובלל הדבר, שהצרה של הלב והצרה של
הגוף הן שתי צרות נפרדות, כי
צרת הגוף כצרת העם, שרוצים לגלות את
האור להביא את הישועה, ולצאת
מהחושך, אבל צרת הלב, היא כצרת
החכם, שרוצה לגלות את האור שבחושך.

כָּאוֹר הַחֲמָה וְאוֹר הַחֲמָה יְהִיָּה שְׂבַעְתִּים
כָּאוֹר שְׂבַעַת הַיָּמִים בְּיוֹם חֶבֶשׁ יְהוּה אֶת
שְׂבַר עֲמוֹ וּמַחֲץ מִפְּתוֹ יִרְפָּא (ישעיה ל
כו), ואמרו חז"ל (ב"ר י ד) על זה
שהשי"ת עתיד לרפאות מחץ מכתו של
עולם, וזה כולל את מ"ש (קה"ר א ד)
"מִחֲצָתִי וְאֲנִי אֲרַפָּא, הַפִּיתִי, אֵין פְּתִיב
כָּאן, אֶלָּא מִחֲצָתִי, מִחֲצִיָּה שְׁעָשִׂיתִי בֵּין
הָעֲלִיּוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים, שְׂהָעֲלִיּוֹנִים קְיָמִין
וְהַתַּחְתּוֹנִים מְתִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֶבֶל
לְעֵתִיד לָבוֹא אֵין מִיתָה כָּל עָקָר, שְׁנַאֲמַר
(ישעיה כה, ח) 'בְּלַע הַמּוֹת לְנִצְח'. אָמַר
רַבִּי אֲבָא אֵף אוֹתָהּ מִחֲצִיָּה אֲנִי חוֹזֵר
וּמְרַפָּא אוֹתָהּ, מִחֲצָתִי, מִחֲצִיָּה אֲנִי
אֲרַפָּא, הַרִי שֶׁהִרְפוּאָה הִיא זֶה גּוֹפֵא
שִׁיָּהִי אֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחֲמָה, וּבִילַע
הַמוּוֹת לְנִצְח, וְכֵל זְמַן שֶׁהַלְּבָנָה בְּחִסְרוֹן,
הַרִי זֶה מַחְלָה, וְלִרְפוּאָה זֶה הִרְבַּ מַצְפָּה.

וזה באמת הבחינה של זה ינחמינו
ממעשינו ומעצבון ידינו' המבואר
בסעיף ה, שהיא הנחמה מקללת אדם
הראשון בעקבות החטא, שזה כולל את
הקללה של המיתה, ושם בסעיף ה-ו
מבואר שנחמה זו היא גילוי אחדות פשוט
בתוך הפעולות המשתנות.

הדאגה הכפולה

וזה ביאור העניין שכתב בסעיף ב, שבעת
צרה יש אצל הלב דוחק כפול, כי
הלב מבין יותר מכולם את הצרה, ועוד
נוסף לזה צרה חדשה, מה שהדמים
דוחקים אותו לקבל עצה וישועה, וצ"ב

ואשלם ניהומים לו ולאבליז

ובזה יובן מ"ש בסוף המאמר, שכאשר הרב בצרה, הרבה נשמות מתאבלים ומקוננים עליו, ואח"כ מתקיים 'וארפאהו ואשלם ניהומים לו ולאבליז', ונמשכת נחמה ושמחה לכולם, וצ"ב טובא, מה החידוש בכל העניין שמבאר שיש רבים שמתאבלים עם הצדיק, וזוכים לשמחה בישועתו, הרי זה דבר פשוט לגמרי.

ולמה אמר שם שגם השכינה מקוננת על צרת הצדיק מק"ו מדמן של רשעים, וכי בלי הקל וחומר לא היינו מבינים זאת מסברא פשוטה, שהשכינה מתאבלת על צרת הצדיק.

אלא כי באמת מדויק בלשונו, שהצדיק עצמו בכלל לא מתאבל ולא מקונן, אלא שהוא בצרה ובדוחק ותו לא, כי באמת הוא מבין כי טוב ה', ומשיג את האחדות שבתוך הפעולות המשתנות, והוא מצפה לישועה כזו, שיתגלה דבר זה, ויחבוש ה' שבר עמו ומחץ מכתו ירפא, ורק התלמידים והנשמות שהם במדיגת הפעולות המשתנות, הם אלו שמתאבלים עליו, וכשבאה הישועה והרפואה, מגיע לכל אחד מה שצריך, 'ואשלם ניהומים לו ולאבליז', כי הנחמה בבחינת 'זה ינחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו' מתחלקת לכל אחד לפי מדריגתו, כי הצדיק מקבל את הרפואה הפנימית, של גילוי האחדות והטוב שבתוך הצרה, ואח"כ העם מקבלים שמחה מהרפואה הפשוטה של הגוף.

השכינה מקוננת על ישראל

והשכינה, אף שהיא יודעת כי טוב ה' לעולם חסדו, בכל זאת היא מקוננת, ואמנם זה דבר חידוש שהשכינה מקוננת על צרה גשמית, וע"כ הוצרך ללמוד זאת מקל וחומר מזה שהיא מתאבלת על דמן של רשעים שנשפך, כי היא משתתפת עם הגוף של הצדיק שסובל יסורים כמו שמתתפת עם הרשעים, כי אף שהצדיק בנפשו מבין את האור, אבל גופו מתייסר, כמבואר בליקו"מ (ח"א תורה רנ) שיסורי ההרכבה מרגיש גם הוא, אלא שנוחים הם להתקבל, וא"כ על גופו של הצדיק השכינה מתאבלת, בקל וחומר מהרשעים שהשכינה מתאבלת עמם, ואכן השכינה היא בחינת הדיבור, כי דיבור פה היא בחינת המלכות שהיא מדיגת השכינה כנודע (תקו"ז יז.), והיא שורש הפעולות המשתנות.

למה מיאן משה לגאול את ישראל

ובזה יש לבאר את העניין המבואר בסעיף ד, שמביא את הכתוב ש'משה רבינו מיאן ללכת לגאול את ישראל, ואמר להשי"ת 'לא איש דברים אנכי וגו', ומבאר רביז"ל שהכוונה בפסוק היא, שהיה הדיבור בגלות, וע"כ היה חסר למשה בכל ארבעה חלקי הדיבור, וצ"ב מה רצה משה רבינו לומר להשי"ת בזה, דבשלמא לפשוטו של מקרא, בא לומר שאין לו את הכלים לגאול, כי אינו יכול לדבר עמם ועם פרעה, אבל לביאורו של רביז"ל לא מובן למה זה שאין לו

בפנים, ולהבין למה המתין מלבאר צרת הריאה עד לבסוף, ולא מיד בס"ב כשדיבר על צרת הלב, ולמה השמן היא רפואה להריאה, והרי השמן הוא אור האמת כמבואר לפני כן במאמר, ואור האמת הרי בא רק אחרי שיוצאים מהצרה.

ותחילה נבאר מה שלא מפורש בפנים, למה הריאה מנשבת נשיבות גדולות בעת שהלב דופק דפיקות גדולות, ונראה לכאורה בפשטות, שהרי בסעיף ב קרא לזה בשם אחר, שהלב מבקש לנענע את הדמים ממנו, וממילא עושה תנועות לנענע, ותנועות הרי מייבשים, וע"כ הריאה שתפקידה להציל מייבוש על ידי הליחה הלבנה, היא מופקדת גם לקרר על ידי הנשיבות, וקור ולחות הם עניין אחד, להיפך מחום וייבוש שהם עניין אחד, וכמו שגם מפורש בתורה ה תניינא סט"ו שהריאה טבעה קר ולח, וכנראה שזה על ידי האויר שנכנס בריאה ומקרר הגוף, ואף שכאן הביא רק שטבע הריאה זה לחות, אבל היינו הך, [ויעיין לעיל שיעור ד מה שנתבאר בעניין מה שרביז"ל מתאר במאמר זה תיאור מסיים לפעולות הלב והריאה, שלא תמיד עולה בקנה אחד עם מה שאומרים היום].

ועתה נבאר עומק הדבר, הנראה שהלב והריאה הם כנגד הרב והתלמידים, הנפש והגוף, והם כנגד חמה ולבנה, המילוי והחסרון, אור האמת והדיבור, אחדות פשוט ופעולות משתנות.

כי הרי זה מפורש בס"ב שהלב הוא בחינת החכם כי לב מבין, והריאה

שלימות של אור האמת המאיר בדיבור, מונע ממנו לגאלם, וכנראה שבא לומר, דאחרי שמהות גלות מצרים היתה, שהיה הדיבור בגלות כמובא בפנים, ממילא חשב שאינו יכול לגאול, אחרי שגם הוא עצמו אין לו את הדיבור, והגואל ראוי שיהיה מי שאין עליו גזירת הגלות, והוא מעבר לצרה, כי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים (ברכות ה:), אבל השי"ת השיבו על זה 'מי שם פה לאדם', ואכן הפקיד את אהרן להיות למשה לפה (כמובא בפנים בחלקי האמת).

ואמנם עדיין יש להתבונן למה לא היה משה איש דברים, ולמה באמת חסרו לו חלקי הדיבור, אכן אחרי שנתבאר שהרב והתלמיד הם כנגד האמת והדיבור, ממילא יתכן שהיה זה למעלתו, כי מדריגת משה רבינו היא מעבר למדריגת הדיבור, וזה גופא מה שאמר להשי"ת, שאינו יכול לגאלם, כי איננו בדרגא של גלות, והוא כבר רואה את הגאולה בתוך הגלות, ואת האחדות בתוך הפעולות המשתנות, ואיך שייך שיגאלם, ועוד יותר, כי הוא רצה לגאלם בבחינה העליונה, גאולה של גילוי האחדות בתוך הפעולות המשתנות, אבל השי"ת רצה שמשה רבינו יוריד את עצמו אל העם, ויסבול עמהם בתוך מדריגת פעולות המשתנות, עד שתבוא ישועה להם גם בבחינה ההיא.

הלב והריאה

ועתה נבוא בע"ה לבאר על פי כל זה, את עניין הלב והריאה המבואר

רפואות הפוכות זו מזו

וממילא נמצא שאין דומה הצרה של הלב להצרה של הריאה, וזה כמו שנתבאר לעיל שלא דומה צרת הלב לצרת הגוף, כי הריאה היא קיום הגוף, ושניהם צריכים את הלחות, ובהעדר הלחות הם חולים ונמצאים בצרה, ומאידך, הלב לא סובל את ריבוי הלחות והקרירות, כי טבעו חם ויבש, ועוד שכדי להינצל מצרתו ומהדוחק שדוחקים עליו הדמים השוטפים, הוא מנענע את הדמים מעליו בתנועות המייבשים, נמצא שהיובש זה הרפואה שלו, משא"כ הריאה שמתייבשת לצורך אחרים, ומאידך, כל הצרה של הריאה היא בגרמת הלב, כי הצרה של הריאה באה דווקא משום שמקררת את הגוף מייבש התנועות ומהחום והאש שבלב, ואין הכוונה רק מצד שהיא מנשבת ועושה תנועות וממילא מתייבשת, אלא גם מצד שהלב מייבש אותה בחום הלב בזמן שהריאה נלחמת בחום ויובש הלב, נמצא שהריאה והלב הם צרות זה לזה.

ועומק פנימיות הדבר הוא, שהלב רוצה אור האמת ואחדות הפשוט, כמו השמש שאין בה שינוי, שטבעם שווה חום ויובש, והריאה רוצה את מדריגת הפעולות משתנות, שהיא מדריגת החושך והלבנה, שיש בה שינוי בכל עת, וטבעם שווה, קר ולח, וא"כ הם מתנגדים זה לזה, וזה כמו שישועת העם היא צרת החכם, וישועת החכם היא צרת העם, כי החכם רוצה דווקא לגלות את האור שבחושך, ולא רוצה שיבוא אור שמנוגד

היא זו שמגינה על הלב בכנפיה, כמו כותלי ביהמ"ד, ועוד שהרי מפורש בפנים שהריאה היא קיום הגוף, וכבר נתבאר שהלב יודע מרת נפשו, כי הוא בחינת הנפש השורה על הלב, ועוד כי הדיבור יוצא מהריאה כמובן, והדיבור הוא שורש הפעולות המשתנות כמו שנתבאר, ועוד כי מבואר בפנים שמהריאה באה הליחה ה'לבנה', ולכאורה מה הוסיף בזה שהליחה היא לבנה, והרי היה יכול לומר בקצרה, שזה מלחלח את הגוף, אלא שאולי רומז אל בחינת ה'לבנה', שהיא מדריגת החיסרון, וגם עניין הליחה שיש בריאה שמלחלח הגוף, שייך אל הלבנה, כמו שאמר בס"ג שהלבנה טבעה קר, והכוונה שטבעה קר ולח (עי' בפירוש המלבי"ם תהלים קכ"א ו'), וזה דבר ידוע שהלבנה היא שורש המים, וגאות ושפל מי הים תלויים במילוי הלבנה וחסרונה, וממילא היא כמו הריאה שהיא טבע קר ולח (כמבואר בתורה ה תנינא סט"ו).

ובמו שהריאה מקבילה ללבנה, שטבע שניהם קר ולח, כן הלב מקביל לחמה, שטבע השמש חם ויבש כמובן (וכמ"ש גם במלבי"ם שם) וזה כמו הלב שמחמם את הגוף, כמו שהביא רביז"ל (ח"א תורה עח) שלולא כנפי ריאה שמנשבים על הלב, היה הלב שורף את כל הגוף, ובנוסף לזה הלב מייבש את הגוף בדפיקותיו כמבואר כאן, וא"כ הצורך של הריאה ללחלח ולקרר, איננו בשביל הלב אלא בשביל הגוף, כי הלב, אדרבא זה טבעו חם ויבש.

הוא, שהאור יוצא מתוך השמן, כי הרי השמן עצמו כלה אל תוך האש והאור, שזה מורה על הבחינה המיוחדת, שמתגלה שהפעולות המשתנות עצמן, הן בחינה של אחדות פשוט כמבואר בפנים, וזה תוקפו של נס חנוכה כמו שנתבאר לעיל ובשיעורים קודמים, וע"כ תיקנו להדליק את האור בשמן, וממילא מובן שהאור של חנוכה הוא רפואה להלב, ורק השמן עצמו הוא רפואה להריאה.

אתחלתא דגאולה וגאולה שלימה

ועתה נבאר איך באמת באה ישועה ורפואה ונחמה, בין ללב ובין לריאה, בין לשמש ובין לירח, בין לרב ובין לתלמידים, אף שהישועות שלהן שונות זו מזו, וכמו שנתבאר לעיל, שהתלמידים רוצים רפואה גשמית, ואור גלוי כזה שהוא היפך מהחושך, והרב רוצה אור שמתגלה בתוך החושך, וגילוי אחדות שבתוך הפעולות משתנות, וא"כ איך אמר רביז"ל בסוף, שכאשר באה ישועה ורפואה, נמשך שמחה ונחמה לכולם.

אחדות פשוט בתוך הפעולות המשתנות

ואמנם תחילה יש להזכיר, כי עצם המושג שיש אחדות בתוך הפעולות המשתנות, זה גופא מורה שהשי"ת יכול להאיר עיני שני בני אדם שצריכים ישועות הפוכות זו מזו, וזה מהגילויים שלעתיד, כשיתקיים מ"ש 'ביום ההוא יהיה ה' אחד', וכן מבואר מדברי המדרש (אסת"ר פ"ב יד) 'שְׁתֵּי סְפִינּוֹת

לחושך, ואילו העם, רוצים לגלות את האור שמחוץ לחושך, ולהביא את הישועה ולצאת מהחושך.

וע"כ הרפואה של הריאה, באה דווקא אחרי שכבר יצא מהצרה, כי אכן הישועה מצרת הלב, זה מייבש את הריאה בחום של האור הגדול של האחדות בחינת שמש, והריאה צריכה דווקא את בחינת הלבנה והקרירות והפעולות המשתנות.

וממילא גם מובן, למה המתין רביז"ל מלבאר את עניין הריאה עד סוף המאמר, אחרי שכבר נתבארו כל הבחינות דלעיל, האחדות והפעולות המשתנות.

ביאור עניין השמן והאור

ועתה נבאר מ"ש שהרפואה של הריאה היא בשמן, דנראה לבאר שאין הכוונה לאור האמת, כמ"ש לעיל בעניין חנוכה, אלא דווקא להיפך, לבחינה של הדיבור שהוא שורש הפעולות המשתנות כמו שנתבאר, דהנה יש לשאול, על מ"ש בעניין חנוכה, שהשמן הוא בחינת אור האמת ומביא על זה פסוקים שמדברים באור ולא בשמן 'שלח אורך ואמיתך' 'תומיך ואוריך', ולכאורה השמן והאור הם שני עניינים, שהשמן כלה אל האור.

אכן ביאור הדבר נראה, שהשמן הוא הבחינה של הפעולות המשתנות, כי השמן קר ולח, והאור שדולק על השמן שהוא בבחינת חום, הוא בחינת אור האמת ואחדות פשוט, אלא שהחידוש

וע"ב שבת היא בחינת עולם הבא, וימות החול הם בחינת הגלות (סנהדרין צז., תמיד סופ"ו, ברכות נו:), והרי שבת היא בחינת האחדות, וימות החול הם בחינת הפעולות המשתנות, ורביז"ל מבאר שיש להמשיך את הארת שבת לימות החול עצמן, לגלות את האחדות בתוך הפעולות משתנות, אבל היות שעה"ב הוא בחינת שבת בעצמה, משמע מזה שסוף העניין הוא, שיהיה אחדות בלי פעולות משתנות, אלא שהשעשוע של עולם הבא יהיה, מהגילוי שיתגלה, שגם ימות הגלות והפעולות המשתנות, היו בחינת גאולה ואחדות פשוט, שמזה תבוא התורה השלימה, כאשר יהיה ה' אחד ויהיה כולו הטוב והמטיב (פסחים נ.).

וביון שעולם הבא הוא נצחי, בוודאי שתהינה בו עליות, וכל מדריגה כלפי הקודמת אליה, נקראת שבת כלפי ימות החול, ובין כל מדריגה למדריגה, יש גילוי של שבת שבתוך החול, בחינת חנוכה, שמחנך אל עולם הבא, בחינת 'ערכתי נר למשיחי', וכמו שתיקן הפייטן 'לעת תכין מטבח מצר המנבח אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח'.

ביאור סוף המאמר

וממילא מובנת השייכות בין שני העניינים שנכתבו יחד בסוף המאמר, עניין הריאה ומה שהשמן הוא רפואה לריאה, ועניין אבילות התלמידים על הרב, ומה שנמשך ניחומים לשניהם בעת הישועה, כי אכן היינו הך, שהלב

שְׁהִיו עולות בְּלִיָּן, אַחַת מִבְּקִשְׁת רִיחַ צְפוֹנִית, וְאַחַת מִבְּקִשְׁת רִיחַ דְּרוֹמִית, יְכוּלָה הִיא הָרוּחַ אַחַת לְהִנְהִיג אֶת שְׁתֵּי הֵן בְּאַחַת, אֲלֵא אוּ לְזוּ אוּ לְזוּ. רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי בְּנִימִין בַּר לְוִי אָמַר, לְפִי שְׁבַע עוֹלָם הָיָה בְּזָמַן שְׁרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשְׁבֶּת אֵין רִיחַ דְּרוֹמִית מְנַשְׁבֶּת, וּבְזָמַן שְׁרוּחַ דְּרוֹמִית מְנַשְׁבֶּת אֵין רִיחַ צְפוֹנִית מְנַשְׁבֶּת, אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹא בְּקַבּוּץ גְּלוּיֹת, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי מְבִיא רִיחַ אֲרָגֶסְטִיס לְעוֹלָם, שְׁשֵׁתִי רוּחוֹת מְשֻׁמָּוֹת בּוֹ, הֵדָא הוּא דְּכְתִיב (ישעיה מג ו) 'אֲמַר לְצַפּוֹן תְּנִי וּלְתִימָן אֵל תְּכַלְאֵי הַבֵּיאֵי בְּנֵי מִרְחוֹק וּבְנוֹתֵי מִקְצֵה הָאָרֶץ'.

ועתה נבאר בפשטות, כי בתחילה יתגלה הסוד של גילוי אחדות פשוט בתוך הפעולות המשתנות, באופן שעדיין נשארת בחינת הפעולות המשתנות, אלא שמתגלה האחדות פשוט בהם, ועי"ז נעשה אור הלבנה כאור החמה, ואחרי כן תבוא רפואה ממש ואור שלם, כמ"ש 'וְהָיָה אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְאֹר הַחֲמָה יְהִיָה שְׁבַעֲתִים כְּאֹר שְׁבַעֲת הַיָּמִים בְּיוֹם חֲבַשׁ יְהוָה אֶת שְׁכָר עַמּוֹ וַיִּמְחַץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא' (ישעיה ל כו), ולכאורה קשה, שאם אור החמה יהיה שבעתיים, שוב אין אור הלבנה כאור החמה, אלא שמדובר בשני שלבים, שבתחילה יש גילוי של אור החמה בתוך הלבנה, וזה יהיה אתחלתא וגאולה, שיתגלה איך שגם הגלות הוא גאולה, ואח"כ בא תוספת אורה לחמה, וישועה גלויה וגאולה שלימה, כמו שיהיה לעתיד.

בפשטות, שיעזבו דרכם הרעה ויבחרו בדרך טובה, אבל הצדיק משיג את האמת שבדיבור ואת אור האחדות שבתוך הפעולות המשתנות, ורואה איך שמכל המעשים עולה כבוד שמים, ואכן כבר נתבאר בשיעורים קודמים (שיעור ז-ח) שיש במאמר זה חידושים גדולים בהלכות תשובה, שמלמדינו כי 'שפכי כמים לבך' היא עצמה התשובה, וחידושים גדולים בעיקר התכלית וריבוע תכנית הבריאה, שהתכלית באה אל סופה בעיקר על ידי אלה שעדיין אינם במדריגת צדיקים גמורים, אלא מתייגעים עם יצרם במדריגת בעלי תשובה, אבל הם חותרים ודורשים ומבקשים, ויש במאמר זה גם חידושים גדולים במהות שעשוע עולם הבא, שעתיד היונק להשתעשע גם עם הנחש הפתן, כשזדונות ייהפכו לזכויות, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וכל זה שייך אל הבחינה של 'זה ינחמינו ממעשינו' שנאמרת גם על העצבות הרוחנית שאדם עצב על ריחוקו, ומנחמים אותו בנחמה זו, שידע שגם הוא במצב שלו, יש לו חלק בריבוע הבריאה, אם יקיים 'שפכי כמים לבך', וכל דברי התחזקות אלה, הם הבחינה של גילוי האחדות בתוך הפעולות המשתנות של טוב ורע, וזה ממדריגת השגת הצדיק.

ובמו שנתבאר, שהגילוי של האור בתוך החושך זה רק אתחלתא דגאולה, אבל הגאולה השלימה היא, כשזוכים לצאת מהחושך לגמרי, כמו כן ברוחניות, שתכלית כל דברי הנחמה והשמחה

כמו הרב והריאה כמו התלמידים, והם צריכים ניחומים שונים זה מזה, אבל השי"ת גדול, ואומר 'ואשלם ניחומים לו ולאבליו', כמו שנתבאר לעיל, וזה גם מבאר יותר את עניין אור השמן של חנוכה, שהוא גילוי האחדות והאמת, בתוך הפעולות משתנות ובתוך הדיבור עצמו.

ארפא משובתם

ויש בכל זה עוד עומק גדול דברי רביז"ל, שהרי הפסוק שמביא בסוף המאמר על רפואת המחלה, הוא פסוק שמדבר על תשובה כמ"ש (ישעיה נז) 'פי לא לעולם אָרִיב וְלֹא לְנֹצַח אֶקְצֹף פִּי רוּחַ מְלִפְנֵי יַעֲטֹף וּנְשָׁמוֹת אָנִי עֲשִׂיתִי: בְּעוֹן בָּצְעוּ קְצַפְתִּי וְאִפְהוּ הַסֵּתֶר וְאֶקְצֹף וְיִלְךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ: דְּרָכֵי רְאִיתִי וְאֶרְפְּאֵהוּ וְאֶנְחֵהוּ וְאֶשְׁלֵם נַחֲמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו: בּוֹרָא נֵיב שְׁפָתַי שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרִחוּק וְלִקְרוֹב אָמַר יְהוָה וּרְפָאֵתִיו, ומבואר בדברי חז"ל (תרגום שם, ובזוה"ק משפטים קו:) שהרפואה היא מה שהקב"ה מקבלו בתשובה, וע"ד שנאמר (הושע יד) 'ארפא משובתם'.

ומזה יש ללמוד, שעיקר הכוונה בכל מה שנתבאר בעניין הרב והתלמידים, השמש וירח, הלב והריאה, שיש להם שתי דאגות הפוכות זו מזו, ויש שתי רפואות הפוכות זו לזו, כל עניין זה הוא בעיקר ברוחניות, כי התלמידים הם במדריגה של פעולות משתנות, אשר שם רואים כי רע איננו טוב, וע"כ הרפואה שלהם היא, על ידי שהצדיק מעורר אותם

אלוהים הוי"ה דיבר' שזה כמניין 'שמחה', שבשני פסוקים אלה רמז רביז"ל בזה על שמו ושם אביו (שיש"ק החדש ח"ג סי' תרפג), דהיינו שהיה דואג להשיג ולהאיר את יסוד החיזוק ואת עיקר הנחמה שרביז"ל גילה כדי לנחם ולשמח את כנסת ישראל בכל דברי החיזוק ולהמשיך מנוחה ושמחה על המצוות, ויחד עם זה היה דואג לעורר את ישראל משנתם בדברי התעוררות בתורות ומעשיות, לכל יישנו ימיהם ושנותיהם, ממילא נמצא שהיה לבו עסוק בדאגה כפולה, דאגת ה'לב מבין' שדואג דאגת מרת נפשו, ודאגת הלב לנענע את הדמים הבאים אליו, דהיינו מצד אחד לגלות את אור האמת והאחדות, ומצד שני לעורר ולנענע גם בבחינת הדיבור והפעולות המשתנות, על כן באה עליו חולי הריאה, שנחלית ומתייבשת מכח זה.

ובאשר חזר רביז"ל והביא קרבן תודה במאמר זה, הכניס במאמר זה את הסיבות למחלתו, ויחד עם זה הכניס כאן את ההשגה שהשיג, כדי לרפאות גם אותנו, ע"כ מתבאר במאמר זה חידושים ביסוד התשובה, ובתכלית הבריאה, ושעשוע עולם הבא, אשר מנחמים ומשמחים אותנו, בחיזוק והתעוררות גם יחד.

והחיזוק היא, לבוא למדריגה שיצא באמת מתחת ידי היצר, ויזכה לרפואה שלימה ברוחניות.

קרבן תודה על רפואת רביז"ל

ובזה נבוא ליישב מה שהערנו, דהנה מאמר זה נאמר כקרבן תודה על שחזר רביז"ל מעסק הרפואה בלעמבערג (כמבואר בחיי מוהר"ן סי' עט, קכד), ויש להתבונן שהרי רביז"ל היה חולה על הריאה, וחולי הריאה בא מזה שהלב מנענע מעליו את הדמים, וכבר נתבאר מה שיש ללב דאגה כפולה, וצ"ב מה הכוונה בכל זה, כלפי החולי של רביז"ל, ועל איזה צרה היה לבו דואג עד שנתייבשה הריאה שלו.

אכן לפי מה שנתבאר שהדאגה הכפולה של הלב היא, להאיר את האחדות ולהשאיר את הפעולות משתנות, ולפי מה שהוספנו לבאר עתה שהכוונה היא גם ברוחניות, להאיר אור החיזוק ולהשאיר את ההתעוררות, אם כן מובן היטב עניין חליו של רביז"ל, שכיוון שרביז"ל היה עסוק לגלות את האחדות בתוך הפעולות משתנות, שזה שייך אל הפסוק 'זה ינחמינו ממעשינו', ולגלות את אור האמת בהדיבור שזה שייך אל הפסוק 'אל

שיעור יב
מחלוקת ר"א וחכמים

יחיד ורבים הלכה כרבים

הצדיקים עוסקים לטהר טמאים ולקרב נשמות שנתרחקו, מגלים בזה אחדות הפשוט בתוך פעולות משתנות, ונקראים בנים לה'

אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה ◊ רבי אליעזר עומד בין שמד לרצון ◊ דיבור של תשובה ◊ דבר יקר מאוד בעיניו יתברך ◊ הלכה כרבים ◊ מעלת רבי אליעזר ◊ מי יתן טהור מטמא ◊ הצדיקים אשר עסקו לקרב רחוקים ◊ בית שמאי ובית הלל ◊ ארפא משובתם

פתחי שערים

א] בסעיף ה מבואר שע"י שלימות הדיבור באה הארת שבת לימות החול, ומתגלה אחדות פשוט שבתוך פעולות משתנות, ואיך יתכן שרבי אליעזר שזכה לשלימות הדיבור, לא היתה לו הבחינה של אחדות פשוט, ולכן נפסקה הלכה כרבים משום שבהלכה כרבים מתגלה אחדות הפשוט.

ב] ומאידך צ"ב, איך זכו חכמים לבחינת גילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות משתנות, אם לא זכו לשלימות הדיבור, כמו שהעידו ארבעה חלקי הדיבור עצמם שהלכה כר"א.

ג] רביז"ל הביא שני טעמים על העניין של יחיד ורבים הלכה כרבים, האחד מצד הבחינה של גילוי האחדות שיש בזה שכולם מסכימים לדבר אחד, והשני כי שנאו המחלוקת ואהוב השלום, כי גם זה מורה על האחדות, ומעוררת את הבחינה של אחדות גם למעלה, וצ"ב למה הביא שני טעמים.

ד] כל המאמר מיוסד על פסוק 'ויהי מקץ שנתיים ימים' אלא שלא סיים רביז"ל לבאר כל הפסוק, אבל עניין הפסוק הוא, מה שיצא יוסף מהבור ומהעבדות שנמכר לה על ידי אחיו, ומה זה שייך למאמר זה.

דעה זהשכר

אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה ונראה לבאר בע"ה, שבוודאי שגם לכל החכמים היתה שלימות הדיבור, שגם הם עסקו בתפלה תורה ושידוכים, ואם לא כן לא היתה מתגלה אצלם בחינת האחדות פשוט, ולא היה הקב"ה

[ואמנם צ"ב מה מקור הדבר שרבי אליעזר היה מגייר גרים, ומה שמצויין בליקו"מ למדרש (ב"ר פ"ע ה וקה"ר א ז), לא כל כך מובן, דאף שמתבאר מהמדרש שהגר בא לר"א לשאול שאלתו, אבל הרי אדרבא שם אמרו שקפדנותו של ר"א הרחיקה גרים, ודווקא אריכת אפיים של רבי יהושע היא שקירבה אותם, גם מה שמצינו בגמ' (מגילה ג.) שאונקלוס הגר חיבר תרגומו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע, ובאמת מבואר שעניין התרגום הוא שורש הגרים, כי הוא בחינת נוגה, אבל הרי גם בזה היה רבי יהושע בר פלוגתיה שווה אליו, וא"כ היכן מצינו אצל ר"א שייכות מיוחדת לעניין גיור גרים, אולם כך הם דברי רביז"ל שם בתורה רטו, ויעויין להלן מה שנתבאר עוד בזה].

וממילא מובן שרבי אליעזר היתה לו שלימות הדיבור יותר משאר החכמים, אף שהיו רבים ורבי יהושע בתוכם, מטעם זה שנתקיים בו 'אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה'.

דיבור של תשובה

ועוד, שכבר נתבאר בשיעור ז עניין ארבעה חלקי הדיבור, ונתבאר שם שהדיבור של מלכות הוא שורש הצדיקים הממליכים את השי"ת, ודיבור של עשירות הוא שורש הקלקולים, ודיבור של תשובה הוא שורש בעלי התשובה, ודיבור של צדקה הוא שורש השכר ותכלית הבריאה להטיב בשעשוע עוה"ב, ונתבאר שם שמי שנועץ את סוף העניין בתחלתו, הם דווקא בעלי התשובה.

אומר עליהם 'נצחוני בני', שפירש רביז"ל שבחינת בן ובחינת שבת ניצח, אלא שרבי אליעזר היתה לו שלימות מיוחדת בעניין חלקי הדיבור, כמו שיתבאר, וע"כ חלקי הדיבור העידו בעצמם שהלכה כרבי אליעזר.

דהנה מבאר בדברי רביז"ל בסעיף ד, ששלימות הדיבור על ידי תפילה ותורה ושידוכים, ובעניין 'תורה' הביא את הכתוב 'אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה', שע"י שהרב מורה דרך ישר לתלמידים זוכה לשלימות הדיבור, ואמנם הרי הפסוק מדבר על הוצאת יקר מזולל, שזה עניין מיוחד, וכמבואר בגמ' (כ"מ פה., ובליקו"מ ח"א תורה יד) שלהוציא יקר מזולל, היינו עשיית בעלי תשובה וגרים וקירוב רחוקים, לעורר את היקר שישנו באלו שנמצאים במקום מזולל, ונמצא א"כ שלעיקר שלימות הדיבור זוכה מי שעוסק לקרב רחוקים ולגייר גרים.

רבי אליעזר עומד בין שמד לרצון

והנה מבואר בליקו"מ (ח"א תורה רטו) שמשא רבינו עומד בין שמד לרצון, ועוסק לגייר גרים, ומבואר בליקו"ה (ברכות השחר ה"ה, ועיי"ש את סא) שזה כולל קירוב בעלי תשובה, ולקרב את הרחוקים מאוד אשר נפלו במדריגה התחתונה, והנה רביז"ל מסיים שם, שגם רבי אליעזר הגדול שהיה מיוצאי חלציו של משה רבינו, היה עוסק לגייר גרים, וממילא מובן שגם היה עוסק לקרב רחוקים ולהשיב בעלי תשובה.

תהיה', שנתבאר שהכוונה לקירוב רחוקים, וללמדינו שגם זה נקרא דבר יקר (ועי' בליקו"מ ח"א סוף תורה יד, שרמו רמו גדול על עניין היקר' שיש בקירוב רחוקים), וגם זה הוא בבחינת גילויי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, כמו שנתבאר.

ואכן מתבאר מדברי הגמ' והראשונים, שהקב"ה פסק הלכה כרבי אליעזר בתנור של עכנאי, וכמו שיצאה בת קול, וכמו שהראו המופתים בשמים ובארץ, אלא שמאז שניתנה תורה הקב"ה רוצה שינצחוהו ויפסקו הלכה כרבים, גם אם זה נגד מה שהוא אמת לפי דעתו יתברך (עי' בספר החינוך מצוה תצו, ודרשות הר"ן דרוש ז שכתבו כן על מעשה זה של ר"א וחכמים), אמנם בגליון הגמ' (ברכות יט:) מודפסים דברי רב נסים גאון שכתב אחרת, שהבת קול היתה כדי לנסותם, ולא שבאמת נפסק בשמים הלכה כר"א, אבל רביז"ל כאן הרי מביא את דברי הבת קול כדבר פשוט ש'הלכה כר"א בכל מקום', וזה כדברי הראשונים שהבאנו, שהקב"ה באמת פסק הלכה כר"א, ובכל זאת שמח כשניצחוהו, כמ"ש בגמ' (ב"מ נט:) קמחיין ואמר נצחוני בני, ואכן גם מלשון הזה בגמ', שאמר הקב"ה 'נצחוני בני', משמע שהוא עצמו סבר כר"א באמת, וכל זה מוכיח, שאכן זכה ר"א למדריגת גילויי האחדות.

הלכה כרבים

ובבב זאת נפסקה ההלכה כחכמים, וקמחיין השי"ת ואמר 'נצחוני בני', ומה ששמח בזה, הוא משום שהיה

וממילא מובן שוב, שמי שעוסק רק עם בני העליה ודרי מעלה, אין לו את שלימות הדיבור, כמי שעוסק גם עם הרחוקים ודרי מטה.

וממילא מיושב מה שהתקשינו עוד, איך יתכן שרבי אליעזר שזכה לשלימות הדיבור, לא היתה לו הבחינה של אחדות פשוט, ונפסקה הלכה כרבים משום שבהלכה כרבים מתגלה אחדות הפשוט, כי אכן גם הוא זכה לגילוי זה, שהרי הצדיקים הם בחינת שבת כידוע, ואנשי החולין הם בחינת ימות החול, וכאשר מגלים שהשי"ת נמצא גם עם הרחוקים, ומקרבים אותם בדברי חיזוק, בזה מעוררים בחינת שבת שבתוך ימות החול, ומגלים אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, וזה היה ענינו וכוחו של רבי אליעזר.

וע"כ אליעזר כמניין שיח, ואילו יאו"ש כמניין שיז, כלומר שרבי אליעזר היה מעלה מן היאוש, להודיע שאין יאוש בעולם כלל.

דבר יקר מאוד בעיניו יתברך

וזה מובן מדיוק לשונו של רביז"ל בס"ו, שאמר וכפל, שהטעם שיחיד ורבים הלכה כרבים, הוא משום שזה מגלה אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, ש'זאת הבחינה יקרה מאוד אפילו אצלו יתברך וכו' שזה יקר מאוד בעיניו יתברך', ולמה דייק לנקוט ולכפול לשון 'יקר', אלא שאולי בא לרמז על הפסוק שהביא בסעיף ד, 'אם תוציא יקר מזולל כפי

שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק
בְּפִרְשֵׁת פְּרָה אֲדָמָה, הִלְכָה בְּשֵׁם אֹמְרָה,
אֲלֵיעֶזֶר בְּנֵי אָמֵר, עֲגָלָה בַּת שְׁנָתָה, וּפְרָה
בַּת שְׁתַּיִם. אָמֵר מִשֶּׁה לְפָנָיו, רְבוּנוּ שֶׁל
עוֹלָם, הֶעֱלִיזוּנִים וְתַחְתּוּנִים שֶׁלָּךְ הֵן וְאַתָּה
אוֹמֵר הִלְכָה בְּשֵׁמוֹ שֶׁל בֶּשֶׁר וְדָם. אָמֵר
לוֹ: צְדִיק אֶחָד עֲתִיד לַעֲמֹד בְּעוֹלָמִי,
וְעֲתִיד לִפְתּוֹחַ בְּפִרְשֵׁת פְּרָה אֲדָמָה תַּחֲלָה,
רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר אוֹמֵר, עֲגָלָה בַּת שְׁנָתָה, וּפְרָה
בַּת שְׁתַּיִם. אָמֵר לְפָנָיו, רְבוּן הָעוֹלָמִים,
יְהִי רְצוֹן שְׁיִהְיֶה מַחְלְצִי. אָמֵר לוֹ: תִּיַּיֵּד,
שֶׁהוּא מַחְלְצִיךָ, הֲדָא הוּא דְקַתִּיב: וְשֵׁם
הָאֶחָד אֲלֵיעֶזֶר (שמות יח, ד) וְשֵׁם אוֹתוֹ
הַמְּיַחֵד, אֲלֵיעֶזֶר.

גם היה רבי אליעזר בבחינת שבת, שלכן
נסתלק עם כניסת שבת (סנהדרין סח.),
כלומר שעלתה נשמתו אל שורשה
בקדושת שבת.

מי יתן טהור מטמא

ובמו כן מבואר מלשון חז"ל זו, שזכה
ר"א לבחינת אחדות הפשוט, שעל
זה רמזו באמרם עליו "וְשֵׁם הָאֶחָד
אֲלֵיעֶזֶר, וְשֵׁם אוֹתוֹ הַמְּיַחֵד, אֲלֵיעֶזֶר,
ויותר מזה, שהרי מתבאר מדברי המדרש
שהבאנו, ששורש תורתו של ר"א היתה
בפרשת פרה אדומה, שבזה עסק הקב"ה,
ולזה התאוה משה רבינו, [ובפסיקתא
לפרשת פרה איתא, שאמר הקב"ה למשה,
שעתיד ר"א לפתוח בפרשת פרה תחילה,
ויעויין בהקדמת הרד"ל לפרקי דר"א שכתב,
שאכן במסכת פרה, נמצאים דברי רבי אליעזר
יותר מדברי שאר התנאים], והנה על עניין
טהרת פרה אדומה, שמטהר טמאים אף

אז גילוי בחינת השמחה והנחמה של
שבת וגילוי האחדות, ויש לשאול למה
באמת עדיפה הבחינה של גילוי האחדות
שיש בהלכה כרבים' מאשר גילוי
האחדות אשר היתה לרבי אליעזר עצמו
כמו שנתבאר, וי"ל שלכן הביא רביז"ל
שני טעמים על העניין של יחיד ורבים
הלכה כרבים, האחד מצד הבחינה של
גילוי האחדות שיש בזה שכולם מסכימים
לדבר אחד, והשני כי שנאווי המחלוקת
ואהוב השלום, כי גם זה מורה על
האחדות, ומעוררת את הבחינה של
אחדות גם למעלה, ולמה הביא שני
טעמים, אלא כי כנגד הבחינה הראשונה,
יש גם לר"א טענה ניצחת, שאם יש אצלו
שלימות הדיבור, יש לו גם גילוי האחדות,
אלא שעדיין מצד הטעם השני יש לפסוק
הלכה כחכמים.

מעלת רבי אליעזר

ומכל מקום נמצינו למדים, שגם לר"א
היתה הבחינה של גילוי האחדות,
וזה מוכרח להיות כך, כיוון שהיתה לו
הבחינה של שלימות הדיבור, ואכן מצינו
שנקרא גם רבי אליעזר בשם בן, כמו
שמפורש כן בירושלמי (מו"ק פ"ג) במעשה
זה עצמו, שנחלקו בתנורו של עכנאי,
שיצאה בת קול ואמרה הלכה כאליעזר
בני, [ובבבלי הנוסח (כמו שהביא רביז"ל בתוך
דבריו) שהבת קול אמרה הלכה כר"א בכל
מקום], ועוד מבואר כן במדרש (תנחומא
חוקת סי' ז, ובוויק"ר פי"ט בלשון אחרת קצת)
'רַבִּי אֶחָד בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא אָמֵר,
בְּשַׁעָה שְׁעָלָה מִשֶּׁה לְמָרוֹם, שָׁמַע קוֹלוֹ

שמטמא טהורים, אמרו בגמ' (נדה ט. וברש"י, ובמדרש ויק"ר פ"ט א) את הפסוק 'מי יתן טהור מטמא, לא אחד' (איוב יד ד) כלומר שהקב"ה שהוא יחידו של עולם הוא הנותן טהור מטמא, [וכבר נתבאר בשיעור ד, עפ"ד רביז"ל בספר המידות (נדה א ס"ב) שפסוק זה סגולה למנוע ריבוי דם, דחינון שתהלוכות הדמים תלויים בבחינת האחדות פשוט].

ופסוק זה מבאר יותר, את מה שביארנו שרבי אליעזר זכה לגלות אחדות פשוט מתוך פעולות המשתנות, בזה שקירב רחוקים ובעלי תשובה, כי הרי זה משמעות הפסוק, שרק מבחינת יחידו של עולם, אפשר לתת טהור מטמא, ולטהר טמאים, וזה גופא הטעם שהיה רבי אליעזר מיוחד בפרשת פרה, כי זה עניינו לטהר טמאים, כי עניין טהרת פרה, מרמז על תשובה, כמו שמפטירים בפרשת פרה את הפסוק (יחזקאל לו) 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם'.

הצדיקים אשר עסקו לקרב רחוקים

ויש להוסיף עוד בזה, דהנה מבואר בליקו"ה (השכמת הבוקר ה"ד) שלא כל הצדיקים היו עוסקים עם הרחוקים, אבל רביז"ל הוריד עצמו לעניין זה, והיו ידיו מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא לטהר אשה לבעלה (חיי"מ סי' קנד, ליקו"ה עירובי תחומין ד טז), ומבאר שם שאכן יוסף היה עוסק עם בני השפחות, אבל על זה חלקו עליו אחיו ומכרוהו, וזה גם ההבדל בין שמאי להלל, ששמאי בקפדנותו ריחק את הגר, כל עוד לא היתה כוונתו נכונה

לגמרי, והלל עסק עמו לקרבו (שבת לא.), ומבאר שם שזה עניין נר חנוכה לעומת נר שבת, שנר חנוכה יורד למטה מעשרה טפחים שאין שם מקום השכינה (פע"ח שער חנוכה פ"ד), וגם מבאר שם עניין פרה אדומה שמטהרת טמאים עיי"ש, וממילא מובן, שמאמר זה שמוסד על עניין חנוכה, ונאמר בשבת חנוכה, תלוי מאוד בעניין זה, שמי שיש בו מבחינת נר חנוכה, להאיר למטה אצל הרחוקים, זוכה ביותר לשלימות הדיבור ולבחינת גילוי אחדות פשוט מתוך הפעולות המשתנות, [וגם מובן בזה מה שנתבאר שרבי אליעזר שזכה יותר מכולם לסוד פרה אדומה, עסק בקירוב רחוקים].

בית שמאי ובית הלל

והנה לפי מה שנתבאר נמצא, ששלימות הדיבור שייך ביותר אצל מי שמקרב רחוקים כשיטת בית הלל, ולא אצל מי שמרחקם כשיטת בית שמאי, ויש לומר רמז בעניין זה, שעל כן שמאי הוא ס"ת הפסוק לא איש דברים אנכי, והיל"ל ר"ת הוא יהיה לך לפה, שהם שני הפסוקים שהביא רביז"ל בסעיף ד על חסרון הדיבור ועל שלימותו.

והנה מבואר (ירושלמי ביצה, ובתוס' שבת קל: ועוד) שרבי אליעזר היה מתלמידי בית שמאי, וא"כ מה שאמר רביז"ל שר"א עסק לגייר גרים ולקרב רחוקים, הוא דבר חידוש, שבזה נהג שלא כדעת רבותיו, ובכתבים איתא שר"א גדול הוא מבחינת הלל (עי' שעה"ג הקדמה לו דף מג), ויתכן שזה גופא היה גילוי של אחדות פשוט מתוך

וא"כ כל המאמר הזה, בא לבאר, את המעלה ואת העיקר הגדול שיש בזה שהרחוקים מתקרבים אל השי"ת, נוהג רביז"ל פירש בפסוק זה, שנתיים ימים רומז להלכה בבחינת ואותי יום יום ידרושון, וכבר נתבאר בשיעור ב, שהכוונה למעלת הדרשה והחיפוש והתחירה, גם למי שאינו זוכה עדיין להיות בבית המדרש, ולפי מה שנתבאר כאן, הרי זה גם כל תוכן הפסוק].

ואיתא בזוה"ק (זו"ח סוף איכה) שר"א הגדול תיקן מכירת יוסף, באשר היתה בו נשמת ראובן, ונתפס למלכות עיי"ש, נמצא שאכן ר"א הגדול, תיקן את המכירה, וממילא מובן מה שנהג בקירוב רחוקים כדעת יוסף הצדיק.

ארפא משוכתם

והנה רביז"ל מביא בסוף המאמר על עניין רפואת המחלה ויציאה מהצרה, את הפסוק **וְאַרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וְאַשְׁלֵם נַחְמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו**, והמעניין יראה שפסוק זה מדבר על תשובה כמ"ש (ישעיה נז) **כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לְנֹצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מְלִפְנֵי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אָנִי עֹשִׂיתִי: בְּעוֹן בָּצְעוּ קִצְפָּתִי וְאַפְהוּ הַסֵּתֵר וְאַקְצַף וְיִלְךְ שׂוֹכֵב בְּדַרְךְ לְבוֹ: דְרָכָיו רְאִיתִי וְאַרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וְאַשְׁלֵם נַחְמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו: בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב אָמַר יְהוָה וּרְפָאתָיו, ומבואר בדברי חז"ל (תרגום שם, ובזוה"ק משפטים קו): שהרפואה היא זה גופא מה שהקב"ה מקבלו בתשובה, וע"ד שנאמר (הושע יד) 'ארפא משוכתם'.**

פעולות המשתנות, כיוון שנתגלה שגם בתוך בית שמאי שהם תכלית ההיפך מבית הלל, שזה בשמאל וזה בימין, זה בגבורה וזה בחסד, זה מרחק וזה מקרב, ככל זאת בעניין זה הושוו לדעה אחת אצל רבי אליעזר, והרי זה ממש כמו עניין יחיד ורבים הלכה כרבים המבואר בדברי רביז"ל שמעלת הרבים היא בזה שהושוו דעת הרבים לדבר זה, שזה מגלה אחדות בתוך השינויים.

[וממילא לא קשה מה שהקשינו, שמצינו בדברי חז"ל שהיה רבי אליעזר מקפיד יותר מרבי יהושע בעניין קירוב רחוקים וגיוור גרים, ולמה א"כ מייחסים את עניין הגרים וקירוב הרחוקים לרבי אליעזר, ועתה מובן, משום שדווקא בהנהגת ר"א נתגלה החידוש שיש בעניין זה, שעל אף קפדנותו, לא ריחק את הגר כמו שעשה שמאי הזקן שלא רצה כלל לגיירו, ואילו ר"א קירב את הגר אבל לא כל כך כמו רבי יהושע, כמו שמתבאר בדברי המדרש שמצויין בתורה רטו (ב"ר פ"ע ה וקה"ד [ז א]).

ובזה יובן מה שיסד רביז"ל את כל המאמר על פסוק ויהי מקץ שנתיים ימים, אלא שלא סיים רביז"ל לבאר כל הפסוק, אבל כל עניין הפסוק הוא, מה שיצא יוסף מהבור ומהעבדות שנמכר לה על ידי אחיו, ועלה למלוך גם על אחיו, ולפי דברי מוהרנ"ת שהבאנו, נמצא ממילא, שבפסוק זה נתגלה צדקת יוסף שעסק עם בני השפחות, מה שעד עתה היה נראה שצדקו אחיו, שהרי יוסף נענש בעבדות ובבית האסורים, אבל מקץ שנתיים ימים נתגל מעלת קירוב רחוקים,

והחזוק, וקירוב הרחוקים הנמצאים במדריגה פחותא ושפלה, כמו שהבאנו לעיל מדברי מוהרנ"ת (השכמת הבוקר ד).

וכבר מבואר עניין רפואה זו בסעיף ג, שכתב שם שמילוי החיסרון הוא בחינת אור הלבנה כאור החמה, ובפסוק נאמר: **וְהָיָה אֹרֶן הַלְבָנָה כְּאֹרֶן הַחֲמָה וְאֹרֶן הַחֲמָה יְהִיֶּה שְׁבַעֲתַיִם כְּאֹרֶן שְׁבַעַת הַיָּמִים בַּיּוֹם חֶבֶשׁ יְהוּה אֶת שֶׁבַר עֲמוֹ וַיִּמְחֵץ מִפְתּוֹ יִרְפָּא** (ישעיה ל כו), כלומר שעתיד הקב"ה להאיר אורם של הרחוקים הנמצאים בחושך ונהנים מאור הלבנה, כאורם של הקרובים הנהנים מאור החמה, ובזה יחבוש שבר עמו.

והנה ידוע מ"ש בגמ' (ברכות לד:) על פסוק זה, **שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקְרוֹב**, לרחוק ברישא והדר לקרוב, כי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים עומדים, הרי לנו שרביז"ל רומז בסוף המאמר את העניין והמעלה בקירוב רחוקים, שזה עיקר גדול ברפואת כנסת ישראל ושיבתם בתשובה, ובזה מלמדינו רביז"ל, שעניין זה גומר את מהלך הדברים המבוארים במאמר זה, כי זה מגלה אחדות מתוך הפעולות המשתנות, ואכן זה גופא ביאור הפסוק שהביא בסעיף ה' זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו' שבו רמז רביז"ל על עצמו כידוע, כי זה היה עניינו של רביז"ל, עניין הנחמה

לזכרון נצה

לעילוי נשמת

ר' ישראל בן ר' משה יעקב ז"ל מייקוף

גלב"ע י"ח אדר תשנ"ט

מרת חיה רבקה בת ר' יעקב דב ע"ה

גלב"ע כ' אלול תש"ס

ר' יהושע אדיה בן ר' אלעזר הלוי ז"ל האלפעדט

גלב"ע כ"ט אב תשנ"ה

מרת סאסיא בת ר' דוד הלוי ע"ה

גלב"ע ח' אלול תשנ"ב

ת.ג.צ.ב.ה

עיון לנפש חיה

לעילוי נשמת

חמי רבי נתן צבי בן ר' ירחמיאל משה ז"ל קעניג

גלב"ע כ"ז תשרי תשנ"ח

ר' ירחמיאל משה בן ר' אלעזר מרדכי ז"ל קעניג

גלב"ע ט"ז חשוון תשנ"ג

מרת דינא פעשעא בת ר' משה מרדכי ע"ה

גלב"ע י"ט כסליו תשס"ט

ר' זאב בן ר' משה ז"ל ליברמנש

גלב"ע כ"ה אב תשמ"ח

מרת מרים מירל בת ר' יעקב שרגא ע"ה

גלב"ע כ"ג טבת תשנ"ב

ת.ג.צ.ב.ה

אור חדש בהיר בשחקים לכלל הבאים בשער הספה"ק ליקוטי מוהר"ן:

הופיע!

שערי דעה

על הספה"ק ליקוטי מוהר"ן

כרוב'

תורות י-כ

הספר שיפתח לך שערים של עומק ובהירות, מתיקות ונעימות בשילוב עצות למעשה ממימי הנחל נובע להרות כל צמא לדבר ה'

נערך משיעוריו ושיחותיו של הרה"ח ר' שלום מייקוף שליט"א

ספר שערי דעה - ביאור רחב ומקיף, ע"פ הח"י כללים, מושגים בענייני קבלה, מקורות סימוכין והשוואות מכל פרד"ס התורה, לעובדא ולמעשה, שווה לכל נפש.

מעוטר בהסכמות נלהבות מגדולי וזקני אנ"ש שליט"א

מכון שערים - הפצה ראשית: 053-3107641
ניתן להשיג בכל ריכוזי אנ"ש בארה"ק ובארה"ב
לשמיעת שיעורים 0733211616 | לקבלת הקונטרס השבועי N3107641@gmail.com